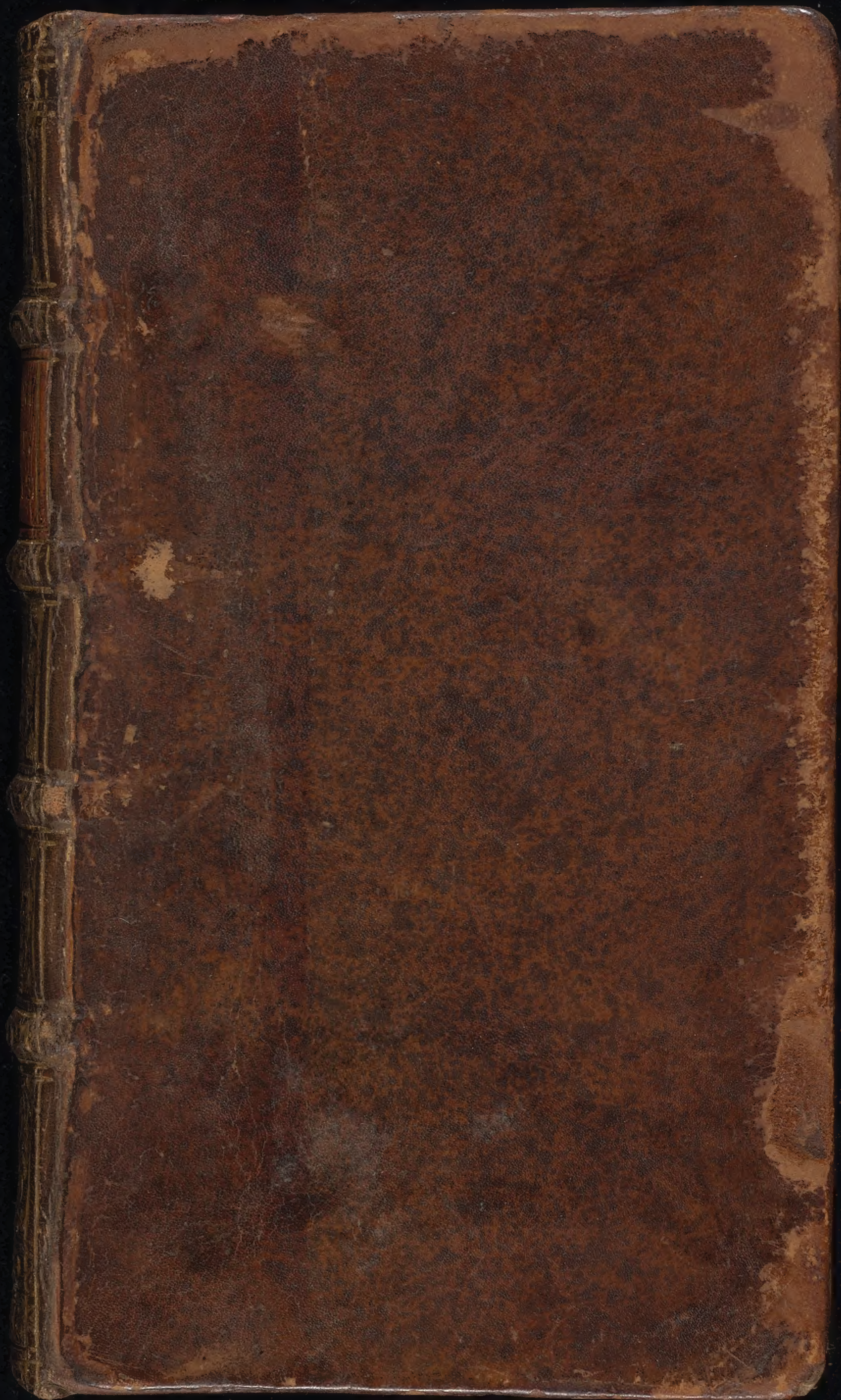

CAROLI PATINI

HISTORIA NUMISMATUM..

Amstelædami apud Henricum Wetstenium

CAROLI PATINI, Equit.
D. Marci, Doct. Med. Parif. & in
Acad. Patav. Med. Prof.

INTRODUCTIO AD HISTORIAM NUMISMATÚM.

Antehâc Gallicè bis edita; Nunc Latinè
verſa, & novis acceſſionibus
locupletata.

AMSTELÆDAMI,
Apud HENR. WETSTENIUM,

cIↃ IↃC LXXXIII.

SERENISSIMO PRINCIPI

FRIDERICO,

Duci Saxoniæ, &c.

NObilitatem ac virtutem duplicem esse viam homines ad æternitatis famam conducentem politiorum populorum consensus est universus. Hanc egregiis laboribus à se partam, illam Dei ac Naturæ donum qui possidet, uno Jove minor esse videtur. Vera quippe nobilitas magnam

vim habet, inquit *Cicero*, quæ majorem imo maximam adſcita ſibi virtute acquirit. Non aliter Heroes dicti ſunt, Diis aut Regibus geniti, Hercules & Alexander, niſi cùm generis claritati virtutis ſplendorem laboribus immenſis adjunxerunt. Non alio conſilio, Romani rerum domini, Honoris Virtutiſque templa, erudita calliditate, conſtruxerunt, niſi ut ad illud per hoc ſolum pateret aditus, nominis æternitatem hac arte ſuis civibus procuraturi. Hæc ſunt cur mirari non debes, Sereniſſime Princeps, inclito

to nomini tuo dicari hunc libellum, tot antiquis magnorum Principum monumentis refertum; quorum nobilitatem ab ipſo cœlo deductam tantopere virtus extulit, ut terrarum orbem domuerit, & temporum injuriam ac circumſcriptionem perbellè effugerit. Audaciam noſtram, ſi quæ ſit, excuſat almæ Saxonicæ gentis virtus (ut de nobilitate taceam tot Heroïbus tot Imperatoribus clariſſima) ubique locorum cognita. Tuaque imprimis non Germanis ſolis, ſed ubi diſciplinæ militaris ac littera-

rum reconditiorum peritia floret, notissima. Mihi quidem tot annis apud optimos Germaniæ populos degenti, illa planè innotuit, ad quam tamen manibus vacuis accedere pudor erat. Hoc itaque devoti mei & obsequentis animi testimonium benignè suscipere non dedigneris.

Patavii, Kal. Febr. MDCLXXXIII.

PRÆFATIO.

INter præcipuas humani generis delicias, Numiſmata eorumque Cognitionem haud poſtremas eſſe cenſeo, magna quippe cum utilitate conjunctas. Difficiliorem eam reddunt libri, qui ſuppoſitâ generali notitiâ, deſcendunt ad explicationem particularem, atque ſic adeò prolixi fiunt, ut quamvis tædium in progreſſu operis nullum afferant, difficultatis tamen ſpecie Curioſorum animos non raro avertant. Huic ut obviam irem viamque planiorem redderem, de opuſculo iſthoc edendo cogitavi, nova methodo eaque perfacili compoſito. Exiguum enim temporis ſpatium quo lectio ejus abſolvi poteſt, profundam Lectori Hiſtoriarum ideam imprimet, efficietque ut hujus uſum non ſine admiratione ſentiat.

Numiſmata ceu lapis lydius Hiſtoriarum, eas pari delectationis & utilitatis gradu nobis explicant; quæ viciſſim non rarò commentarii loco inſerviunt, atque abditos inſcriptionum in Numiſmatis expreſſarum ſenſus detegunt. Quo fit ut Cimeliarchia Bibliothecis ferè ſemper conjungantur, ſicut id Viris rara doctrina

Claris

Claris à bis centum annis usu venit. Ex quo tempore etiam in eo desudatum est, ut omnis generis artes & scientiæ adeo excolerentur, ut quæ præteritis sæculis rudi vix Minerva delineatæ erant, jam ad supremum fastigium deducerentur. Id quod Numismatum experimento haud difficile probatu venit, quæ majore nunc loco quam antehac unquam habentur; dignitate & meritis eorum apud quos in pretio sunt, non exiguum huic curiositati pondus addentibus: Utilisq; illa quam afferunt delectatio imposterum efficiet ut nunquam non studiose curentur. Hæ sunt rationes quæ me impulerunt, quò exiguum hoc opus aggrederer, & fortè alios induxerunt ut ad suscipiendum onus me impellerent: Quibus dum morem gero, publicis me inservire commodis existimo. Reperies hic itaque Originem Monetarum & Numismatum, eorumque diversas magnitudines, varia genera & species. Ita ut si cui placuerit vel minimum curæ & studii huic negotio impendere, haud dubitandum sit, quin vel difficilimos quosque hujus generis Authores cum fructu evolvere, & in reconditissima antiquitatis secreta penetrare possit.

IN-

INDEX CAPITUM.

XIX. De

INTRODUCTIO
Ad
HISTORIAM NUMISMATUM.

CAPUT I.

De Numiſmatum dignitate & præſtantia.

EX univerſa antiquitate, cujus quidem monumenta ad noſtram ætatem pervenere nulla eſt cognitu dignior eâ ipsâ cujus hîc meditamur deſcriptionem & quâ validiori præ ceteris omnibus argumento, ad nominis famam in ævum

excitandam Romani præcipuè uſi ſunt.
Elegantia rerum, quas Numiſmata hæc
ſymbolica referunt; Uſus quem in in-
daganda hiſtoria præſtant, pretium ſa-
ne illis vel ſupra ſtatuas & ædificia con-
ſtituunt, non quod de horum veneratio-
ne quicquam detractum cupiam. Sta-
tuæ enim plerumque repræſentant Viros
Heröas & Illuſtres, quorum virtus in-
clyta nobis in imitationis exemplum ſi-
ſtitur: Et architectura Veterum, exqui-
ſiti & magnifici operis blanda ſuâ facie
amorem & admirationem ſui parit, & vel
ſolo aſpectu animis noſtris tacitam pariter
gratamque vim adfert. Magnifica tem-
plorum ſtructura, arcuum triumphalium
ſuperbum decus, excelſa pyramidum fa-
ſtigia, circumfuſi amphitheatrorum or-
dines, effuſa palatiorum luxuria, o-
mnem humanæ imitationis ſpem noſtris
temporibus, non modò dubiam, ſed
penitus irritam reddunt.

Dum interim tempus edax gloriæque
tam immenſæ invidum, magnam & po-
tiorem rerum pretioſiſſimarum partem
nobis

nobis subtraxit, & quod ex ferro & igne residuum erat ruderum, id verò quotidie & sensim depascit. Paucæ statuæ diras fati hujus injurias superârunt; sola Numismata ex ipsis animis eruta, integra & incorrupta, fato huic erepta cernimus. Atque ea ipsa voluptas, quam ex statuis & ædificiis capere licet, paucorum & vix aliorum est, quàm Magnatum, magnis laboribus & impensis redimenda, pretio earundem exstruendarum, communem hominis privati sortem excedente. Et illa quidem ad magnificentiam potius à suis Autoribus, Principibus, Magnatibus extructa, quam in literarium monumentum & documentum sunt adornata.

Cùm interim Numismata nostra cujusvis sortis ac conditionis hominibus inservire valent, Principes sanè quos non modò felicior nascendi sors, sed & virtus ipsa præ aliis extulit, haut postremam deliciarum partem in hoc studio collocabunt. Divites habent, quo redituum partem ritè impendant, & unde thesau-

ris ſuis decus haud vulgare concilient. Nec viri docti in id ſtudium ſumptus quantos & quantillos ſors cujuſque admittit, facere gravabuntur, ſine quo ignorare neceſſe habebunt, quæ ignorare forte pigebit & pudebit. Ipſe ſexus femineus, ſuâ naturâ laudis avidus, inveniet hîc, quo abundè delectetur, quoque ad laudem, ex virtutis ſtudio ſperandam, excitetur, dum multo nummo exſculptas intuebitur Heroïnarum imagines. Caſtitas Artemiſiæ; prudentia Juliæ, Divi Auguſti uxoris; ſanctitas Plotinæ; magnanimitas Zenobiæ, hæc quidem tanta ſunt & tam luculenta ſexûs hujus ſpecimina, quibus etiam viris ſummis palmam rerum præclarè geſtarum dubiam reddere valent.

Si quid inſuper in arte aliqua curioſa & rara ſolidum eſt ac grave, in hac ſanè noſtra illud reperire dabitur. Liceat Magnatibus ex equorum varietate & dexteritate voluptatem capere, & vel cum Romulo equaria in campo Martio inſtituere, vel equos, *Qui candore nives* an-

anteirent, curſibus auras, in curſus venatorios effundere, modò ne jugulum & coxam cum Hadriano apud Spartianum, frangant. Sint hæc ipſis pacis oblectamenta, ſint belli προγυμνάσματα: Illud interim nobis haud gravatim concedent, voluptatem hanc ipſorum paucis eſſe propriam; noſtram plurimis & tantùm non omnibus communem: Ipſorum, ad corpus; noſtram hanc ad animum hominis pertinere.

Picturæ, quæ & ipſæ curioſas mentes haud leviter occupant & in admirationem Naturæ artificiosè effictæ rapiunt, cum Numiſmatis noſtris hoc ſortiuntur commune, quod ambo res hominum præclarè geſtas exprimere collaborent: Illud tamen inter utramque artem diſcriminis intercedere videtur, quòd dum illa nonniſi ad delectationem & oſtentationem eſt compoſita, ab arbitrio & genio, nonnunquam delirio Autoris ſui dependens, noſtra hâcce alium longè majorem præſtet ſocietati humanæ uſum, quo comprobat id quod repræſentat,

ipſi arti pictoriæ quicquid demùm iſta habet autoritatis, conferens, ſine quâ vana, iners & nugatoria eſſet omnis pictura.

Scientiarum profeſſores cæterique per Europam diſperſi viri docti, librariam ſuppellectilem tanquam omnis eruditionis fontem & cornucopiæ, rei noſtræ nummariæ dubio procul anteferent: Quibus ego neutiquam contradico, quin potiùs potiorem ſtudiorum meorum, non medicorum modò, ſed vel hujus ipſius Antiquarii partem monumentis chartaceis me debere palàm profiteor. Eâ in me interim erunt æquitate & humanitate, quâ mei ſtudii encomia faciles mihi permittent, ubi ſuis à me nihil detractum iri animadvertent.

Sicuti verò libri hiſtorici uſibus politicis pluſquam ulli alii inſerviunt; ita Numiſmata, uſum & applicationem hiſtoriarum adjuvantia, hanc cum Hiſtoricorum voluminibus gloriam quaſi ex æquo participant; uſque adeo, & ſine Numiſmatum αὐθεντίᾳ, ipſa hiſtoria,

ria, autoritate suâ destituta, in suspicionem fidei sublestæ ac temeratæ incidere possit. Gemmis quidem pretium eripere non contendo, quibus in arctum coacta rerum naturæ majestas, multis nulla sui parte mirabilior: varietate, coloribus, duritie, materia, decore, nunquam satis laudanda. Pro omnibus sit *achates illa Pyrrhi qui adversus Romanos bellum gessit: In hac IX. Musæ & Apollo citharam tenens spectabantur, non arte sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia.* Plin. l. 37. c. 1. Exiguus illarum numerus solis Principibus viris servatus videtur, imò Diis, quibus ab ipsis Principibus frequenter donabantur, ut Pompejo Magno contigit dactyliothecam, peregrino appellatam nomine, quæ Mithridatis Regis fuerat inter dona in Capitolio dicanti: Hoc exemplo Cæsar dictator sex dactyliothecas in Veneris Genetricis templo consecravit.

Ut silentio præteream alia cimelia quæ citra omne dubium infra pretium

& dignitatem eorum quæ modò recensuimus longissimè subsident, qualia sunt avium, piscium quadrupedumque, conchyliorum, murrhinorum Sinensium, ac Japonensium aliorumque naturæ & artis operum: quæ omnia, utut bellè curiosa, ad hujus tamen nostræ nummariæ utilitatem & jucunditatem minimè accedunt, quæ expressum habet characterem ejus quod innuit, quæque nusquam habuit osorem & contemptorem, nisi ignorantem.

CAPUT II.

De Usu hujus studii.

Omnium ferè animis insedisse arbitror illud Cassianum, apud Ciceronem pro Milone: *Cui bono?* adeo

Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pænitet esse doctum.

Fortius tamen movet utile, ubi cum necessitate erit conjunctum. Quo quidem utroque nomine nostrum sese commen

mendat ſtudium nummarium, utut paulò aliter videtur quibuſdam, quibus perſuaſum, non inſervire niſi Melancholicis ad curarum; vel otioſis ad temporis tædium, miſerè fallendum. Ego verò animi quandam relaxationem, ne ille ſub curarum & laborum onere fatiſcat, aut etiam penitus ſuccumbat, omnino neceſſarium eſſe arbitror. Miſerum tamen non dixero, id quod eſt & utiliſſimum & ſuaviſſimum, quale eſt quod Numiſmata præbent oblectamentum, quod novæ ſcientiæ acceſſione animum eâdem operâ ornat & perficit, non minùs ac aliæ ſeriæ occupationes.

Nullum eſt ſtudium quod potius faſcinat deſideria mentis humanæ, quàm illud quod res multis retrò ſæculis agitatas quaſi è tenebris in lucem protrahit, & vel dudum emortuis ac ſepultis vitam reddere valet. Hiſtoriam intelligo, quæ Ciceroni *Nuncia vetuſtatis, magiſtra vitæ* haud immeritò audit, quæ & ſpiritus infundere generoſiores, & viva ſiſtere præceptorum moralium exempla

potis eſt. At verò eam non ſola ſuppeditat librorum lectio, nec omnem certè nec indubitatam: Recurrendum omninò ad lapidem Lydium, cui hactenus hominum neque malitia neque inſcitia vim adferre potuit: Nummos intelligo antiquos, infallibiles & ubique neceſſarios, veritatis hiſtoricæ teſtes, characteres & documenta.

Sed & iidem retegunt nobis Paganæ religionis myſteria, exercitia & ritus, quibus illi pro cæca ſua ſuperſtitione & κακοζηλίᾳ ſunt defuncti. Exhibent Numina quæ adorârunt, varia eorundem nomina & inſignia, ut & magiſtratus quorum autoritate prodierunt. Videas illis inſculpta variæ ſtructuræ templa, portus, fora, bibliothecas, vias publicas, ſepulchra, pontes, aliaque quæ ſive neceſſitas, ſive ſuperbia erigebant. Eorum tamen præcipuam habuiſſe curam videntur quæ ad decus & gloriam patriæ faciebant, qualia erant Arcus triumphales, Porticus, Theatra, Amphitheatra, Circi, Pyramides, Ædes,

Colisæi, & Obelisci, quorum illustre decus ex solis Numismatibus nobis affulget. Exsplendescunt illa insuper triumphorum ludorumque publicorum magnificentiâ, civitatum privilegiis, regionum occupationibus, coloniarum deductionibus, aliisque quorum memoriam ad posteros transmittere suæ duxit pietatis antiquitas. Imagines certè & simulacra tot tantorumqne virorum Illustrium jam dudum periissent, nisi ære incisa etiamnum exstarent. Orthographiæ puritas, characteris excellentia, operis exquisita pei fectio posteritati præstiterunt ea quorum præstandorum spem & desideria concepit antiquitas. Et vel ipsæ vestes, quâ pacis qua belli, togæ & sagæ, currus, sellæ curules, congiaria, aliaque liberalitatis specimina inibi sunt curiosis mentibus & oculis conspicua. Nec minus intuemur varia coronarum genera, civicas, triumphales, murales, navales, obsidionales, rostratas, radiatas, varia variæ virtutis & fortunæ præmia, *honores illis temporibus raros & te-*

tenues, obque eam causam gloriosos, nunc autem effusos aut obsoletos. Corn. Nep. in Ale. l. 6. 2. Ut nihil hac ex parte vel ad amorem vel ad imitationem tantorum Heroum non expressum videri possit. Exprimunt eorum ortus, conjugia, victorias, ἀποθεώσεις, nomina majore certitudine & autoritate, quàm si centum Autoribus descripta forent.

Neque verò est quòd quispiam nummi novi studiosus, dicam, an tenax, pretium justo majus & saltem non iniquum antiquis arrogatum causetur. Me quod attinet, Numismatis meis, ut fateor quod res est, quodque fateri non pudet, subinde carius statuo pretium, quàm quo vulgus emit. Interim liceat mihi pretium affectionis designare, quod liberum est emptori pendere, vel sibi servare: *Quod rarum, carum.* Deinde pro ratione temporum mutatur illud sæpissimè: Exemplum mihi suppeditat Epistola 5. celeberrimi Medici & Antiquarii Ad. Occonis ad J. C. Basileensem, Bon. Amerbachium scripta, à Cl. J. C.

Ba-

Basileensi Seb. Feschio mihi Reipublicæ quæ literariæ communicata : *Revera affirmo* (sunt verba Occonis) *singulos meos Dictatores Julios, singulis constitisse coronatis, neque admodum elegantes, sed scio raros esse, & inventu difficiles. Pro unico Gordiano Africano argenteo, persolvi tres florenos, quem alius vix totidem batziis redemisset; dicere propemodum erubesco.* Erubescerem ego ab opposito tres tantùm florenos dare pro numismate argenteo Gordiani Africani, cùm sæpe supra triginta lubens concesserim. Neque verò vel T. Pomponius cognomine Atticus, vel Varro L. L. Princeps, ex dignitate sua judicarunt, pecuniam fœnori locare, studiis illustrioribus, libris, præsertim ad antiquitatis memoriam pertinentibus, impendendam. Et hic quidem, Plinio teste, librum consignavit septingentorum virorum illustrium, non nominibus modò, sed & imaginibus refertissimum; Ipsummet audiamus, *lib. 35. cap. 2. Imaginum amorem flagrasse quondam testes sunt & Atticus ille Ciceronis,*

 edito

edito de his volumine, & M. Varro benignissimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati non nominibus tantùm septingentorum Illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut vetustatem ævi contra homines valere, inventione muneris etiam Diis invidiosus, quando immortalitatem non solum dedit, verùm etiam in omnes terras misit, ut præsentes essent ubique & cerni possent. Divus Augustus palatii sui sacratiora plurimis statuis exornata habuit: neque tamen ullus majori numero ac Alexander Severus Imp. qui & ipsiusmet JESU CHRISTI & Abrahami, non minùs ac Achillis, Alexandri M. Orphei, Apollonii, Platonis, Ciceronis, Virgilii, aliorumque sanctitate meritisque illustrium imagines religiosè coluit, & in imitationis exemplum adservavit.

CAPUT III.

De variis Numiſmatum & Monetarum nominibus.

EX quo primitus coaluit humana ſocietas, opus illa habuit monetis pariter& Numiſmatis; illis ad negotiationis & mercaturæ uſus, cùm rerum omnium permutationes difficiles acciderent: his ad autoritatem publicam monetis & gloriam viris illuſtribus conciliandam. Jus enim cudendæ monetæ, in ſummo honore habitum & nonniſi viris Principibus beneque de Republica meritis olim conceſſum, generoſam & gloriæ cupidam indolem ad ſumma & præclara quævis erexerat, ut jure illo potitis, ſuam monetis imaginem imprimere & exprimere liceret, quod in ſumma votorum & honorum reponebant. Cui rei nullum aliud corpus ſolidum convenientius videbatur lapidibus & metallis, quorum durities imagines & actiones virorum magnorum inſculptas fortiùs retinet

tinet & diutiùs à detrimento vindicat; unde Gallorum, quas vocant, *Medailles*, à metallis nomen ſunt ſortitæ. *Rudibus metallis primò teretibus ut virgulis, vel in latitudinem diffuſis, poſtea ad reprimendas adulterantium fraudes ſignatis, in commerciis uſos fuiſſe mortales, ſatis conſtat: quibus diverſis imaginibus impreſſis hominum & animalium ut* SAGITTARII, NOCTUÆ *& aliarum rerum diverſa nomina impoſita ſunt, ut* DARICI, PHILIPPEI, *à Regibus, à pondere, numero, & rebus impreſſis, Græcis drachmæ, tetracini, oboli, minæ, Latinis denarii, bigati, quadrigati, ſeſtertia, & generali vocabulo, nummi ſeu pecunia appellati ſunt.* Leonard. Port. de ſeſtert. pecun. ponder. & menſuris.

Huc pertinent & imagines Romanorum ceris impreſſæ, quibus ad uſque pectus efformabantur Viri ſpectabiles, quas Græci προτομὰς vocabant, & erant plerumque Majorum effigies, de quibus proin Plinius lib. 35. c. 2. teſtatur: *Expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur ar-*

armariis, ut essent imagines quæ comitarentur gentilitia funera. Et Turnebus alicubi observat non repræsentasse ea totum corpus humanum, nec nisi ad usque humeros, de quibus fortè Plinius, *plurimos viros magnos singulari studio & amore earumdem flagrâsse, &c.*

Clypei vocem hoc ipso significatu usurpatam fuisse, testis est idem Plinius, lib. 35. c. 3. *Scutis, qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines, unde & nomen habuêre clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit à cluendo.* Et lib. 35. c. 2. *Imaginum quidem picturæ quàm maximè similes in ævum propagantur figuræ, quod in totum exolevit, ærei ponuntur clypei, argenteæ facies.* Addit insuper, *Suorum verò clypeos in sacro vel publico privatim dicare primus instituit, ut reperio, Ap. Claudius qui consul cum Servilio fuit, an.* V.C.CCLIX. *Posuit enim in Bellonæ æde majores suos, placuitque in excelso spectari, & titulos honorum legi.* Quod ipsum mihi in memoriam revocat marmoreum illud monumentum in cime-

meliarchio Regis Christianissimi conspicuum, tribus pedibus in rotunditatem altum & clypei formâ: cujus extrema variis ornamentis involuta effigiem cingunt insigni exstantiâ prominentem: quæ ipsa apprimè quadrant ad descriptionem Plinianam. Conveniunt & illa Trebellii de Claudio Gothico verba, *Clypeus aureus Senatus totius judicio in Romana curia collocatus est, ut etiam nunc videtur expressa thorace vultus ejus imago.*

Nec minus signa Romanorum militaria Imperatorum imagines referebant, de quibus Vegetius, lib. 2. cap. 6. de re militari: *Prima Cohors imagines Imperatorum, id est, divina & præsentia signa veneratur.* Et Plinius ait potius argentum in iis adhiberi quàm aliud metallum, *quòd color argenti clarior sit & diei similis, ideoque militaribus signis familiaris.*

Numismatis vox suâ origine exiguam massam metallorum significat, cui impressa est figura quædam, quo sensu Juris-consultus in digestis lib. 7. cap. 28. de usufr. *Numismatum aureorum vel argen-*

genteorum veterum quibus pro gemmis uti solent, &c. Et talia quidem ex collo pendula geſtabant, vel religionis vel venerationis cauſa: uſque adeo ut crimini læſæ majeſtatis imputaretur, tempore Tiberii monetas ejus lupanaribus inferri.

Pecuniæ vox ſecundum Plinium & A. Gellium originem ducere videtur à pecoribus, quorum imagines referebant pecuniæ. Ejus ſunt hæc verba lib. 20. *Urgente bello, unciales cum nota Jani bifrontis & roſtris navis & alii effigie pecudum unde* PECUNIÆ *dictæ, ſignati fuerunt, cujus notæ & ponderis antiquiſſimos vidi & appendi.* Sic brevius Plinius lib. 33. c. 3. *Æs ſignatum eſt notâ pecudum unde &* PECUNIA *appellata.* Referebant autem antiquiſſimæ monetæ, Plutarcho teſte, *in vita Publicolæ*; figuram bovis, ovis, vel porci.

Ex qua conſuetudine mulcta legum antiquarum pecore conſtat, etiam Romæ, inquit Plinius *ibidem.* Præterea legitur apud Varronem l. 4. de Ling Lat. *Pecu-*

nioſus

niosus à pecunia magna: pecunia à pecu: à pastoribus enim horum vocabulorum origo.

Et quia tum characteres tum figuræ expressæ de pretio & autore pecuniæ admonebant, factum est ut MONETÆ dicerentur à monendo, si Festus benè monet. Atque hinc Triumviri Monetales qui pecuniæ flandæ feriundæ præfecti erant.

Græcorum νόμος, quod Latinis *lex*, locum dedit Latino NUMMI vocabulo, eò quòd nummus valeat, οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ; *non naturâ sed lege*, sive, ut Aristoteles loquitur *lib. 5. Ethic. cap. 5.* ἐξ ὑποθέσεως, *ex hominum instituto.* Ad quam originem attendentes malunt simplici consona media, quàm geminata scribere, *Numus*, non minùs ac Numisma scribitur, quasi à νόμισμα. Et Monetarii quidem variis characteribus suisque nominibus inscriptis, bono publico, cavebant, ne quid fraudis committeretur, & adulterina pro legitima venditaretur, cujus sponsores censebantur. Audiamus Varronem *l. 4. de Ling. Lat.*

&

& Pollucem, *lib.* 9. *cap.* 6. Nummus videtur Romanorum nomen esse: est autem Græcanicum eorum qui in Italia aut Sicilia Dores habebantur.

Græcorum χρῆμα usum monetæ designat, eumque necessarium, ab impersonali χρὴ *oportet*, eò quod ad omnes vitæ humanæ necessitates conducat: Quamvis sint, qui à χράομαι *utor* arcessant ejus ἔτυμον, eodem argumento. Qua tamen utraque significatione, moneta cum Numismate videtur confundi.

Romæ viculi erant, sigillaria dicti, quòd ibi omnis generis imagines, figuræ, Numismata aurea, argentea, ænea & ex terra cocta, venalia exstarent, communi nomine *sigilla* dicta. Referebat locus ille forum quoddam, ubi curiosis volupe erat oculos animosque pascere. Fortè ille ipse vicus est, quem adhucdum, sua lingua *strada delle coronarie* vocitant. Hadrianum Imp. *sigillaria amicis inopinantibus misisse, & ab his liberaliter accepisse*, Spartianus tradit.

CA-

CAPUT IV.

De jure cudendi Monetas & Numiſmata.

Inter cives Romanos pluribus autoritate publica indultum erat imagines Majorum, in uſus familiæ ſuæ aſſervandos, adornare, quod *Jus* vocabant *Imaginis*, quadantenus cum jure noſtro *Inſignium gentilitiorum* conveniens, cum primis eorum, quæ coronide aliiſque ornamentis ſunt conſpicua. Quod quidem jus nulli temerè concedebatur; non ſanè promiſcuè hominibus privatis, ſed privilegii loco ducebatur teſte Plinio: *Effigies hominum non ſolebant exprimi, niſi aliquâ illuſtri causâ perpetuitatem merentium.* Etenim, & loquitur Ennodius, *Per hæc ſimulacra neſciunt obitum vel ſepulti, in æternitatem migrat per has artes imago mortalium, & anguſtam humanæ naturæ legem vincit induſtria.* Uti interim res quævis præſtantiſſimæ in varios abuſus degenerant, ita à temporibus Plinii ſenſim accidit, ut Romæ non pauciores numera-

merarentur ſtatuæ quàm homines, arte non minùs in fingendo, quàm natura in formando occupata. Ut Caſſiodorus non veritus fuerit affirmare, *Tot ibi ſtatuas fuiſſe, ut poſteritas parem populum cum arte dederit, quàm natura procreaverit.*

Jus vero cudendæ Monetæ arctioribus cancellis circumſeptum erat, nec niſi ad Principes pertinebat, aut ſaltem paucis aliis ab iiſdem indulgebatur. Florente Republica Rom. monetis præpoſiti magiſtratus ex Senatus conſulto Deos Deaſque, Romam frequenter, ac Majorum ſuorum imagines, triumphos, præclaraque facinora ſignavere. Cæſares poſtea ſumma rerum potiti, privilegium affinibus, cæſaribuſque deſignatis conceſſerunt: Potior tamen illorum pars, parentes, uxores, ſorores, honore tanto dignati ſunt; ut Auguſtus Liviam; Caligula Agrippinam, Druſillam, Juliam; Claudius Maſſalinam & Agrippinam; Nero Octaviam & Poppæam, Titus & Domitianus Juliam, alii plurimi plurimas alias, quorum Numiſmata in

in meis recenſeo. Cænis Veſpaſiani amaſia, & ad hujus exemplum Martia Commodi, eundem honorem, ſi non meruerunt, ſaltem impetrarunt. Hadrianus ipſe Antinoum catamitam ſuum quibuſcunque honoribus exornaturus, Monetas & Numiſmata ejus memoriæ conſecraſſe, quin & tandem inter Deos retuliſſe, legitur.

Et quamquam in ſuos hac ex parte eſſent valde liberales, hunc tamen honorem Regibus extraneis, ſive fœderatis ſive tributariis invidebant ut aureis monetis imagines ſuas exprimerent. Imo nec magnis Perſarum Regibus utut potentiſſimis id licuit. Reges tamen Galliarum, declinante Rom. Imperio, virtute ſua, hoc jure & privilegio potiti, illud ex propriis aurifodinis excolere ad uſque ſplendorem & invidiam norunt. *Procop. lib. 2. de bel. Goth.* Quin imò Anaſtaſius Imp. omni jure, quod ſibi in Gallos competere potuiſſet, ceſſit; & in inclytum Regem Clodoveum tranſtulit, à quo tempore ſoli Galli cum Romanis,

mo-

monetas aureas percusserunt. Et narrat Zonaras, Leontium Imp. Justiniani Præfectum exercituum, fœdera pacis cum Arabibus rupisse, eò quòd tributum monetâ aliâ, quàm quæ Imperatoris effigie erat signata, penderent.

Historiam verò paulò altius repetituri, inveniemus *in Machabæorum libris*, indulsisse Antiochum populo Judaïco peculiare quoddam monetæ genus. Populi contrà Græci, qui liberi pro arbitrio cudebant monetas, sub jugum alieni imperii missi, tenebantur victoris sui Imperatoris Rom. imagine monetas suas signare, quas tamen paucissimas argenteas, omnes verò æneas percutiebant, ut suspicio sit, jus aurum signandi, apud eos non viguisse.

Posteris temporibus, jus monetæ supremo magistratui sanctè fuit adservatum, nec concessum ulli, nisi quem merita haut vulgaria Principis benevolentiâ & tanto honore dignum præstabant. Sic Ludovicus XII. nostrorum Regum, meo judicio, optimus, hoc ornavit privil-

vilegio ſtrenuiſſimum fortiſſimumque Trivulcium Galliæ Mareſchallum. Affine, Chriſtianiſſimorum Regum ſuis ſymbolis frequenter monetas percuti curaverunt. Blanca Caſtilienſis, Sancti Ludovici mater exſtat in aureo nummo: Joannes Dux Biturigenſis, Frater Caroli V. ſapientis vulgò dicti, Burgundiæ Ducis, Delphinatuumque reguli, idem ſibi jus arrogarunt. Et inter M. S. codicis curiæ monetarum Galliæ, adſervatur etiamnum regium Lud. Hutini edictum 17. May, 1316. quo Præſulibus quibuſdam Baronibuſque jus illud aſſeritur, ſimulque Regi integrum relinquitur & averſæ & adverſæ faciei pondus, metallum typoſque definire; quod quidem jus expiravit, ex quo Reges illud ſibi pretio compararunt. Chopino etenim adſerente Robertus Arteſienſis Comes Bellorienſis, ſuum jus ſex millibus librarum Regi vendidit. *Ex theſauro commentariorum vulgò des chartres*, 12.

Paganorum exemplo ſua ſymbola monetis imprimentium moti Imperatores

Chri-

Chriſtiani ſuæ pietatis, & venerationis eſſe duxerunt Servatoris noſtri JESU CHRISTI imagine Numiſmata ſua inſignire, hâc additâ epigraphe: ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ. Quin etiam eodem pietatis affectu, crucem gemmis diſtinctam hac ornârunt inſcriptione: IHS XPS NIKA, *Jeſus Chriſtus victor.*

CAPUT V.

De Monetæ & Numiſmatis differentia.

Contractuum & negotiationum neceſſitas etiam monetæ uſus fecit neceſſarios, ut ſuppeteret quod pro re empta venditori confeſtim numerari poſſet, permutationibus multùm de pretio rerum diminuentibus, quòd nummi ſive monetæ ſubſidium, quia commune eſt, & in uſu vulgari poſitum, minùs ſanè æſtimatur, quàm decet, & uſus ejus, quem in ſocietate civili conſtat, exigit.

Numiſmata quidem tanti uſùs & neceſſitatis quotidianæ non ſunt, interim

tamen plus afferunt oblectamenti ac delectationis. Monetæ præter intrinſecum metalli pretium nullo pollent valore, dum Numiſmata glorioſis Heroüm actionibus immortale decus, charactere ſuo, conciliant.

Quæſtio interim haud levis in utramque partem agitata hîc ſuboritur; an monumenta illa antiqua, quæ Numiſmatum nomine veniunt, in cimeliarchiis adſervata, olim monetarum uſum in contractibus præſtiterint. Quamvis autem plures iique doctiſſimi prioris ſæculi Viri Numiſmata in cenſum monetæ aut pecuniæ non veniſſe ſibi perſuaſum habent, attamen probatum reddam, Numiſmata hæc etiam monetarum ac pecuniarum loco habita, neque nomen illud ſuum aliunde, quàm ab antiquitate mutuata, adeo ut Numiſma nil ſit jam aliud, quàm *nummus antiquus*.

Numiſmata omnium antiquiſſima quæ noſtra cimeliarchia exornant Græcorum ſunt, quorum pleraque monetæ Daricæ, aut Philippicæ nominantur, eò quòd Darii

rii vel Philippi imaginibus sunt insignitæ.
Retulit accept s regale N mism ı, Philippos
Horatius Lib. 2. Epist. 4 Artemidorus refert somnium Stratonici de Rege à se prostrato, cujus imago insculpta esset monetæ ad pedes suos jacenti. Senatus Populusque Romanus inter summos quos Dictatori Jul. Cæsari decrevit honores, jussit effigiem ejus vulgari monetæ insculpi atque sic in tritos usus venire. Suetonius de Augusto refert *cap.* 94. *Tantam fiduciam fati eum habuisse, ut thema suum vulgaverit, nummumque argenteum nota sideris capricorni, quo natus est, percusserit.*

Νόμισμα illud τȣ̃ κήνσȣ, Numisma tributarium, quod Judæi tempore Christi pendebant Cæsari, Cæsaris imaginem & inscriptionem continebat. Seneca pariter & Tacitus asserunt tempore Tiberi i criminis læsæ majestatis l co habi um fuisse, si quis in lupanar, monetam Cæsaris imagine signatam, intulisset. Et Philostratus, *in vita Appollonii* observat, Dominum quemdam supplicii capitalis

 reum

rcum fuisse actum, quòd servum, monetam talem manu sortè tenentem, percusserit.

Dio refert Senatus-consulto cautum fuisse, ut omnia Caligulæ Numismata in detestationem immanis exercitæ Tyrannidis colliquerentur, quo procul dubio factum est, ut rariora supersint. In cimeliarchiis nostris plures reperias Neronis nummos cytharædici habitûs notâ percussos, ut legere est apud Suetonium, *cap.* 25.

Tradit Xiphilinus, jussisse Vitellium, monetas prædecessorum suorum imaginibus signatas, in communem usum adduci. Herodianus refert de Septimio Severo, cum, ut palàm testatum faceret, se Albinum sibi imperii socium junxisse, monetas & statuas faciem ejus referentes procurasse: Νομίσματα Ἀλβίνȣ κοπῆναι ἐπέτρεψε ἀνδριάντων τε ἀνάστασι. Et Alexander Severus habitum Alexandri M. mentitus, sese in nummo signari jussit. Et Diadumenus, Lampridio teste, cùm ad Cæsaream dignitatem evectus suis-

fuiſſet, hoc primum ſibi præſtandum duxit, ut nummum ſuâ facie inſignem percuteret.

Litteræ Gallieni & Claudii Imp mentionem faciunt monetarum aurearum, quæ Valerianæ ab imaginibus inſculptis, & Saloninianæ, vocabantur. Idem ille Gallienus dono dabat fæminis ipſum ſalutantibus, Nummos imagine ſuâ figuratos Percuſſit & alios notâ Odenathi Perſas captivos tenentis, in altera facie, quibus titulo Auguſti ei conceſſo ſignificabat, ſe illum in imperii ſocietatem adſciviſſe. Vopiſcus probat, Proculum potitum imperio & majeſtate ſupremâ, eo quòd purpuram geſſerit & monetis ſui temporis Auguſti nomen fuerit inſcriptum. Cùm primum Trebellianus invaſit imperium, effigiem & nomen monetis vulgaribus inſculpſit.

Imp. Juſtinianus, pro eo, quo propendebat in Belliſarium victorem & triumphatorem glorioſum, æquitate, ſummis eundem honoribus affecturus, in averſa nummi facie effigiem ejus

magnificâ hac inſcriptione efformari juſſit : GLORIA ROMANORUM, gloriam tot gentium devictarum, non minus ipſi ac ſibi arrogans.

Codex Theodoſianus meminit monetarum aurearum, imagines principum referentium, *lib.* 12. *tit.* 7. & Imperatores illi duo Valentinianus & Valens juſſerunt nummos veterum Imperatorum, quotquot quidem ſuum conſtaret pondus & pretium, in quotidiano uſu recipi. Theodoſius & Valentinianus graviſſimè conqueſti ſunt monetas Majorum ſuorum vix ac ne vix quidem acceptari.

Multi Hiſtoricorum referunt, Conſtantinum III Pont. Max excommunicato Imp. Leone III. cognomine ἰκονομάχῳ, populo interdixiſſe, ne Monetas effigie ejus ſignatas reciperent.

Imp. Phocas peſſimè audiit, apud Cedrenum & Zonaram, quòd majus pretium ſuis, quàm Prædeceſſorum ſuorum monetis, ut ut ejuſdem ponderis & metalli ſtatuerit. Paulus ICtus dicit, qui genui-

genuinam admittere recuſat monetam Principis, lege Corneliâ teneri. Et plures dantur in Jure leges locique ex quibus luculentè conſtat, nummos communes imaginibus Imperatorum ſignatas fuiſſe. Ammianus certè Marcellinus obſervat, electo Imperatore, extemplò procuſam fuiſſe ejus typis monetam, nomine atque effigie ejus inſignem, tanquam publicum majeſtatis documentum.

Ariſtoteles docet Principum effigies ideo monetis eſſe inſculptas, quò ſinguli certi eſſent de earundem valore & prętio: Unde Rex Theodoricus boni publici intereſſe dixit, Monetas haberi integras minimèque attritas. Hæc ſunt Caſſiodori verba. var. lect. cap. 32. *Omnino Monetæ debet integritas quæri, ubi & vultus noſter imprimitur & generalis utilitas invenitur. Quidnam erit tutum ſi in noſtra peccetur effigie, & quam Subjectus corde venerari debet, manu ſacrilega violare deſtinat?*

Et ut major conſtaret Monetæ veneratio, Pagani quidem Imp. Deam ſibi

eandem finxerunt, quam frequenter ipſis nummis inſculpſerunt: Chriſtiani verò hiſce verbis inſigniebant: SACRA MONETA AUGUSTORUM ET CÆSARUM NOSTRORUM. Repræſentabant autem tres Deas ſtantes, trutinas tenentes, quarum prima aureis, ſecunda argenteis, tertia æneis ſignandis conſecrata cenſeretur. Quò pertinet Triumvirorum Monetalium ſolemnis inſcriptio, cùm officii ſui rationem ſuis nummis inſcriberent, quam his characteribus exprimebant: A. A. A. F. F. quaſi illis ſeſe ſponſores traderent æquitatis monetarum ſuâ autoritate procuſarum, Auro, Argento, Ære, Flando, Feriundo.

Tot tamque evidentibus argumentis omnino evinci arbitror, Numiſmata veteribus in uſum Monetarum veniſſe: Neque hîc ero prolixior. Illud ſaltem præterire ſilentio non poſſum, quod Caſſiodorus docet lib. 6. cap. 7. his verbis: *ut figura vultus noſtri metallis uſualibus imprimatur; monetamque facis de noſtris temporibus futura ſæcula commonere,*

re. O magna inventa prudentum! o laudabilia instituta majorum, ut & imago Principum subjectos videretur pascere per commercium, quorum consilia invigilare non desinunt pro salute cunctorum. Insuper ut viri illustres ex Numismatis decus & famam aucupabantur, ita sperabant vicissim fore, ut ipsa Numismata ex imaginibus impressis immortalitate essent donanda, cùm nullus sit secuturis sæculis Heroum historias lecturus, nisi pariter eorumdem nummos vel ob solam antiquitatem in pretio esset habiturus: Quo nomine sane Numismata nobis vel maximè commendantur.

Neque tamen credi velim, omnia prorsus Numismata in usum pecuniæ & monetæ cessisse. Signa legionum cohortiumque Imperatorum imaginibus ex auro, argento vel ære erant decorata, pariterque & rebus ab ipsis insigniter gestis. Et illa quidem monumenta quæ S. C. notâ carent, mole atque pondere ita conspicua, vix inter monetas recensenda sunt, cùm potiùs probatæ monetæ sint testi-

monia, aliis de causis percussa. Eorum speciem, meo quidem judicio, referunt hæc donaria, quæ Gallis monetariis *Pieds-forts* dicuntur; normam enim ut alteram Polycleti, tradunt *pedis* nomine vulgò declaratam. Utraque hæc opinio probabilis apparet, neque verò officit menti nostræ, superiùs fusè explicatæ, quâ censemus omnia Antiquorum Numismata monetæ loco habita, exceptis iis, quæ formâ longè majore ponderosioreque, à Gallis *Medaillons* nuncupantur, de quibus infra, cap. XIX.

CAPUT VI.

De diversis Numismatum materiis.

Metalla, eò quòd sola essent fusilia pariter ac sculptilia ævumque duratura, materiam præbuere Numismatis & Monetis. Tria autem maximè in hos usus veniebant, Aurum, Argentum, Æs, de quibus sigillatim. Dionysius Syracusarum tyrannus stanneam percussit monetam, Aristotele teste. Quod & in Lybia Indiaque usurpatum etiamnum tra-

tradunt Hiſtorici. Verumtamen, quia mixtura ſtanni & argenti occaſionem præbuit hominibus privatis, monetas adulterandi, factum eſt, ut Romani monetis hiſce uſu communi interdicerent. *Eadem lege exprimitur, ne quis nummos ſtanneos, plumbeos, emere, vendere dolo malo venit. Dig. lib.* 8. 4. 10. *leg.* 9. §. 2.

Et quamvis hæc eadem lex interdicat pariter uſu nummorum plumbeorum; conſtat tamen Romanos quandoque iis uſos. Eſt mihi Numiſma tale, in *Fam. Rom. pag.* 20:. deſcriptum, in quo C. PEDANI. Eſt & aliud Neronianum in quo IMP. NERO CÆSAR & facie averſa PAULLIN. Præter illud Claudii in quo IO IO SAT, aliumque nummum Britannicum Carauſii, cum hac epigraphe EXPECTATE VENI.

Vocabulum *Nummi plumbei* apud veteres ſcriptores ſæpiùs occurrit, ita Plautus, *in moſtellaria: Tace tu, faber, qui cudere ſoles plumbeos nummos*; ut trilinguis ille eruditionis Phœnix Eraſmus non dubita-

bitarit *Nummum plumbeum* pro *minimo pecuniæ* proverbialiter afferre. Idem Plautus, *in Casina: cui homini peculi nummus non est, nisi plumbeus.*

Veteres Britannicarum insularum incolas ferreis usos monetis, testis est omni exceptione major Julius Cæsar, *Comm.* 5. *de bel. Gall.* quod idem de Clazomeniis asserit Aristoteles *in œcumen. lib.* 2. & Plutarchus *in vita Lycurgi & Lysandri*, de Lacedæmoniis, his verbis: *Spartæ Nomisma utile abolitum est, cujus mina Æginensis quatuor asses æreos valebat.* Ut & Pollux de Bysantinis.

Savotius noster mentionem facit Monetæ Romanæ, quam ferream fuisse probat, quòd à magnete attrahi visa fuerit. Verùm ego existimo adulterinam potiùs fuisse falsarii cujusdam, quam autoritate publicâ procusam.

Deficiente verò materia metallica aut languente Monetariorum industriâ, alia in monetæ vulgaris materiam adscita leguntur, ut fuêre terra cocta, electrum nigrum, gagathes, lignum, cortices arbo-

arborum, chartaceum, ſal, conchylia, nuclei, ſilices, murrhina alba, quorum aliqua penes me conſpicua ſunt. Verumtamen iſta nec ſatis uſibus quotidianis commoda, nec niſi egeſtatis ſublevandæ cauſâ inventa, barbaris tantùm gentibus, rerum ignaris aut laboris impatientibus, uſitata. Lacedæmonios *Numiſmate coriaceo uſos* fuiſſe docet Stobæus, ſerm. 145. quod idem apud Senecam ſcriptum legitur, de benef. l. 5. c. 14. *Æs alienum habere dicitur & qui aureos habet, & qui corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod uſum numeratæ pecuniæ præſtat.*

Urbes obſidione diuturnâ cinctæ & ad pecuniæ egeſtatem redactæ nummis ex varia materia ſuppoſitiis, certo tamen charactere, fictoque pretio, legitimum excedente, ſignatis utebantur, qui quidem militibus præſidiariis civibuſque obtruſi, eâ tamen lege ut magiſtratus obſidione ſolutâ, eodem quo protruſerat pretio, ab iiſdem recipere teneretur. Inter plurimos hujus generis oſtendere licet qua-

quatuor æreos vario emblemate pretioque Cazali ſignatos, cùm illam, deſendente Toiracio, Galliæ ut vocant Mareſchallo, oppugnarent Hiſpani.

Copiam hîc facere lubet alterius admodum ſpectabilis ex ſpiſſiore charta confecti, an MDLXXIV. Hiſpanis Lugdunum Batavorum diuturna obſidione cingentibus, cui pretium quatuordecim ſolidorum erat addictum. Neque verò animus eſt fuſiùs umbratiles hoſce nummos perſequi; Qui plura ex his deſiderat, egregium opus conſulat cui titulus eſt, *Curieuſes recherches des monoyes de France, par Mr. de Bouteroüe Conſeiller &c.* Nos ad alia properamus.

CA-

CAPUT VII.

De Numiſmatibus aureis.

Frequentes ſunt in aurum invectivæ, tanquam omnis avaritiæ ſcaturiginem dum interim ſine ſua culpa malè audit; fonte omnium vitiorum non in auro ſed in nobiſmet ipſis exiſtente. Immoderati ſunt affectus noſtri, nimis ſollicitè atque per fas & nefas auro inhiantes, quod ejus ope ſe conſecuturos ſperant, quidquid deſideriis ipſorum blandiri poteſt. Interim aurum in ſe conſideratum, excellens quidpiam & admiratione dignum eſt, ſive metalli hujus colorem, ſive partium unionem, ſoliditatem, aliaſque ejus virtutes ſpectes, quæ ipſum inter tot metalla aliave corpora unicè ab omni corruptione & diminutione immune præſtant.

Nequit immutari niſi apparenter admixti ne alius metalli, dum interim ipſa maſſa metallaris auri nomen retinet, numero ſaltem graduum, deſignandæ puritati,

tati, adſcito. Ita enim aurum puriſſimum omniſque mixtionis expers, communiter viginti quatuor graduum habetur, (quos nomine ab Arabibus mutuato *carattos* vocant) & gradus puritatis pro quantitate albi & rubri metallo commiſti diminutionem patiuntur. Sunt hæc nomina quibus communiter argentum & æs diſtinguuntur: ita ut una quarta albi pars, una quarta rubri, & duæ quartæ auri invicem commixtæ, aurum duodecim graduum conſtituant. Atque juxta hos gradus examinanda veniunt Numiſmata & monetæ.

Omnium autem antiquiſſima Numiſmata aurea quibus fruimur, in Græcia temporibus Philippi Regis Macedonum & filii ejus Alexandri Magni ſunt percuſſa: Sunt illa exſtantiâ ſatis magnâ & exquiſitâ puritate; continent enim viginti tres gradus & ſedecim denarios, ut ad ſummam eorum perfectionem ne quidem dimidius gradus deſideretur Philippus ille aurifodinas prope Crenidas in Thracia ſitas, cùm hactenus exigui eſſent proventus,

tus, cura operiſque adhibitis adeo provexit, ut mille talenta ex iis quotannis perceperit: hinc ampliſſimis collectis opibus, regnum Macedonicum ad luculentiorem fortunam brevi evexit, & aureum nummum PHILIPPICUM à ſe dictum cudi curavit. Herodotus quidem *l.* 1. Lydios *primos fuiſſe* aſſerit *qui nummum aureum argenteumque ad utendum percuſſerunt*: l. 1. cap. 94. Πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ὤμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο: At eorum nihil ad noſtras manus unquam pervenit.

Romæ quidem cœperunt aurea Numiſmata cudi LXII annis poſt argentea, teſtimonio Plinii, *lib.* 33. *cap.* 3. hoc eſt, DXLVI. ab Urbe condita, *ſceleris tamen authore incerto*, inquit ille. Et Dio nos edocet proportionem inter aureas & argenteas eorum monetas: & aureas quidem valuiſſe XXV. drachmis. Veteres quoque Hiſtorici communi conſenſu teſtantur æquale fuiſſe drachmæ & denarii Romani pondus; neque eſt quod de iſta convenientia dubitemus, cùm etiam noſtris tem-

temporibus exiguum ſit drachmæ & denarii diſcrimen. Etenim moneta aurea duodecim libellarum gallicarum cum dimidia, accedit ad pretium XXV. denariorum, unoquoque eorum pretium X. ſolidorum gallicorum adæquante.

Qui Reipublicæ præerant magiſtratus ſemper ſummum obſervarunt puritatis gradum (ut Monetariorum vulgaribus verbis utamur) & Imperatores qui iis ſuccedebant non minùs erant ejus obſervantes. Cornelius Sylla Dictator, lege quæ ab ipſo nomen Corneliæ acceperat, adigebat monetarios ut puriſſimum elaborarent aurum: quas conſtitutiones Auguſtus lege Julia & Imp. Tacitus renovarunt. Bodinus, *de Republica lib 6. cap.* 3. memorat probationem ſuo tempore Pariſiis inſtitutam, qua apparuerit aurea Imp. Veſpaſiani Numiſmata, ea fuiſſe puritate & bonitate ut Præſides rei monetariæ & aurifabri oculatiſſimi vix ſeptingenteſimam octogeſimam octavam partem adulteratam deprehenderint.

At-

Atque ita aurum purum in uſu eſſe cœpit, uſque ad tempora Imperatorum Alexandri Severi, qui permiſit ut quinta pars argenti quatuor auri portionibus admiſceretur, de quo Lampridius ait, quòd pluribus monetis ejus imago fuerit repræſentata, cum ornatu Alexandri Magni, & iis quæ ex electro erant: ita enim vocabant mixturam quatuor auri & unius argenti portionum. Et quoniam in nonnullis rem monetariam correxit, quod nonnulli interpretantur quod æquaverit veterem monetam proportioni communis monetæ in tributum populi aut ſtipendium militum exolvendæ; inde Numiſmata ei tanquam RESTITUTORI MONETÆ conſecrata fuere. Et certè ſucceſſores ut & anteceſſores ejus leges illas monetarias tanta ſanctitate obſervarunt, ut nulla moneta Romana niſi fictitia ex auro minùs puro reperiatur.

Dantur & aurea Numiſmata maximi moduli, magnitudinem communem excedentia: Verùm cùm ſint rariſſima, in iis curioſè inveſtigandis non ero prolixior;

lixior; quin potius lectorem in cognitionem Numiſmatum quæ vulgò occurrunt adducam; magnitudinem, characteres & genium percutientium paucis traditurus, ſimulque exhibiturus unum ſuo typo atque raritate ſummè conſpicuum.

Ab altera parte conſpicitur facies Imp. Septimii Severi; ab altera Princeps magnificentiſſimus inter filiorum par Caracallam & Getam conſidet, & Dea Liberalitas ſua teſſera cornuque copiæ conſpicua, theſauros ejus in populum largiſſimè effundit.

Licebit ſeriem monetarum aurearum Romanarum typis, inſcriptionibuſque ut materia nobilium contexere: Sexcentæ interim aut ſeptingentæ exhaurient omnem curioſæ indaginis operam: Neque enim

enim ampliorem numerum obſervare mihi contigit, etſi frequenter ad Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, Regis Chriſtianiſſimi, Sereniſſimique Electoris Palatini, hac in parte quoslibet, me judice, ſuperantium, cimeliarchia frequenter admiſſo.

CAPUT VIII.

De Numiſmatibus argenteis.

Uſque adco vilius argentum eſt auro, ut libra una hujuſce ferè æquiparetur libris illius quatuordecim: veteri quippe ævo tantum decem, uti ſic docet Livius. l. 38. *Pro argento ſi aurum dare nollent, convenit, dum pro argenteis decem aureus unus valeret.* Utrumque tamen Numiſmatum noſtrorum materiam præbet pretioſiorem. Et aurea quidem ſuo ſe pretio chariora & rariora reddunt, quò pauciores ſunt, quibus eſt auri copia dum argentea manus plurium ſubeunt, & rerum antiquarum ſtudioſis illuſtriſſima dant hiſtoriæ veteris documenta.

Aurifabri gradus argenti *Denariorum*

no-

nomine insigniunt, ut ultimus isque perfectissimus sit duodecimus; sic ut vigesimus quartus auri gradus ejusdem puritatem absolvat, Arabico nomine *Carat* vulgò designatus. Argenteorum Numismatum veterum materia proximè accedit ad hanc ultimam metalli perfectionem, duodecimum scilicet denarium; demantur modò quæ sequioribus sæculis percussa: iis enim, ob universalem inopiam, argentum æri permixtum in usum venit. Nec ratio habeatur adulterinorum, avaritia quorumdam in crimen publicum deducta. Hinc enim fit, ut, si quando Vulcano tradantur, magna oriatur fundentibus jactura. Quædam Græca laminam argenteam ostentant interiore sui parte nonnisi vel ærea vel ferrea, longè tamen plura Reipublicæ Rom. temporibus Imperatorumque. M. Antonius ferula censoria notatus est ab historicis, quòd laminis ferreis argentum superinduxerit, & publicæ monetæ loco esse jusserit. Falsarii, monetæ veteris adulteratores, tenui admodum lamina argentea num-

nummos ex ære & ferro veſtiebant, ſed qui legitimorum characteribus erant inſigniti: Ars illa nequiſſima, ingenioſa fraude adjuta, anceps fecit inter æra & lupinos judicium, ut ipſi veterum Numiſmatum periti, de hujus monetæ antiquitate minimè dubitent, cùm ferrum aut æs argento ſuperinduto, typis veteribus cuſum cernunt.

De tempore quo primùm Romanis in uſu eſſe cepit moneta argentea, edocet nos Plinius, hiſt. nat. l. 33. c. 3. *Argentum ſignatum eſt an.* V. C. CD. LXXXV. *Q. Ogulnio & C. Fabio Coſſ. ſcilicet ante bellum Punicum quinquennio. Et placuit Denarius pro decem libris æris, Quinarius pro quinque, Seſtertius pro dipondio & ſemiſſe.* Hoc equidem certum eſt, Denarium vulgò notatum ſigno X, literâ numerali, quâ Romani pretium decem librarum æris deſignabant, quo quidem ære utebantur, ut cap. XV. declarabitur. Quinarius ſive Victoriatus ſignabatur V, numero Romanorum quinario. Seſtertius ſignum ſibi proprium vindicabat

compositum ex littera L geminatâ eâque dissectâ, addito S hac formâ LL S. Ille quidem Denarius, Q. Fabio Maximo Dictatore, valebat sedecim assibus, Quinarius octo, Sestertius quatuor, quod ipsum post Plinium edocent tres nummi mei, quibus gradus valoris seu pretii accuratè & eleganter sunt expressi. Ad. Occone porrò Antiquario celeberrimo se nunquam Sestertium cum nota LL S vidisse affirmante in epistola ad JC. Amerbachium scripta. Discrimen non reticebo inter Sestertios & Sestertia. Illi singulos nummos indicabant, ita viginti sestertii decem quinarios seu quinque denarios continebant; viginti vero sestertia, sestertiorum millia viginti pendebant. Forte compendio loquendi in usum adducto, ut qui viginti millia sestertiorum voluerint indicare, imperitè primùm dixerint viginti sestertium. Et cùm ad nongenta sestertium millia pervenerant, negata ulteriori computandi ratione, alio compendio majore significaverunt, sic cum millena sestertium millia

millia erant exprimenda, decies ſeſtertium ſentiebant, ita unies, centies, millies. Exemplum eſt apud Ciceronem or. 3. in Verrem: Dionem Seſtertium decies centena millia numerâſſe.

Sæpiùs autem illud pretium ad priſcorum temporum rationem reducebatur, quod majus minúſve ſemper remanſit, ad uſque Imperii inclinationem. Æquitatem Romanorum in cudendis monetis indicat abunde hæc Plinii narratio lib. 6. c. 22. *Annii Plocami, qui maris rubri vectigal à fiſco redemerat, libertus circa Arabiam navigans, aquilonibus raptus præter Carmaniam* XV *die Hippuros portum ejus invectus, hoſpitali Regis clementia ſex menſium tempore imbutus alloquio, percontanti poſtea enarravit Romanos & Cæſarem*: (hoc autem Claudii principatu contigit) *mirum in modum in auditis juſtitiam ille ſuſpexit, quòd pares pondere denarii eſſent in captiva pecunia, cùm diverſæ imagines indicarent à pluribus factos. Et hoc maximè ſollicitatus ad amicitiam, legatos quatuor miſit, &c.*

 Reſe-

Referebant autem ut plurimùm Romam, ut Deam, galeâ ornatam & averſa facie Caſtorem & Pollucem aliaque illius ævi numina. Poſtea exprimebant etiam Victorias, unde nomen nummis victoriatis: deinceps additi & currus triumphales, bigis quadrigisve inſtructi, unde *denarii bigati & quadrigati*, apud Plinium *l.* 33. *c.* 3. Sequioribus temporibus, Magiſtratus, rei monetariæ à Senatu præfecti, Deos ſuos, Majores item, triumphos & dignitates exprimebant. Neque tamen illis fas erat, effigies proprias inſculpere, donec Pompejus id ſibi obtinuit juris, quod ante eum auſus eſt nemo, & Julius Cæſar poſtea Senatusconſulto obtinuit, poſterique Imperatores uſurpârunt.

Numiſmata & monetæ communiter ex argento cudebantur omnibus ferè temporibus: ſic apud Græcos Romanoſve in uſu fuit, ut & apud Hebræos, Gothos, Hiſpanos, recentioreſque gentes, quibus vel aurum minùs frequens, vel æs nimis vile viſum eſt. De diverſis

autem

autem gentium & temporum numiſmatibus argenteis ſigillatim uno atque altero capite agemus.

CAPUT IX.

De Numiſmatibus Græcis.

Exſtant Numiſmata græca temporibus Amyntæ Macedoniæ Regis cuſa, quibus tamen omnino dari antiquiora, ut & ad noſtra ſæcula non tranſmiſſa, nulli dubitamus. Primitus imagines Deorum ſuorum repræſentabant, deinceps & Regum, quibus adulatio inter Deos locum dedit. Triplex autem metallum adhibebatur, de quo proin triplici Numiſmatum genere erit nobis paucis dicendum. De argenteo quidem primariò, de reliquis occaſione hâc datâ, & ne deinceps recurrat dicendi neceſſitas.

Minimum ærei Numiſmatis vocabatur λεπτὸν, quorum duo, vidua illa paupercula in gazophylacium reparan-

do templo Hierosolymitano, immisit. *Luc.* 21. 2. χαλκὸς illorum valebat octavam oboli partem, inde δίχαλκος, τρίχαλκος, τετράχαλκος. Sextam drachmæ partem adæquabat Κίδαβος Græcorum, quò fere & oboli pretium accedebat. *Hilar. in* 17. *cap. Math.*

Drachma erat moneta argentea sex obolorum, æquabatque pretium unius denarii Romani: Didrachma duorum: Tetradrachma quatuor. Erat & drachma, de qua in sacris paginis. *Luc.* 15. 8. *& alibi.* Audiatur *Plinius*, l. 21. c. ult. *Drachma Attica denarii argentei pondus habet.* Mina, quam illi Μνᾶ, duplex erat, Antiqua LXXV. & nova C. drachmarum. Neque verò quispiam minam aut talentum nomina monetæ reputet, qua utimur in commerciis, quin potiùs æstimium & pretium certum designabant, quod nonnisi multo græcarum monetarum numero pendi poterat. *Plut. in Solone.*

Talentum ergo Atticum complectebatur LX. minas & harum quælibet C. drach-

drachmas; adeoque ſex drachmarum millia, ſive ter mille libellæ noſtrates conficiunt talentum Atticum.

Stater moneta erat aurea, ad duarum drachmarum aurearum pondus exacta, pretiúmque adæquans viginti drachmarum argentearum: ſed & ſtateres argentei dabantur.

Omnia hæc numiſmata hieroglyphicis & ænigmatis ſuis, unicuique provinciæ propriis, inſigniebant. Sortilegi Delphi delphinum ob conformitatem nominis gerebant. Athenienſes avem Minervæ conſecratam, noctuam illam ſuam, procudebant. Bœotii Bacchum ſignabant, cum botro & cratere, ad vini ſui copiam & excellentiam deprædicandam. Macedones efformabant Argyraſpidum ſuorum clypeum, unde exercituum præcipuum robur. Rhodii repræſentabant caput ſolis, quorum coloſſus inter mundi miracula relatus Inſulæ huic nomen immortale conciliabat. Paucis omnis magiſtratus volupe habebat, regionis aut urbis ſuæ inſignia num-

mis vulgaribus exprimere: communiter quidem argento puriſſimo aut ære, quod ipſis erat vulgare, aurum verò rariſſimum, ut præter aurea Philippi & Alexandri numiſmata, cætera quæ exſtant, ſint pauciora & parciora.

Dolendum ſanè detrimentum quod hiſtoriæ ex deperditis omnis generis numiſmatibus græcis patiuntur, ex quibus ſi vel pauciſſima exſtarent, multa haberemus comperta, de quibus apud Hiſtoricos altum ſilentium; multis etiam, quæ in fabulis vulgò habemus, ſua conſtaret fides. Ut propterea tantò diligentiùs cuſtodienda & rimanda quæ nobis reſidua ſunt, quò plura periiſſe dolemus.

Conſpicimus inibi viginti Regum quà Macedoniæ, quà Aſiæ, quà Syriæ, quà Ægypti, quos regulos vocare liceat, capita; Legimus deinde nomina civitatum pluſquam ducentarum, cum characteribus peculiaribus. Genuinam inde eruimus veterum geographiam, cum variis inventis ingenioſiſſimis,

quæ

quæ posteris exemplo inservire possunt.

Hoc Numismatis genus antiquitatis gloriam præripit Romanis, nonnisi ad eorum exemplum, tanquam πρωτότυπον, effictis, & quod volupe omninò est, diversa scalpturæ præstantiâ, quoscunque rapiunt in admirationem: video ut multi græcos nummos Romanis præstantiores esse censeant insigni gravitate atque peritiâ. Alii contrà ab hisce superatos græcos opinantur, blando polito atque ad miraculum usque deducto artificio, sicque omnem græci Numismatis gloriam in romanum conferunt. Præstantissimi nostri temporis delineatores, litem hanc unà mecùm indecisam relinquere malunt, quàm detrahere his, quod arrogent illis, aut demere gloriæ illorum, quo horum laudes exaggerent.

Neque verò in antiquioribus Numismatis græcis recensemus quæ in honorem Romanorum, multo numero, sunt percussa: notum enim, Græcos cum tempore mores pariter mutâsse; unde

nec mirum, eos alieno imperio ſubjectos, Romanis rerum Dominis adulari cœpiſſe, uſquedum acerrimis contentionibus inter ſe certarent de gloria tum Imperatoribus Romanis tum etiam Genio Urbis, Senatus Populique templa edificandi dicandique, quod ſibi perhonorificum ducebant.

A tempore autem deperditæ libertatis, cùm monetæ aureæ & argenteæ uſu ipſis eſſet interdictum, rariſſimè aureas cudebant, æneis in vulgares neceſſitates adſciti, eâ formâ & modo, quo cap. XVII. declarabitur.

Difficultates quæ in diſponendis ordine chronologico hiſce Numiſmatibus, concinnandáque eorum perfecta ſerie tales occurrunt quales plurium conatus irritos fecêre; donec Hubertus Goltzius Antverpianus eruditis ſcalpturis, Schottuſque atque Nonnius deſcriptionibus elegantiſſimis ſtudium longè facilius effecerint, quibus hiſtoriam Aſiæ minoris, maris Ægæi inſularum, Græciæ, Siciliæ, ejuſque Italiæ partis, quæ olim

olim Magna Græcia nuncupabatur, illustrarunt. Sollicitâ curâ investigârunt coloniarum græcarum origines, quarum nobis monumenta supersunt, quibus apprimè nobis confirmantur, quæ de origine multarum urbium ad oram maris mediterranei exstructarum, Massiliæ cumprimis, apud Historicos occurrunt.

Numismatum græcorum duo genuina exempla hic subjunxi, quorum prototypos in meis numero. Alterum refert divinum Vatem poëseos & historiæ patrem, cujus aversa facies ortum ejus explicat.

Meletis fluvii nomen inscriptum legitur, à quo, quòd ad ejus ripas natus

crederetur Homerus, priùs Herodoto teſte μελησιγένης dictus erat. Decurrebat is Fluvius prope Smyrnam, & Numiſma Amaſtrianorum nomen fert, coloniæ, ut opinor, eò deductæ. Veteres (*Cicero pro Archia*) obſervarunt oppidulum, Homeræum dictum, uſum eſſe vulgari moneta, effigie nomineque Homeri inſignita.

Alterum Numiſma famoſam illam Cleopatram repræſentat quæ regnum plus amorum illecebris quibus Julium Cæſarem perſtrinxit quàm natalibus ſuis

debet. Nomen & dignitas regia græcis characteribus exarata cernuntur, quibus in Syria & Ægypti regionibus, à tempo-

tempore Alexandri M. utebantur. Aquila aversi nummi symbolum est supremæ majestatis, quippe avium rex. Cornucopiæ exprobratura videtur Romanis beneficium ingens, idque frumentarium, quo inopiâ victûs pressos affecit. Sed de his abunde in opere nostro *de nummis ex ære mediocri.*

CAPUT X.

De Numismatis Romanis Consularibus.

Instituti mei non est, Numismata consularia omnia seorsim enarrare, juxta seriem temporum, quibus summa rerum penes Consules erat: nec enim manuductio nostra patitur ad specialia descendere. Hub. Goltzius ea vulgavit ordine chronologico, cujus tamen antiquissima omnium moneta, cùm nonnisi ab an. V. C. CCCCLXXXIV. repetatur, & nos ex nostris vix dimidiam partem eorum quæ ipse exhibuit, suppeditare valeamus, placuit methodo

potiùs Fulv. Urſini inſiſtere, quâ omnia Numiſmata conſularia, ſecundùm Familias Romanas diſpoſuit, quæque omnia vidimus, neque eo excepto COCLITIS nomen ferente ab Imp. Trajano reſtituto ad HORATIAM familiam relato, quod à nemine hujus ſæculi viſum inveſtigatumque audivimus.

Duo autem maximè conatibus Goltzianis obſtare video: unum eſt, quod plura videntur in genuinis repoſita, quorum ectypos, neque nos, neque ullus alter prototypos vidit, quare ficta fuiſſe ab erudito viro, gravis eſt ſuſpicio. Alterum, quòd commentariis careant, quò fit, ut ſitis potius excitetur quàm ſedetur; Fulv. contrà Urſino deſideriis lectoris omninò ſatisfaciente. Uterque interim experientiæ conſummatiſſimæ laudem à poſteris meruit, eam certè, qua utriuſque opera ſibi, ſuo jure, prima in bibliothecis illuſtrioribus ſubſellia depoſcere videntur, inter ſeptem primorum hiſtoriæ Rom. ſæculorum ſcriptores.

Cæterum

Cæterum Romani, ut ſuperius dictum eſt, ſuos nummis cudendis præficiebant Magiſtratus, quorum operâ, ſucceſſu temporis, trium metallorum æris, argenti, auri, uſus invaluit, magnitudine diversâ, uſque adeo ut & ærei nummi ſub triplici formâ procuderentur: atque id præcipuè Auguſti temporibus, eruditione, ingenióque priora quavis longè ſuperantibus. Nummos autem conſulares, quos ad mille cum triginta ſeptem numeramus, ad ſeptuaginta octo Familias Rom. redigimus, quibus & indies alii priùs incogniti accedere debent. Vidi equidem quadraginta duos aureos, ſeptingentos quadraginta & unum argenteos, ducentos quinquaginta quatuor æreos, niſi fortè eundem repetitò numeravi, ad diverſas Familias relatum. Exemplo ſit nummus à Sepullio Macro, in Julii Cæſaris honorem, cuſus, ad familiam JULIAM pariter ac SEPULLIAM referendus. Methodus interim noſtra & facilior eſt & certè ad captum rei nummariæ Tiro-

num magis adornata, quâ antehac FAMILIAS ROMANAS EX ANTIQUIS NUMISMATIBUS exaravimus an. 1663. Parisiis impressas, quibus horum mille & triginta septem numismatum icones atque explicationes prodidimus. Quædam præterea à nobis observata sunt, illis data occasione inserenda summa nostra diligentia ne dicam industria ac felicitate comparata.

Vulgò autem numismatum consularium nomine veniunt, ea quæ stante Republica percussa sunt: quamvis talia præcisè dici non debeant, quasi à Consulibus solis omnia sint edita. Constat enim etiam jubentibus prætoribus, tribunis, imperatoribus & ædilibus nonnulla prodiisse. Potior pars eorum quæ primi duo Imperatores Jul. Cæsar & Augustus ediderunt, consularia dicuntur in ordine ad consulatum, unde suam potentiam mutuabantur. Paulò tamen post, dignitas illa consularis ita cœpit vilescere, ut & sortis infimæ personis facta fuerit communis.

Non possum non profiteri affectum, quo hujus generis Numismata veneror, non tam ob antiquitatem & tot Illustrium virorum exsculpta nomina, quorum aliàs omnis periisset memoria, quàm ob insignia hieroglyphica illustriaque facinora iis expressa. Conspiciendum se præbet Lepidus Consul à S.P.Q.R. Alexandriam missus, Ptolomæo pupillo præfectus, Regique deinde, eâdem autoritate, ut TUTOR REGIS coronam imponens, sicut fert typus octavi nummi gentis ÆMILIÆ. Videmus M. Antonium, gestientem affectum pariter ac formam Cleopatræ suæ exprimere, & divinum sacrificii cultum non Ægyptiis modò, sed populis Asiaticis imperare, simulque posteros in parem libidinis vesaniam pellicere. Id quod plurima Numismatum ANTONIÆ familiæ præ se ferunt. Est alius Familiæ JUNIÆ nummus, M Brutum ceu Virtutem à Fortuna oppressam referens, in cujus averso typo duo signati sunt pugiones quibus confectus J. Cæsar, pileusque liber-

libertatis ſymbolum in medio poſitus, quæ Cæſaris nece Romanis reddita credebatur, addito & die parricidii, EID. MAR. quas cavere juſſerat Mathematicus. Numiſma eſt aureum Pompei M. à Sexto ejus filio in Siciliâ reſtitutum, cùm Romanos proſcriptos reciperet, quo coronam querceam, ob cives ſervatos, meritus eſt. In familia POMPONIA videre licet Muſas novem, cum Hercule ſuo Muſagete, variis ornamentis. Atque, ut tandem finiam, in Numiſmatibus hiſce conſularibus, tot diverſa numina, diverſa ſacrificiorum, triumphorum, ænigmatum & hieroglyphicorum genera conſpiciuntur, ut qui his non capitur, ei ad omnem deliciarum ſuavitatem, quæ hiſtoriam, antiquitatem, eruditionem ſpectat, palatum obſurduiſſe neceſſe ſit.

Unus ſit plurium loco Nummus QUINTI ATII LABIENI PARTHICI MAXIMI. Cùm ille à partibus ſtaret Bruti Caſſiique, auxilia adverſus Auguſtum Marcumque Antonium miſſus

eſt

eſt qui à Parthis quæreret, occidentis exercitibus opponenda. Sed auditâ ante adventum ſuum, Amicorum nece

ultimorúmque Romanorum, maluit inter barbaros vitam agere, quàm Romanorum, quos tyrannorum loco habebat, crudelitati ancipitem ſortem committere. Nomen interim ſumens PARTHICI, anteceſſorum ſuorum exemplo, quibus volupe fuit à regionibus à ſe devictis arceſſere agnomina, qualia erant Scipionum Africani & Aſiatici, Metelli Numidici, Mummii Achaici, Antonii Armeniaci &c.

CAPUT XI.

De Numiſmatibus Imperatorum Romanorum.

Inclytum Imperatorum nomen omnium ora & venerationem ſubit, quod tamen pauci penitius perſpectum habent, multis maximiſque quâ virtutibus quâ vitiis celebre. Adeò iſta ſæcula nihil mediocre, ſed cuncta vel excellenter bona, vel impensè mala tulêre: quod ipſum Numiſmata hæc actionum vel præclarè, vel turpiter geſtarum indices apprimè deſignant, animos ſtudioſorum excitantia pariter & recreantia. Sunt inſuper communiora, jucundiora & faciliora, à quibus, meo judicio, initium cognitionis noſtræ circa rem nummariam fieri poterit.

Suppetunt nobis univerſa ab Jul. Cæſare ad uſque Heraclium, ut & maxima copia aliorum à Principibus aut Tyrannis percuſſorum, cùm primum rerum ſummâ ſunt potiti. Jus etenim imaginum

num monetis vulgaribus exſculpendarum ſtatim à primis temporibus cepit in uſum vocari: A Phocæ verò & Heraclii temporibus ſenſim periere artes & ſcientiæ elegantiores: Italiâ univerſa Gothis gentibuſque aliis barbaris in prædam cedente, quibus majus erat armorum quàm artium & bonarum litterarum ſtudium. Horum autem Imperatorum monetæ uti Imperii Rom. majeſtatem, ita & noſtras ſeries finiunt.

Jul. Cæſar primus ex illis fuit qui rerum potitus imaginem ſuam, titulo Dictatoris perpetui, Romanis monetis exprimi juſſit; quod ipſum Auguſtus imitatus, ſucceſſoribus modum dedit abolendæ quod ſupererat libertatis publicæ, cujus illi ne umbram reliquam fecerant. Arrogabant ſibi deinceps ſplendidos dignitate ut & autoritate titulos, quales erant Pontificis & Cenſoris, ſuppreſſis interim Dictatoris & Regis nominibus, quæ illi invidiæ declinandæ repudiabant: Autoritate quoque eorum munerum imminutâ, quæ hacte-

hactenus necessaria habita, qualia erant Consulum, Senatorum & aliorum.

Erant autem Numismata eorum prima ex argento puro si adulterina exceperis, quæ omnia conflasse Tiberium Imp. notat Xiphilinus è Dione, usque ad Severi & Caracallæ sæculum, quo illis admixta fuit æris portio, sicque deteriori metallo facta pejus exemplum successoribus iterum adulterandi præbuere. Crevit ita istud vitium, ut ejusmodi argenti ære adulterati libra nonnisi sexdecim Francis, ut Galli vocant, valeat, cùm tamen ex argento puro quinquaginta & quatuor valuerit. Usque adeò tandem monetæ corruptæ sunt ut vix ab ære discernerentur, argenteæque apud Gallos non audiant, sed peculiari metalli mixti nomine, *billon*, subintelligantur. Diocletiani temporibus sequentiumque Impp. puritas monetis reddita est, pondere tamen & magitudine diminutis. Ærario enim ex bellis diutinis argento & auro fere exhausto, postremi Imperatores remedium præsentis inopiæ

inopiæ quærere tenebantur, ex veterum monetarum conflatione, & repercussione; inde rariores evasêre, quàm quæ vigente imperio & sub primis Imperatoribus vulgatæ erant.

Illæ autem non solos modò Imperatores Rom. sed & uxores, patres, matres, fratres, sorores, affines, & interdum ámasias repræsentant, quas nos Principum, quorum luce radiabant, Numismatibus subjunximus. Occurrunt etiam plurima Magnatum Numismata, quæ secundum temporum seriem, Imperatorumque suorum necessitudinem disposuimus. Brutum Cæsari, M. Antonium, Cleopatram & Lepidum Augusto subjecimus: Drusum Tiberio, Germanicum Caligulæ junximus, & siquidem belli duces exstitêre, quos Romani Imperatores vocabant, inter IMPERATORIA Numismata vocare non dubitavimus. Quæ singula ut appareant luculentiora, en elenchum suppeditamus argenteorum nostrorum.

Cneus

Cneus Pompejus Magnus.
Sextus Pompejus filius Cnei.
Juba Rex Mauritaniæ.
Juba filius.
Ptolemæus filius Jubæ filii.
JULIUS CÆSAR I. Imp.
Marcus Brutus.
Lepidus Trium-Vir.
Marcus Antonius Trium-Vir.
Cleopatra Regina Ægypti M. Ant. uxor.
Lucius Antonius frater Trium-viri.
AUGUSTUS II. Imp.
Livia Augusta uxor Augusti.
M. Vipsanius Agrippa.
Cajus & Lucius filii Agrippæ
TIBERIUS III. Imp.
Drusus filius Tiberii.
Drusus frater Tiberii.
Antonia uxor Drusi.
Germanicus filius Drusi & Antoniæ.
Agrippina uxor Germanici.
CAJUS CALIGULA IV. Imp.
CLAUDIUS V. Imp.
Agrippina uxor Claudii.
NERO VI. Imp.

GAL-

•GALBA VII. Imp.
•OTHO VIII. Imp.
•VITELLIUS IX. Imp.
Duo Liberi Vitellii.
•VESPASIANUS X. Imp.
Domitilla uxor Veſpaſiani.
•TITUS XI. Imp.
Julia filia Titi.
•DOMITIANUS XII. Imp.
•Domitia.
•NERVA XIII. Imp.
•TRAJANUS XIV. Imp.
Plotina uxor Trajani.
Marciana ſoror Trajani.
Matidia filia Marcianæ.
•HADRIANUS XV. Imp.
•Sabina uxor Hadriani.
•ÆLIUS XVI. Imp.
•ANTONINUS Pius XVII. Imp.
•Fauſtina uxor Antonini Pii.
•M. AURELIUS XVIII. Imp.
•Fauſtina uxor M. Aurelii.
•VERUS XIX. Imp.
•Lucilla uxor Veri.
•COMMODUS XX. Imp.

Crispina uxor Commodi.
PERTINAX XXI. Imp.
DIDIUS JULIANUS XXII. Imp.
Manlia Scantilla uxor Did. Juliani.
Didia Clara filia Did. Juliani.
PESCENNIUS NIGER XXIII. Imp.
ALBINUS XXIV. Imp.
SEPT. SEVERUS XXV. Imp.
Julia Domna uxor Severi.
CARACALLA XXVI. Imp.

Quo tempore monetæ non ex argento puro sed æri mixto cudebantur.

Plautilla uxor Caracallæ.
P. GETA XXVII. Imp.
MACRINUS XXVIII. Imp.
DIADUMENIANUS XXIX. Imp.
ELAGABALUS XXX. Imp.
Julia Paula uxor Elagabali.
Aquilia Severa uxor Elagabali.
Julia Mæsa avia Elagabali.
Julia Soemias mater Elagabali.
Julia Mammæa mater Alex. Sev.
ALEXANDER SEVERUS XXXI. Imp.

Bar-

Barbia Orbiana uxor Alexandri Sev.
MAXIMINUS XXXII. Imp.
Paulina uxor Maximini.
MAXIMUS XXXIII. Imp.
GORDIANUS AFRICANUS pater XXXIV.
GORDIANUS AFR. filius XXXV.
BALBINUS XXXVI. Imp.
PUPIENUS XXXVII. Imp.
GORDIANVS pius XXXVIII. Imp.

Plus æris quàm argenti monetis illius temporis inesse, notandum est.

Tranquillina uxor Gordiani.
PHILIPPVS pater XXXIX. Imp.
Otacilia Severa uxor Philippi.
PHILIPPVS filius XL. Imp.
TRAJANVS DECIVS XLI.
HERENNIVS ETRVSCVS XLII.
HOSTILIANVS XLIII.
TREBONIANVS GALLVS XLIV.
VOLVSIANVS XLV.
Herennia Etruscilla uxor ~~Volusiani~~.
ÆMILIANVS XLVI.

•VALERIANUS XLVII.
Mariniana uxor Valeriani.
•GALLIENUS XLVIII.
• Salonina uxor Gallieni.
• Salon. Valerianus filius Gallieni.
• Licin. Valerianus frater Gallieni.
Cnea Cornelia Supera uxor Lic. Valer.
•POSTUMUS pater.
POSTUMUS filius.

Numerus Imperatorum circa hæc tempora exortus est, quos aliena victoria Tyrannos fecit.

•CLAUDIUS Gothicus.
QUINTILIUS.
•AURELIANVS.
Severina uxor Aureliani.
•TACITVS.
FLORIANVS.
PROBVS.
CARVS.
•CARINVS.
NVMERIANVS.
DIOCLETIANVS.

•CARAVSIVS.
ALECTVS.
JVLIANVS.
•MAXIMIANVS.
•CONSTANTIVS Chlorus.
Helena uxor Conſtantii Chlori.
Theodora uxor Conſtantii C.
GALERIVS MAXIMIANVS.
Galeria Valeria uxor Gal. Max.
GAL. VAL. MAXIMINVS.
VALERIVS SEVERVS.
•CONSTANTINVS Magnus.
Fauſta II. uxor Conſtantini M.
•Criſpus filius Conſt. M. & Minervinæ.
MAXENTIVS.
Magnia Vrbica.
Romulus Cæſar.
LICINIVS pater.
•LICINIVS filius.
DELMATIVS.
•CONSTANTINVS junior.
CONSTANS.
•CONSTANTIVS.
MAGNENTIVS.
DECENTIVS.

•JULIANUS.
•JOVIANVS.
•VALENTINIANVS.
PROCOPIVS.
•VALENS.
•GRATIANVS.
•VALENTINIANVS Junior.
•MAGNVS MAXIMVS.
VICTOR.
•THEODOSIVS.
Ælia Flaccilla uxor Theodosii.
•EVGENIVS.
•ARCADIVS.
EVDOXIA uxor Arcadii.
•HONORIVS.
THEODOSIVS junior.
ÆLIA EUDOXIA uxor Theodos. junioris.
JOVINVS.
SEBASTIANVS frater Jovini.
•JVSTINVS.
•JVSTINIANVS.

Illis temporibus regnavere in Italia •ATHALARICUS, THEODATUS, WITIGES,

GES, TOTILAS, quos exhibent nummi argentei.

PHOCAS.

HERACLIVS.

Atque hîc terminum Numiſmatibus Imperatoriis juxtaque bonis litteris & gloriæ Imperii Romani poſuere Gothi & Africani. Unum ex iis exponam, quod alterâ ſui parte Fauſtinam, matrem, Antonini Pii conjugem, alterâ honores ei habitos refert, dum matres, filias ſuas tutelæ educationique, in ſpem amplioris fortunæ, committere videntur; Et ipſa quidem Fauſtina, quòd lubens eas ſuſciperet, ſponſionis pignoriſque loco ſuum nomen iſti nummo inſcribi paſſa eſt, PUELLÆ FAUSTINIANÆ.

Lucem nummo affert Julius Capitolinus, *in vita Pii*, his verbis, *Puellas alimentarias in honorem Faustinæ Faustinianas constituit Antoninus.* Quod idem videtur imitatus M. Aurelius in gratiam suæ uxoris junioris Faustinæ.

Imperatorii hi nummi argentei parvo constant, si Pertinacis, Did. Juliani, Pescennii Nigri & Gordianorum Africanorum excipias, reliqui enim faciles sunt acquisitu, quibus nonnisi aversa facies, multo usu cognoscenda, pretium facit. Etenim integritas sculpturáque nummi, historiæ sublimitas & exiguum illud tempus quo Principes illi regnârunt, pretium ejus adaugent; quamvis Curiosi & Litterati nummos non ex sola raritate, sed vetustæ historiæ documentis præcipuè æstiment.

CAPUT XII.

De Numiſmatibus Hebraïcis, Punicis, Hiſpanicis & Gothicis.

Dubio procul Ægyptii ingenioſæ artis inventa etiam monetis & Numiſmatis ſuis expreſsêre, quibus ſperare poterant nominis ſui gloriam, cujus tantopere fuerunt avidi, immortalitati conſecratum iri. Hebræi artes quaſcunque ſive à ſe profectas, ſive ab Ægyptiis acceptas, multo ſtudio excoluêre; quin imò antiquiſſimos nummos ab hac gente recepiſſe nos veriſimile eſt.

Talentis utebantur, quæ ſuâ linguâ *Chicar* appellabant, quorum unumquodque centum & viginti minas Atticas valebat, *Ezechiel c.* 45. 10. Habebant inſuper minas ſuas Hebraïcas, *Joſeph. l.* 14. *c.* 12. eaſque duplicis generis, quarum minor conſtabat centum viginti drachmis atticis, ſive totidem libris Romanis; Major duplo pluris. Neque verò

talentum & mina certarum monetarum erant nomina, ſed certas ſummas, pluribus nummis pendi ſolitas, deſignabant.

Siclus eorum argenteus valebat obolis Judaïcis 20 aut bechiis duobus; (*Heniſchius de aſſe*) bechius duabus ſuzis; ſuza vel drachma vel darkemon, quinque geris; & gera, ſex quaſi ſolidis gallicis, *ſols* dictis. Erat iis & ſiclus aureus, cujus ſacræ litteræ mentionem faciunt. *Job* 42. 11.

Siclus argenteus idem eſt cum denario Judæorum, quorum triginta adæ-

qua-

quabant præmium proditionis Judæ exhibitum, pro Servatore noſtro J. C. *Math.* 27. 3. Referebat autem alterâ ſui parte virgam Aaronis, hâc epigraphe: IEROUSCHALAIM HAKKEDOUSCHA *Hieroſolyma ſancta*; altera verò calicem colligendæ mannæ, & in circuitu SCHICHEL ISCHRAEL *Pondus Iſraelis*, ſeu *moneta*.

Plurima ejus exemplaria circumferri norunt qui has res tractant, quorum porrò nullum unquam antiquum videre mihi contigit. Suaviter quidem audio unum antiquum aſſervari pretiosè, apud PP. Hieroſolymitanos in Eſcuriali, quod ab Imp. Carolo V. unâ cum incomparabili illa bibliotheca, nuper conflagrata, dono acceperant.

Punica Numiſmata dicitur primùm percuſſiſſe Dido Regina Carthaginenſis: Etſi illius temporibus nulla exſtent, exſtant tamen illa quæ frequenti mercatorum commercio erant in uſu, è quibus unum hic apponendum ſelegimus, rarum & notatu maximè dignum, quod alibi explicatum de-

dimus, *in nummis ex ære mediocri*, *pag.* 15.

Ad Punicarum ſive Carthaginenſium imitationem exarârunt ſua Hiſpani, tum temporis Carthaginis imperium paſſi. Sunt autem iis characteres peculiares nemini hodie ſatis perſpecti. Tentârunt vadum & exercuerunt ingenium nonnulli, inter eos imprimis eruditiſſimus Archiepiſcopus Tarraconenſis Antonius Auguſtinus: ſed vix videtur operæ pretium reddere, quem proin Hiſpanis relinquimus, bene collocatæ fructus ab ipſis expetentes, dum interim ad Numiſmata Gothica pergimus.

Nomen hoc ſatis tritum rei antiquariæ ſtudioſis, quo omne antiquum, rude ac

ac impolitum designant. Numismata hæc Gothica infelicia sua auspicia arcessunt ab inclinato Imperio Romano. Gothi enim rerum facti Domini, Romanos Imp. æmulaturi suis typis & characteribus monetas procudebant, sed barbarie & crassâ ubique regnante ignorantiâ tantâ, ut vix quidquam contineant quod gratum esse possit. Artifices enim abjecto operandi animo, arma quibus se defenderent capessebant, sicque scientiæ artesque illustriores, non minùs ac homines & regiones diram patiebantur depopulationem, ut ex iis nummis levia quædam & rudia monumenta nobis manserint residua, qualia sunt Regum quorundam, Atalarici, Theodahati, Witigis, Totilæ, Atilæ, quos veluti tyrannos, juxta Imperatores Rom. sui temporis, serie chronologica, collocamus. Rebus postea tristi pace compositis, omne cudendorum Numismatum artificium & conservandorum studium sensim periit; Barbaris rudi & leviter signatâ massâ, in usus vulgares,

contentis, cujus characteres & typos qui explicet, plusquam sit Oedipus. Nec metalli majorem habebant curam, cùm argenteæ monetæ plus interdum contineant ferri aut æris quàm argenti, aureæque exstent admodum dissimiles, ne quidem interdum argento & æri, quartâ auri parte admixta, à qua tamen aureæ denominantur. Ex his facilè conjicere est, quantùm detrimenti patiatur istorum temporum Historia, paucis exstantibus comptioribus Numismatibus, quæ certè ei contexendæ aut illustrandæ non sufficiunt. Secus prima monarchiarum auspicia quæ ex ruinis Imperii Rom. surrexerunt pleniùs & planiùs comperta haberemus, si quæ cura monetarum & Numismatum illis temporibus fuisset.

CAPUT XIII.

De Numismatibus recentioribus.

Nunquam sanè excelsius fastigium assecuta est industria humana quàm

quàm Augusti tempore, qui gloriæ suæ partem haut postremam in scientiis & artibus, sive inveniendis sive adaugendis, reposuit. Sed pauci temporis hæc fuit felicitas, Gothis potiorem Europæ partem devastantibus, & ipsam Urbem urbium dominam, ad usque internecionem, delentibus. Sæculum tamen illuxit felicius, vestigia quædam veteris artificii repetens, ex quo Carolus Magnus tot præliis victor, tot regionum domitor, tot hostibus quà extraneis, quà domesticis debellatis, Parisina & Ticinorum academiis constitutis, *Pater litterarum* ipse litteratus dictus est, cujus quidem exstant monumenta haut contemnenda.

Bellis extrinsecis & intestinis, quibus Gallia vexabatur, ardor quo in artes & scientias ferebatur, nonnihil consedit, ad usque Franciscum I. bonarum litterarum restauratorem, qui magnifico actus spiritu, omnium ferè artium, linguarum, scientiarum Professores constituit Regios: quo ipso, omnes ferè Viros in-

ſigniter eruditos ex univerſa Europa pellexit, multis honorum & præmiorum ornamentis adſectos, æternam interim nominis ſui famam adſecutus. Quem ſi fata, generoſis conatibus, conſtituendæ inprimis Profeſſioni hiſtoriæ veteris ſuperſtitem permiſiſſent, meliùs & glorioſiùs de re noſtra Nummaria ageretur, & plures certè ejus cognoſcendæ ſtudio ac admiratione ducerentur, pauciores contrà darentur imperiti ejus contemptores. Gentes interim aliæ hanc gloriæ partem ſatis ſtudiosè ſibi vendicarunt, conſtitutis in pleriſque Germaniæ Academiis, cumprimis autem Lugduni Batavorum, Profeſſoribus hiſtoriarum, qui ſuo exemplo Chriſtianiſſimo optimoque Regi LUDOVICO fortè occaſionem dabunt vota Anteceſſoris ſui Franciſci I. adimplendi: atque uti, Regis ad exemplum totus componitur orbis, ita Galli tum demùm artibus & ſcientiis totos ſe dedêre, ubi exemplo Regum ſuorum fuêre accenſi, ac ab iiſdem operas ſuas haut parùm probatas, animadverte-

verterent : ſic laudata creſcebat virtus & immenſum gloria calcar habebat. Ita enim pictoria, ſculptoria, plaſtica, aliæque politiores artes majus ſibi acquiſivêre, Franciſco I. regnante, decus, quàm ſæcula priora, à prima regni Galliarum fundatione, conciliare valuerunt. Inde tot procuſa Numiſmata, exteris gentibus imitationi inſervientia, cùm priùs rariora exſtarent & ætatis notâ carentia, poſtea tamen ad eam artificii & uſus cultum deducta, quem vix ſuperare ingenium humanum ulteriùs valebit. Varini opera exquiſitiſſima, Autori ſuo perennaturam nominis famam pepererunt, & poſteritati exemplum imitationis, quod tamen aſſequi vix valebit, relinquunt.

Complectimur autem ambitu Numiſmatum recentium quæcumque ab omnibus populis à dominatione Gothica fuerè excuſa; inter quæ primas damus Pontificum nummis, quibus à centum quinquaginta annis, volupe fuit rerum à ſe geſtarum memoriam nummis conſignare.

ſignare. In Gallicis noſtris expreſſas conſpicimus Regum imagines, à Ludovico XII. *Patre patriæ* dicto, quo ſuo in ſubditos affectu etiam venerationem nummis ſuis conciliavit. Nec minus huc referemus varia Imperatorum Rom. Hiſpaniæ, Angliæ, Poloniæ, Sueciæ, Daniæ, Luſitaniæque Regum; & poſt hos Electorum Principumque Imperii Rom. Numiſmata. Quò & pertinere videntur monetæ aliæ nonnullæ, hiſtoriæ lucem fœnerantes, quales Italicarum multæ. Exemplo ſit antiquiſſimum ex Numiſmatibus recentioribus, referens Carolum Magnum laurea corona redimi-

tum, quo Gallis ſuis felicitatem, ex litteris non minùs quàm armis, promittit

mittit priſtinæ ſuæ gloriæ Gallicum Imperium reſtituturus, quod ſuperiorum ſæculorum barbaries ignorantiaque tenebris ſubmerſerat: dignum certè quod ex tenebris meorum loculorum, in lucem publicam protrahatur Numiſma, quodque etſi plumbeum auro contra charum, æſtimari meretur, Principumque cimeliarchio digniſſimum.

Opus tamen Caroli Magni imperfectum manſiſſet, ni fuiſſent ex ejus ſucceſſoribus, qui quod ipſe feliciter cepit, pari felicitate abſolviſſent. Et quandoque Regnum Gallicum vix ad excelſius gloriæ ſuæ, per orbem terrarum diffuſæ, faſtigium poteſt conſurgere, ad quod incredibilis induſtria & potentia Regis noſtri perduxit, quidni Numiſma Imp. Hadriani cum elogio eidem tributo RESTITUTORIS meritus videri poſſit. Ejus enim operâ, conſiliis atque copiis, Turcarum tyrannum Europæ inhiantem ORBIS CHRISTIANI bono repulſum, nemo neſcit.

RESTITVTORI ORBIS CHRISTIANI
1660.

LVD·XIIII·D·G·FR·ET NAV·REX

Ex tot Autoribus, qui in tradendis nummis recentioribus ſymboliſque explicandis, operam ſuam poſuêre, præcipuus eſt Jo. Jac. Luckius Argentoratenſis qui quos ære expreſſit, idiomate latino illuſtravit, ab initio ad finem uſque milleſimi quingenteſimi. Omiſit tamen plures, quòd fortè eos videre non contigit, & acceſſerunt à ſæculi noſtri decurſu plurima, quorum haud exiguam partem loculis noſtris reconditam tenemus. Opus tum demum omnibus ſuis numeris integrum & abſolutum videbitur, ubi & Nummi à temporibus Caroli Magni ſæculo ſuperiori præmittentur, omiſſa eidem inſerentur, & hujus ſæculi illuſtriora ſubjicientur. Sumptus in tanti operis gloriam faciendi, quos ars typographica & ſculptoria deſiderat, ut hominis privati ſortem ferè excedunt, ita Principis exſpectant & implorant munificentiam; quam ſi nobis propitiam ſperare & experiri liceret, experiretur Orbis litteratus induſtriæ noſtræ indefeſſæ ſpecimen, fortè haut con-

contemnendum : Prodirent certè Numiſmata, quibus imagines Heroum armis litteriſque illuſtrium expreſſas cernere liceret, eorumque ferè omnium qui ab annis paulò minùs ducentis, natalibus, pace belloque clari exſtitêre, quorum interim delineationes, gnaviter à tineis vindicatas, ad meliorem uſum ſervabimus.

CAPUT XIV.

De Calculis & Taliſmanis.

Calculi ſupputatorii, unà cum renaſcentibus, ſub Franciſco I. Rege, bonis litteris, ſuo ſe non ornatu tantùm ſed & eximio quem in ſupputandis rationibus & faciendo calculo (unde ipſis nomen) præſtant uſu, commendare ſeſe ceperunt, & primitus quidem rudes erant nec ſignati, uti ex tabulis pictis antiquis patet. Poſtea, ornatûs gratiâ, ſignabantur, anno tamen non expreſſo, qui demùm poſteris temporibus

busadjici cœpit. Quin & Reges, Principes, Magnates imaginibus ſuis illuſtrabant, nec minùs inſignibus, ſymbolis, emblematis, quæ quiſque ſibi in familiæ decus, & actionum ſuarum gloriam tribuebat. Ad horum imitationem, alii quoque minorum gentium Dii, & ſequioris ſortis, liberalitatis ſuæ ſpecimen edituri, calculos vulgârunt, quibus, ſi nil aliud, qualecunque tamen familiæ ſuæ monumentum poſteris reliquêre, quo non exſtante, forte omnis ejus periiſſet memoria.

Eſt autem calculus vilior minúſque ſolemnis Numiſmatum ſpecies, minoris longè pretii, operæ, ſumptuſque. Conficitur ille, dum lamina ex auro, argento, aut ære intra duos typos commiſſa, vel malleo, uti olim, percutitur, vel rotulâ, quæ nunc quidem in uſu eſt, procuditur: Dum interim alia Numiſmata aurea, argentea, ex metallo fuſo & liquato primùm exprimuntur, dehinc, intra matrices poſita repetitis ictibus percutiuntur imò

reper-

repercutiuntur, tandemque elimantur & lævigantur.

Pro cæteris autem in pretio habentur vel qui referunt imagines virorum, meritis aut natalium ſplendore, illuſtrium, vel ſymbolis & emblematis utrâque facie ſunt inſigniti, inſtitutioni & recreationi noſtræ haut parùm inſervientes. Quin & Principes aculeos calculis hiſce infigebant, quibus alter altero ſe majorem potentioremque deprædicabat. Ita Philippus IV. Hiſpaniarum Rex, dominationis ſuæ amplitudinem & uberes auri ex India proventus oſtentaturus, calculo inſcripſit: HIC TAGUS ET GANGES: Cui Rex Galliarum Ludovicus XIII. hoc nomine Hiſpano impar (ejus quippe imperium, mari, montibus Pyrenæis, Alpibus, Rhenoque terminatur) ſatis tamen argutè & apprimè alio calculo an. Chriſti MDCXXVI procuſo, ſervato ſymbolo Hiſpanico, reſpondit; HIC TAGUS ET GANGES. Oleam interim in medio ſculpſit, quam vitis uvis luxurians undiquaque ambit, flaceſcentibus

tibus ſpicis ab utroque latere conſpicuis; quo ipſo ſoli Gallici fertilitas, quâ in Hiſpaniam oleum, vinum, frumentum (tria maximè neceſſaria vitæ hujus præſidia) tanquam è liberalitatis ſuæ penu & cornu-copiæ largiſſimè effundit, adumbrans tacitè ſimul Hiſpaniæ ſterili auri fertilitate exprobratâ, quæ rei frumentariæ & commeatus deſideria ex Galliis redimere neceſſe habet, Hiſpanorum Tago ſimul & Gange, in Gallorum granaria cellaſque vinarias & olearias, effuſis.

Collegia quaque & ſocietates in vulgi uſus magnam protrudebant calculorum vim, quales ſunt qui à clero, à regni cancellaria, à ſupplicum libellorum rationumque magiſtris, ab ordinibus provinciarum, ab Academiis, à Secretariis regiis, mercatorúmque ſocietatibus, aliiſque pluribus prodiêre, tandem ob immenſam ſui copiam, neglectim habiti: quamvis ſymbolis ſuis & emblematis illuſtres, quorum ſupra duo millia diverſi typi inſcriptioniſque exſtant.

Saluberrima Facultas Medica Parisiensis, hoc ipso cudendorum calculorum privilegio gaudet, illudque quovis exercet biennio cum à candidatis donativum excipit. Gerunt communiter insignia facultatis medicæ, tres scilicet ciconias, lauri ramulum rostro tenentes, sole de cœlo illas irradiante. Aversa facies, insignibus Decani facultatis pro biennio, conspicua est; Et quia nonnulli loco gentilitii stemmatis, imagines suas expressêre more eò laudabiliori quò antiquiori placuit, quod sub

calcem cæterorum opusculi hujus capitum factitatum, calculum Facultatis medicæ subjungere, Parentis mei heu optimi facie insignitum. Li-

Liceat porrò Calculis noſtris adjungere Taliſmanos, ne quod ad Numiſmatum cognitionem accedit, penitus ignoretur. Quæ Græci Στοιχεῖα, Τελέσματα, Ἀποτελέσματα, vivos lapides λίθους ἐμψύχους, dixêre, Arabes *Teleſmat*, Chaldæi *Thalmanaïa*, Hebræi *Teraphim Hataliſmaoth & Scuta Davidis*, Latini atque ipſorum imitatores Itali, Galli, Hiſpani *Taliſmanos* nuncupant, futuris indicandis & prædicendis, maliſque averruncandis & avertendis. *Salmaſius* ad Flavium Vopiſcum cenſet *Taliſman* eſſe Græcam vocem, modico flexu in Arabiſmum detortam. *Taliſman* eſt τέλεσμα, hoc eſt, τετελεσμένον; ut ſunt τετελεσμένοι *anuli*, τετελεσμένοι ἀνδριάντες, & cætera hujuſmodi. Ex metallis ſæpiùs, nonnunquam etiam ex gemmis minoriſque pretii lapidibus formabantur.

Religioſiores, & ad eorum exemplum hypocritæ, aliquando ſanctiſſima Dei nomina ipſis inſculpſerunt: EL, *fortem*; ELOHA, *gubernantem*; ELOHIM,

providentem; SABAOTH, *Deum exercituum*; ELION, *excelsum*; SUM QUI SUM; ADONAI, *Dominum*; IAH *Deum*; SADDAI, *omnipotentem*; JEHOVA seu τετραγράμματον, *omnium sanctissimum*. Interdum etiam Angelorum nomina signavêre, at præcipuè MICHAEL, *quis ut Deus*; GABRIEL, *fortitudinem Dei*; RAPHAEL, *medicinam Dei*. Nonnunquam versus aliquot è S. Scripturis, ut hunc Danielis: MILLIA MILLIUM MINISTRABANT EI: ET DECIES CENTENA MILLIA ADSISTEBANT EI. Maximè autem idiomatibus reconditioribus, ac præcipuè hebraïco.

Curiosiores Astrologi ex Talismanorum fabrica, characterum unione, numerorum combinatione, syderumque notis, mira vaticinabantur portendebantque: Præsertim si metallo Planetæ analogo, locisque aut populis sympathicè vel analogicè convenirent. Quâ ratione crocodili lapidibus insculpti sunt, coërcendæ eorum ferociæ. Crocodili imaginem plumbeam ad crocodilos repellen-

pellendos conflatam, igne solvisse Achmed Ben-Tolon Ægyptius Calipha dicitur, ut ex Arabum monumentis docet Jul. Scaliger, *Exercitat.* 196. & Cardanus, *lib.* 9. *de Subtilitate.* Ita sibi persuadebant ex serpentum figuris, morsus eorum venenatos apprime sanari: *Cùm*, inquit Arabs Haly, *scorpio cœlestis terrenis scorpionibus dominetur, & cœlestis serpens terrenis serpentibus.* Et hæc sunt Veterum ἀγάλματα τὰ ζῶντα.

Commemoratur à Gregorio Turonensi, *l.* 8. c. 33. lamina plumbea, Parisiis è pontis cujusdam fundamentis eruta, serpente, mure & flammâ signata, quibus hoc Talismano præcavebatur; rupta enim hisce malis viam aperuisse credita est.

Aureus Talismanus alter, selibræ pondo, inter politos lapides, à rustico repertus est, Lugduni in Galliis, hujus sæculi initio. Illius ectypum ad me Parisios olim miserat, nunc ἐν ἁγίοις, R. P. Compain S. I. interpretationem explorans, quam uberiorem reportavit

à celeberrimo ejuſdem Societatis R. P. Athanaſio Kirchero, epiſtolâ Romæ, an. Chr. MDCLXVI. ſcriptâ, caput panno cinctum, characteresque ignotos ad magicum Gymnoſophiſtarum Ægyptiorumque morem referente: Solebant quippe Dæmonum omnis generis nomina cuilibet analogo metallo inſcribere, ſicut argento lunares, auro ſolares, &c. quales fingebant EAPHIEL, THARDIEL, HAGEASTE - IOBOIM, RAPHAEL.

Anſam hinc arripuiſſe Magos autumo, vota interdum ſuſcipientes, interdum naturam provocantes, quorum vanitas portentiſſimis mendaciis plura pollicebatur quàm præſtare poterat, formatio ubicunque magicis, inſolentibus, & ridiculis characteribus, qui ideo nuncupabantur οἱ κατὰ μαγείαν τύποι. Horum amplum proferunt teſtimonium, innumeræ gemmæ, annuli, lamina, & ipſa Numiſmata: Annulorum hiſtoriam exhauſiſſe videtur Fort. Licetus, libello, *De Annulis antiquis*. Plinius

nius quidem *l.* 37. *c.* 9. Veneris gemmam Lunæ Solisve nominibus inscriptam collo appensam, hirudinis plumis, venenis resistere tradit.

Rhombi magici, & strophali Hecatici ad plures usus ab Antiquis excogitati sunt, de quibus Eusebius, *in Præpar. Euang.* 5. *c.* 7. Pindarus, *Pythionic. od.* 4. pluresque alii. Hos triplici Numinis jussu efformabant, ἐκ Θεῦ pro *divinitus*; ἐκ τῶν νόμων, pro *juxta leges*; demum ἐξ Ἀφροδίτης, seu *Veneris decreto* impulsu. Συμβολικαὶ Δαιμόνων μορφαὶ ab Origene, *adversus Celsum l.* 4. appellantur. At præcipuè ea Talismanorum species quæ IUNX nominabatur, excitandæ complendæque veneri: Quod nomen motacillæ avi sive σεισοπυγίῳ nonnulli tribuunt. Unus pro omnibus erit Theocritus *Idyl.* 2. sagam suam fingens sic rogantem suum jungem: *Iunx, Iunx, deduc in ædes meas istum juvenem:* Ἰύγξ, Ἰύγξ, ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

Scripsit Tzetzes, *Chiliad.* 2. *hist.* 6.

 ima-

imaginibus ab Apollonio Thyanæo fabrefactis culices Antiochiâ expulsas & ciconias Byzantio, circa annum Chr. MCLXI. & Talismano ejusmodi, Charonis facie insignito, Antiochiæ valvis appenso, sanatam fuisse illius pestem. Prætermittendum non est Jo. Seldeni J. C. testimonium, *Syntagm.* 1. *de Diis Syris.* Is se habere scribit vetusti authoris anonymi arabicè manuscriptum codicem, in quo plura occurrunt de *Talismath*, in celebrioribus Orientis urbibus olim collocatis. *Atque omnium*, inquit ille, *horum Talismath autor seu artifex fuit Polonius sapiens, quo Apollonius Thyanæus intelligi creditur.*

Celeberrima fuerunt apud Ægyptios, Hori, Isidis, Serapidis aliorumque ψεύδο-Θεῶν symbola, à quibus fluxit illud ΦΥΛΑΞΕϹΘΕ nummulo meo ἀλεξητηρίῳ ϗ φυλακτηρίῳ inscriptum, quem ex antiquo foramine, collo vel brachio appensum, amuletumque creditum mihi constat. Quasi ad rei nummariæ famam dignitatemque defuisset

ars

ars ipſa magica, quæ præſtigia ſua exequi non potuerit, abſque Numiſmatibus: quippe quæ elementis, mineralibus, plantis, omniſque generis animalibus & ſyderibus ipſis perſæpe uſa eſt. De quibus audiamus Scaligerum: *Nihil*, inquit, *tam frequens eſt, quàm hæc* ἔκτυπα *in gemmis incluſa videre, etiam vetuſtiſſima. Ea nemo intelligit niſi qui facienda curavit, & fruſtra illis interpretandis opera datur. Quot enim veriſimilia dici poſſunt, &c. Veteres hæretici præſertim Valentiniani & Marcoſiani multa ejuſmodi reliquerant quæ hodie in Antiquariorum loculis aſſervantur, cùm eorum Deo* ΑΒΡΑΞΑΣ. A quo quidem, ut obiter referam, ortum habuiſſe videtur amuletum illud hæmitritæo ſanando; in quo magorum præcepto ſcribi debuerat, ut narrat Q. Serenus Sammonicus Gordiani præceptor; ABRACADABRA.

Religioſè quidem atque reverenter admodum, Sacri Officii Romani moderatores vetuerunt ne magici Taliſmanorum characteres publicarentur aut

innotescerent. Indicto quidem utar silentio, quo præterquam quod impiarum artium, vanarum, fraudulentarumque sum ignarissimus, Ibidi meo eripiam, quam lubenter susciperet calumniandi opportunitatem.

CAPUT XV.

De Numismatis æreis in genere.

In describendis numismatis, quâ aureis quâ argenteis, hactenus versati, tandem ad æreos delabimur, quibus & suum constare debet decus & pretium, quibusque tradendis eò lubentiùs insistimus, quò plus ad historias veteres illustrandas faciunt. Ut ut enim aurea & argentea suo se pretio commendant, fulgidoque splendore oculos perstringunt, operæ tamen pretium est longè maximum, etiam ab æreis rubiginem abstergere, & quidquid latet antiquioris & rarioris monumenti, in lucem protrahere. Etenim avaritiâ omnium ferè tem-

temporum in aurum & argentum deſæviente, parcitum tamen æreis ob metalli vilitatem, aureis & argenteis, cæco vulgi, in ſpem lucri intenti, errore colliquatis, ærea magno numero nobis reſidua facta gratulamur, & uti pretium illa aſpoluit, ita hujus materiæ vilitas ab interitu vindicavit: quin imò inſcriptionum elegantia plus videtur dignitatis iis conciliaſſe, quàm aliis pretium metalli. Nihil hîc mihi vel impudentiâ excidit, vel præconcepta opinio ſiniſtri dictat: certa loquor, quæ certiora facient Virorum litteratorum conſenſus, & quæ jam jam dicenda veniunt.

Sunt itaque Numiſmata ærea omnium ut antiquiſſima, ita & veneratione digniſſima, eò quòd aurum & argentum non niſi poſt uſitatum diu æs, in uſus dicam an abuſus, introducta videntur, jam dudum enim & verè Poëta,

Nullum crimen abeſt, facinuſque libidinis ex quo
Paupertas Romana perit.

Romani ære utebantur, ab Urbe condita, quod æſtimabant ex ſolo pondere, nullâ ſignatâ notâ, cujus teſtimonium frequens tradit Livius; Ejus ſunt hæc verba lib. 4. *Indicibus X millia æris gravis, quæ tunc deliciæ habebantur &c.* Et Plinius *l.* 35. c. 3. pariter ac Feſtus, de pondere libræ olim à Romanis imminuto, *Populus Romanus preſſus ære alieno libræ pondus imminuit, & ut aſſes ſextantario pondere ferirentur, inſtituit, ita quinque partes factæ lucri, diſſolutumque æs alienum.* Regum Rom. ſextus Servius Tullius, ovium boumque effigie primus æs ſignaſſe apud eundem Plinium legitur *l.* 18. *c.* 3.

Sunt qui primum æris ſignati autorem Janum tradunt, geminâ conjecturâ fulti; altera Athenæi, *lib.* 15. *c.* 19. *Janum ferunt primum æreum numiſma ſignaſſe: itaque complures ex Græciæ, Siciliæ, Italiæque civitatibus in altera numiſmatis parte faciem bicipitem, in altera vel pontem vel coronam vel navigium.* Altera Macrobii *lib.* 1. idem penè adſe-

rentis. Alii (*Lactant. lib.* 1.) primum æs ſignatum à Saturno repetunt, qui mari in Italiam devectus, navim illam æri, memoriæ gratiâ, inſculpſerit, faciemque illam bicipitem, quam nos Jano adſcribimus, eſſe Jani pariter ac Saturni contendunt. Sed dubiæ hæ ſunt conjecturæ: nobis potius cum Ovidio videtur (*lib.* 1. *Faſtor.*) æs imagine Jani à poſteris ſignatum in honorem Dei ſui benefici;

At bona poſteritas puppim ſignavit in ære
Hoſpitis adventum teſtificata ſui.

Audi Plutarchum (*in Quæſt. Roman.*) *Cur antiquum nomiſma ab una parte Jani bifrontis imaginem, ab altera navis aut puppim aut proram inſculptam habet? An quæ vulgata eſt opinio, in honorem hoc fit Saturni, navigio in Italiam advecti. At hoc ei cum multis aliis eſt commune: nam Janus quoque Evander & Æneas mari in Italiam appulerunt: &c.* Et D. Auguſtinus ludi cujuſdam puerilis men-

 tionem

tionem facit, in quo sublata in aërem moneta, cùm in terram resiliisset, anticâ vel posticâ sui parte victoriam ritè conjicienti portenderet, quam vel capite vel navigio indicabant. Illum eundem mutatis solis nominibus, ob mutatos typos, usurparunt Galli *croix & pille* vocitantes.

Ausim asseverare, quidquid est cunctis Numismatis aureis & argenteis expressum, id omne in æreis signatum reperiri: Excipi tamen velim eos, qui à bis mille annis periêre, & nonnullos quos mihi habeo, singulare quid exprimentes, Deo bene fortunante, cum tempore divulgandos. Mille contra æreos numerare valeo, qui in aversa facie diversum quid ab argenteis & aureis referunt.

Toto illo tempore, quo Græciæ urbes Romano Imperio paruêre, æreorum nummorum, ingeniosis inventis illustrium, ingens numerus fuit procusus: Rarissimè unus vel alter ex argento, nullus prorsus ex auro cusus. Co-

loniæ conſtitutæ & renovatæ in æreis plerumque ne dicam unicè, ſignantur, ut Geographia antiqua penitus ignoraretur, niſi æreorum numiſmatum pluſquam ſeptem millia indubitatæ fidei indicia ex monumentis exſtarent.

Numiſmata ex modulo maximo omnia, paucis exceptis, ex ære ſunt: Pepercit heic auro & argento vel ipſa Græcorum & Romanorum, aliâs ad luxum & ſuperbiam compoſita, magnificentia. Neque verò exigua moles nummulorum aureorum & argenteorum non erat diverſarum figurarum diſtinctè & omnimodè ſignandarum capax, uti contrà ærei Numiſmatis grandior forma quælibet admittebat argumenta, quæ quidem ingenioſa viſa.

Diverſas de pretio horum Numiſmatum æreorum ſententias conciliare, hoc opus, hic labor foret. Temporum ſeries, ingruentes Reipublicæ, pro temporum injuria neceſſitates, & fortè quorundam magiſtratuum ſive æquitas ſive avaritia, pretium modò augebant,

modò

modò minuebant, pretio nummi, per appositum characterem, designato. Et quamvis omnia tam exactè supputari non possint, constat tamen monetam, quam à suo pondere *assem libralem* vocabant, fuisse omnium maximam. (*Budæus de asse.*) In corpore juris, duodecim leguntur æstimationis seu pretii designationes diversæ, quarum quælibet fortasse monetæ peculiarem speciem constituit, globulis seu punctis intertextam signatamque.

As	valebat	XII. uncias.
Deunx	valebat	XI. uncias.
Dextans	valebat	X. uncias.
Dodrans	valebat	IX. uncias.
Bes	valebat	VIII. uncias.
Septunx	valebat	VII. uncias.
Semis	valebat	VI. uncias.
Quincunx	valebat	V. uncias.
Triens	valebat	IV. uncias.
Quadrans	valebat	III. uncias.
Sextans	valebat	II. uncias.
Uncia	valebat	I. unciam.

Nos-

Nos dividimus monetas æreas pro magnitudinis diversitate in eas quæ sunt ex ære minimo, medio & magno. De quibus sigillatim ut & de nummis ex maximo modulo, quos Galli *Medaillons* vocant, rectiùs tamen inter Numismata, quàm monetas referendos.

CAPUT XVI.

De Numismatis Romanis ex ære minimo.

Quamvis magnitudo pulchritudinem & decus rebus conciliare videtur, minutiores tamen hi nummi pro majoribus minimè sunt contemnendi, modò typi elegantiâ iis sint pares, quo ipso & pluris faciendi, si quod in magnis est rarum & pulchrum, in parvis tanquam per compendium, artificio majori, exhibetur. Fatendum, non posse eos per integram seriem temporum deduci, ut medii æris numismatibus adjungere necesse habeamus; altero

tero nummi genere alterius defectus, mutuâ quasi operâ, supplente.

Pretium quod Magistratus Romani iis constituerunt, non usque adeo ad amussim exigere licet: multa sunt, quæ tenebras offundunt, ut quòd in variis provinciis, mole, pondere, typo, & delineatione varii sunt percussi. Græcia hujus generis plurimos produxit charactere, typoque illustres; unde quod exigui erant, faciliùs in exteras regiones transportare licebat quàm majores, ex ære scilicet mediocri & magno.

Stupenda nobis superest vis eorum, qui à temporibus ultimorum Imperatorum cusi sunt, à Postumo scilicet ad Heraclium. Aureliani, Probi, Constantini M. Helenæ, Crispi, Constantii, Gratiani, aliorumque nonnullorum adeo frequentes ubique occurrunt, ut vix alii plures conspiciantur: Ut in eam opinionem descenderim, factum fuisse, ut, auro argentoque omni, diutinis adversus Gothos aliásque gentes barbaras bellis, exhausto, minutiores

hi

hi nonnulli ærei, facti ſint neceſſarii, argentei verò & aurei adeo rari, ut nunc majoris habeantur, quàm vulgares, qui in ipſo Imperii flore etiam longè ornatiores prodiêre.

Diverſitatem fabricæ & delineationis numiſmatum ex ære minimo exhibeo, exemplis duobus infra poſitis: Quorum ſuperius, idque ſatis tenue, imaginem Agrippinæ matris Neronis, ſertum manu tenentis, refert, in quò diſtinctè apparet papaveris flos inter duas ſpicas;

& in

& in aversa, Diana venatrix, cui adjuncta nymphula, sinistrâ caput cervinum, ceu prædam venatoriam, ostentans. Inferius, idque multo spissius, exhibet faciem Zenobiæ, Heroïnæ, Palmyrenorum Reginæ, quam Odenatus viduam reliquit, quæque nomen Augustæ sibi in nummo sumpsit, ex quo plures Provincias Romanorum ac Persarum subegit. Ipsa in militiam concedebat, habitu ad prælium composito, militem oratione gravi pro concione, adlocuta. Gloriari poterat de legionibus suis, ex milite Romano compositis, qui suæ ducebant gloriæ, sub Principe generosa, virtutibus & fortitudine inclytâ, stipendia mereri, ejusque auspiciis aciem subire. Linguam latinam satis callebat, Syriacam tamen Persicam & Ægyptiam feliciùs, quibus posterius majori curâ incubuit, quòd crederet se à Cleopatra Ægypti Regina ortum ducere. Eâ fertur fuisse castitate, quâ nunquam nisi prolis causâ cum conjuge suo congressa fuerit.

Tem-

Tempore belli, quod adversus Aurelianum gessit, Regina Orientis salutari voluit, plurimis ejus provinciis suo imperio adjectis. Pars exercitus ejus, astutiâ & largitionibus Aureliani, corrupta; pars pluribus congressibus, præcipuè autem ad obsidionem Palmyræ, confecta; ipsa ex fuga, quam sibi Dromade accelerare tentabat, retracta, ac in triumphum Romam ducta, quâ pompâ, pluribus gemmis torquibusque aureis fuit ornata aut onerata veriùs, ut vel adesset, qui ponderis parte eam levaret. Vixit deinceps in agro, aliquot milliaribus ab urbe, liberalitate Aureliani Imp. concesso, quem hodie etiamnum *il campo di Zenobia* aut *Concho* vocant: ubi & secundum iniit matrimonium, quod familiæ Zenobianæ ortum dedit, cujus apud scriptores varios fit mentio. Ejus autem numisma inter rarissima reponitur, neque enim præter id quod possideo, aliud videre contigit, nisi Parisiis apud Ill. & Rev. Abbatem Seguinum Sti. Germani Antistitem,

tiſtitem, cujus fama per ora virûm volitans luce mutuatitia mei præconii non indiget, ſuis radiis coruſcans: Illud autem cum cæteris pretioſiſſimam ſupellectilem antiquariam componentibus in manus devenit Regis noſtri Ludovici XIV, quem Deus diu ſoſpitet.

Plurimi Autores ſcripsêre de Numiſmatibus ex ære minimo, nullus tamen opere ſatis integro. Adolphus Occo Medicus Auguſtanus, Germaniæ, ſuo ſæculo, ornamentum, catalogum congeſſit, qui tamen potius nummis enumerandis, quàm enarrandis & explicandis Imperatoribus Romanis inſerviat. Triſtanus Sanctamantius magnam eorum partem deſcripſit in commentariis ſuis hiſtoricis, pleniùs certè, quàm ullus alius ſcriptor Gallicus. In quo tamen fortè deſiderari poſſit, quòd Numiſmata cuncta quæ novit non explicuit, neque etiam cuncta novit, quæ apud nos exſtant: quibus ſi quis eſſet, qui nitidiorem cultum ſuperadderet, opus exurgeret & argumenti dignitate & de-

& deſcriptionis concinnitate, immortalitate dignum. Majus interim ei ſuperaddi poſſet decus ſi iterum à nobiliſſimis heredibus editum, acceſſione Numiſmatum variorum, ex ejus M-S. locupletaretur, & ut ſunt δευτέραι φροντίδες σοφώτεραι, ex iiſdem emendaretur.

CAPUT XVII.

De Numiſmatis Romanis ex ære medio.

Hæc ſane ſunt, quæ potiorem præ aliis curioſæ mentis operam occupent, ſive Numina, ſive typos, ſive inſcriptiones, ſive colonias ex averſa facie intueri lubeat: cùm potiora viſa ſint quæ magiſtratibus offerrentur, quàm minora aut majora. Talia ab Ægyptiis, Syris, Aſianis, Græcis, Macedonibus, Hiſpanis, Gallis, Inſularibuſque procuſa, quæ magno numero poſſideo, id ipſum ad oculum exhibent. Et nummi quidem minimi non videbantur, expri-

exprimendo ſubditorum in Principes ſuos affectui, ſufficere: maximi verò, mole ſua graves, uſui communi minùs erant idonei, unde tot gentes diverſis locorum intervallis, diversâque vivendi ratione & genio diſcreti, in uſum tamen monetæ hujus mediæ mirificè conſpirârunt. Uno heic nummo conjunctim expreſſa videas quæ in aliis non niſi diſperſa reperies.

Originem edocent religionis Veterum, quam quælibet ferè gens ſibi propriam ſumſerat, quâque Heröas ſuos vel legiſlatores & Imperatores venerabunda colebat, nummo eorum in vulgus emiſſo, ſive imaginem ſive res præclarè geſtas exprimente. Amaſtriani ſignabant Homeri effigiem, cui ortum illa regio dediſſe cenſetur Græci Achillem, Ilienſes Hectorem, Lacedæmonii Lycurgum, Laodicenſes Dracum, Mytilinæi Pittacum & Alcæum, Pompeiopolitani Chryſippum & Aratum, Coienſes Xenophontem medicum. Sed ad Deos nos conferamus: Epheſii quam ſingu-

ſingulari cultu proſequebantur Dianam, etiam nummis unicam ferè exprimebant. Cretenſes Jovem inter ſe educatum; Ægyptii Nilum, Serapidem, Canopum, Jovem Hammonem, numina ſua gentilitia figurabant. Perinthiorum nummi Bacchum; Athenienſium Minervam; Heraclidum Herculem, & Macedonum Alexandrum referebant; ſummum honorem ſuis Numinibus aut Heroïbus ſuperaddituri, ſi eoſdem monetis & nummis ſuis exprimerent.

Nummi inſuper æris medii, vel ob id venerabiles, quòd civitatum & multarum & ampliſſimarum hiſtoriam exhibent, quarum aliàs Conditores, antiquitatem, aliáque præcipuæ notæ ignorare neceſſe haberemus. Aſcalon nobilis Palæſtinæ civitas in ſacris literis ſæpiùs memorata, ſuis nummis Semiramidem Reginam venerabatur, grates referens conditæ urbis. Cyziceni Cyzicum, Byzantem Byzantii, Tomitani Tomum, Teïenſes Teïum, Docimum Docimenſes, hiſce monumentis quæ

omnia vidisse contigit immortalitate donarunt. Pari honore Berytus Phœniciæ civitas Cæsarem fundatorem, Augustum item & Agrippam restauratores suos afficiebat: ut alias præteream, ad parem Heroum suorum cultum, eodem argumento, animatas.

Phœnices navigandi artibus primi illustres fuêre, à quibus illas accepere Græci, quas postea cæteris gentibus tradiderunt. (*Herodotus.*) Illorum ope colonias plures in Europam, Africam, Asiam & præcipuè Italiæ loca deduxerunt, quod ex multis Natoliæ, Syriæ, Arabiæ, vicinarumque regionum Numismatibus abundè constat. Et, si fortè bellis diutinis aut sterilitate agrorum exhausta erat, ne ad usque internecionem colonia deficeret, Imperatorum Romanorum curâ, novi subinde deducti, pristinisque juncti coloni fuerunt, qui conservatæ atque restauratæ coloniæ memoriam suis nummis significabant. Licet inde tot ænigmatum & figurarum obscurarum explicationem petere,

petere, quibus numiſmata talia inſignita. Sunt enim quæ nonniſi figmenta poëtica referant, rebus tamen quas exprimere ſatagunt, ſummum decus & gloriam tribuentia. Alia rei veritatem & genuinam hiſtoriam referunt, ſicque & proſunt & delectant. Et ſicuti Numiſmata hæc, ex ære medio, præ cæteris luxuriant & exſplendeſcunt ſuis characteribus, mirum non eſt, ſi politioris illius literaturæ amantes ea, ut ut intellectu difficiliora, ardentiùs depereunt: Virtus in arduis. Δύσκολα τὰ καλά.

Illuſtriſſimus Briennæ Comes Lomenius præcipuâ, ex horum numiſmatum contemplatione, voluptate afficiebatur, ut curioſâ ſuâ indagine & bonarum artium, cumprimis politiorum ſtudio, refertiſſimum congeſſerit cimeliarchium: Cui tamen innocuæ voluptati cum cæteris vitæ deliciis valedixit, & illud in meas manus tradi meique juris eſſe voluit. Et quamvis ejus pretium hominis privati ſortem exce-

deret, deſiderio tamen gemmis iſtis ſplendidiſſimis eruditiſſimiſque potiundi temperare non valui, quin κτῆμα τε καὶ Χρῆμα meum facerem. Ex iis Lectori benevolo unum adjiciam, ſpeciminis loco, nummum Juliæ Mæſæ, quæ Imp. Severi conjugi Juliæ Domnæ ſoror exſtitit. Facies averſa intuentem in admirationem rapit. Expreſſa ibi duodecim ſigna cœleſtia, eâ prorſus figurâ, quâ hodie etiamnum vulgò exhibentur. Amaſtriani, Aſiæ populus, nummum hunc ei offerebant, qui imperium cœli terræque iſti Auguſtæ portendebant, illud potentiâ, hoc ſapientiâ ſuâ obtinendum: *Sapiens dominabitur aſtris.* Fortè & alluſio eſt ad nomen hujus Principis Auguſtæ, quod lingua Syro-Phœnicia Solem dicit, qui ſicuti lucem adfert ſideribus cunctis, ita Julia Mæſa, familiæ Imperatoriæ, cujus illa fuit illuſtre decus & gloria.

CAPUT XVIII.

De Numiſmatis Romanis ex ære magno.

Si quid de majeſtate Imperii Romani nummis antiquis inſcriptum & ad noſtra tempora deductum eſt, exhibebunt illud dubio procul æris magni Numiſmata, quæ latitudine ſua, quidquid ingenium humanum elegantiæ & ornatus comminiſci valuit, admittunt; artificibus omnes ingenii & induſtriæ ſuæ vires in comptam & exquiſitam ſcalpturam eorundem impen-

 denti-

dentibus. S. P. Q. R. ſignum & characterem ſuum S. C. appoſuit, non tantùm, ut de genuino pretio & materiæ præſtantia, ſed & præcipuè, ut de impreſſis figuris, nummique autoritate conſtaret. Et ſanè, præterquam quod in his facies Imperatorum ad vivum videatur expreſſa, multò nobiliùs, quàm in alius magnitudinis & metalli nummis, alia etiam & ſublimior in iis, quàm in aliis apparet hiſtoriæ ratio.

Exemplo ſint vel ſoli Imp. Hadriani nummi, qui & typi elegantiâ & hiſtoriæ ſublimitate reliqua antiquitatis nummariæ monumenta longè ſuperant. A ſingulis quas luſtravit provinciis & civitatibus principibus, omni amoris & honoris cultu certatim quaſi affectus fuit: Feriebant nummos in ejus honorem, facie aversâ inſignibus & ſymbolis ſuis ſignatâ: memini vidiſſe Ægyptiacum cum Ibide, cum ſiſtro & calatho frugibus referto, eundem Serapidi, Iſidis, Hammonis, Harpocratis, Canopique faciebus inſignem; Alexandrinum,

drinum, Nilo, hippopotamo, crocodilo, ſpiciſque conſpicuum; Mauritanicum, equo; Dacicum, rupibus & aquilâ legionaria: Cappadocicum, ſigno militari; Africanum, ſcorpio; Hiſpanicum, cuniculo; Britannicum, ſcuto & ſariſſa; Germanicum lanceâ; Aſiaticum, ſerpente, clavo & prora: Judaïcum matre & pueris: Siculum, monſtro marino, & Meduſæ capite; Italicum cornucopiæ; & Romanum tandem Palladio illo ſuo maximè illuſtres.

Adventantes Imperatores non tripudio carminum modo, quale eſt illud Martialis,

Phoſphore redde diem, quid gaudia noſtra moraris?
Cæſare venturo, Phoſphore redde diem.

Sed & monetâ in eorum honorem percuſsâ excipiebant, hiſce characteribus ſignatâ; ADVENTUI AUGUSTI, addito regionis nomine: cujus generis

nummos exhibere liceret complures, Galliæ, Hispaniæ, Macedoniæ, Siciliæ, Mœsiæ, Thraciæ, Bythiniæ, Ciliciæ, Judææ, Arabiæ, Asiæ, Africæ, Lybiæ, Mauritaniæ, Alexandriæ, Italiæ.

Gallia, Hispania, Italia, Achaia, Macedonia, Thracia, Bithynia, Nicomedia, Phrygia, Arabia, Asia, Mauritania, Africa, Sicilia, aliquotque aliæ Provinciæ eidem Imperatori nummos suos, inscriptione adhibitâ, dedicavêre, quâ Restitutorem suum venerabantur. Exstat unus inter alios, quo gloriosum elogium RESTITUTORIS ORBIS TERRARUM attribuunt, cui non suffecerit Provinciis suis salutem & pacem largiri, nisi quoque universum terrarum orbem omnigenâ felicitate beâsset: quod ipsum luculentiùs declarat nummus alter sic inscriptus: TELLUS STABILITA, indicio profundæ pacis universo orbi partæ.

Exstant & nummi ejus militares à Syriaco, Dacico, Rhætico, Germanico,

nico, Norico, Britannico, Mœsiaco, Mauritanico, Hispanico, Gallico, Cappadocico milite percussi, præter eum quem cudi curaverunt COHORTES PRÆTORIANÆ, illumque in quo præeuntem Imp. sequitur exercitus quasi ad hostem gradiens cum hac epigraphe DISCIPLINA AUG. ei innuendæ quam instituerat; ut & adoptivus Trajani nummus, & conjugalis cum Sabina, aliique, varias ejus LIBERALITATES declarantes. In primis notatu dignus est ille, quo generosum & magnificum Hadriani factum describitur, abolentis privatorum partim, partim provinciarum universarum æs alienum, nominibus eorum in Foro Romano igni absumptis, quæ quidem ad vicies bis centena millia aureorum excurrebant: In circuitu legitur RELIQUA VETERA H-S NOVIES MILLIES ABOLITA. Alter nummus eundem Imp. in theatro exhibet, quo congiarium in vulgus universum disjicit, hâc epigraphe: LOCUPLETATORI ORBIS TERRARUM. An-

nus quoque celebratorum ludorum circensium litteris Romanis, quod alibi nuſpiam ibidem eſt exaratus: ANN. DCCCLXXIIII. NATalis. URBIS. Populo. CIRcenſes. CONceſſit. Quæ ſingula & univerſa æreis nummis, ut ut vilioris metalli pretium ſupra pretioſiſſimos conſtituunt.

Romanorum nummi ex ære magno egregiam ſeriem admittunt, quæ acceſſione aliorum duûm generum integrari & ampliari poterit: Sunt enim quædam Græcorum numiſmata, quæ ſplendidum Romanis decus addent; qualia ſunt in primis Alexandri M. quæ in primis loculis & in frontiſpicio Imperatorum Rom. conſtituentur. Ad hanc claſſem referunt quoque illa, quæ Imperatores Romanos repræſentant; artificio ſingulari, at Romanis inferiori, *Contourniata* vulgò audiunt; cujus nominis derivationem potius ad circulum numiſma comprehendentem, quem *contorno* Itali; *contour*, Galli vocant, quàm ad Crotonæ civitatem revocandam:

dam cenſerem, utpotè quæ nihil cum iſtis nummis commune habeat: Hos porrò dignos arbitror quorum deſcribendis elegantiis & enodandis ænigmatibus curioſæ mentes ſuam impendant operam. Nondum enim licuit eorum originem aſſequi: Qua de re conjecturas meas, ſi ita Deo placuerit, ſuo tempore eruditorum examini gratus ſubmittam. Interim ut ut nummi hice *Contourniati* ſunt elegantes & rari, eos tamen Romanis cedere neceſſe eſt, temporis gratiâ, typo, inſcriptione, cœlandi dexteritate, omnique artificii genere.

Illud inſuper habent peculiare magni æris Numiſmata quòd, ſerie continuâ, exhibent Imperatorum omnium, plerarumque Auguſtarum, aliorumque Principum & Heroūm effigies. Addam exemplum nummi talis; ejuſque, omnium qui exſtant, rariſſimi. Refert ille Peſcennium Nigrum, cujus adeo breve fuit imperium, & locus, ubi degebat, tanto intervallo Romà

dissitus, ut mirum non sit, si inter rarissimos primum locum occupet, ejusdem cimeliarchii Lomeniani, cujus primarium erat ornamentum. Ecce ejus ectypum.

Facies aversa Dianam refert, qualis vulgò depingitur cùm venationi vacat: arcum tenet tensum, quasi telum jamjam emissura. Ad pedes decurrit canis venaticus, in prædam effusus. Inscripta est nummo Cæsarea Germanicia seu Comagenorum, quæ scilicet hunc Imperatorem agnovit, cui ad exitium usque quantam potuit opem tulit maximam.

CA-

CAPUT XIX.

De Numiſmatis æreis ex maximo modulo.

Gloria Numiſmatum tota remanſit illibata in maximo modulo; cùm cætera continuo attritu, ex uſu monetæ deſiderato, integritatis partem, imo ſæpè eam totam amittebant. Qui enim in rebus antiquis verſatiores ſunt, in eas deſcendunt partes, nummos ex maximo modulo procuſos non veniſſe in monetarum uſum, nec niſi ad delectationem Magnatum & Principum cuſos, quales etiamnum eadem occaſione nummos ſymbolicos fieri videmus, quæ Germani *Schaupfenning* vocant, Galli *Pieces de plaiſir.* Pretium iis præcipuè faciunt, elegantia, hiſtoria, moles, & raritas; de quibus ſigillatim nonnulla dicenda veniunt.

Numiſmatis elegantia, meo quidem judicio, duobus abſolvitur, delineatione & integritate. Delineationis decus

eſt, quò ars propiùs naturam refert & oculos genuinâ expreſſionis dexteritate faſcinat; quod quidem eſt ſummi artificii, ad ſuperandas omnes temporum & ætatis injurias. Græci & Romani, ut erant gloriæ avidiſſimi, ita omni ſtudio, labore, & induſtria in id incubuêre, ut nominis ſui famam immortalitati quovis modo conſecrarent, ad quam adipiſcendam nihil conducibilius eſſe cenſuerunt, quàm ut, artificio ſummo, hiſtoriam ſuam, vili ignobilique metallo, inſculperent; ut ſi quando monumenta hæc ornatiora in manus caderent hoſtium, ea vel ob operis præſtantiam vel ob materiæ vilitatem integra conſervarentur, quæ prorſus abolita fuiſſent, ſi auro aut argento conſignata fuiſſent; vi metalli pretio potiùs, quàm ſignis illatâ. Et ſanè Numiſmata hæc noſtra ex maximo modulo, Gallis uno nomine *Medaillons* dicta, palàm produnt artificum ſuorum peritiam exquiſitâ illâ ſcalpturâ quæ vitam illis & longævitatem & immortalitatem tribuiſſe videtur. Ei adjungitur

jungitur circularis figura, quæ quò rotundior, eò perfectior censetur: characterum æqualitas, lineamentorumque proportio, ejusdem elegantiæ partes faciunt; quibus si ærugo, rubra sit vel viridis, accesserit, tantum abest ut vitium ex illa contractum censeatur, ut potius ab omnibus temporis injuriis monumentum tueatur, sicque integritate conspicuum venit, quæ elegantiæ est pars altera.

Historia quæ primarium confert nummis nostris encomium, luculentissimè & perfectissimè hisce maximis Numismatis est insculpta; ut exinde pateat, quousque quantisque viribus Veteres generosi animi conatus produxerint, quantaque sint moliti: ut de præstantia typorum nunc taceam, quibus pretium eorum quàm maximè interdum adauctum est.

Horumce Numismatum moles ex comparatione cum cæteris arguitur, quam pondere, magnitudine, & figurarum exstantia præcipuè concipimus,

dupli-

duplicatis, imò triplicatis interdum hisce qualitatibus. Cujus summum & incomparabile mihi videtur istud exemplum quod præter alia possidet Sereniss. Mutinæ &c. Dux: Adversæ facies M. Aurelii ejusque in imperio collegæ L. Veri; quadrigaque in parte postica, numisma faciunt, quod discum patinamque (ut cum Suetonio loquar) potiùs diceres, cùm octo vulgares nummos ex ære magno amplitudine gravitateque superet: sed de illo, aliàs.

Homines, quod rarum est, carum censent, & utrumque habent in pretio: Contra quod tritum est & vulgare, ut ut elegantius & præstantius, spernunt: quo horumce numismatum dignitas cæteris longè posthabitis, & evadi maxime & majorem in posterum evasuram opinor. Si præterea nummus ærugine nobili splendeat, nihil in illo desiderabitur.

Seriem amplam horumce maximi moduli numismatum contexere difficillimum foret: neque enim omnium Imperatorum

peratorum exſtant, adeoque ſemper hîc erit quòd deſideres. Curioſiſſimi quivis Antiquarii multa ſollicitudine & induſtriâ conquiſivêre, qui tamen, ſi omnes ſuos labores, impenſas, curas in unum conferant, omnes ipſorum antiquitatis theſauri non exhibebunt tot maximi moduli nummos, quot unicum Reginæ Chriſtinæ cimeliarchium depromere poteſt: Quæ uti nulli pepercit in ſe dignam antiquitatem nummariam, magnificentiæ regiæ, ita nullam felicius, quàm in Franciſci Gottiſredi Nobilis Rom. cimeliarchium impendit, quod trecentis diverſis hujus generis numiſmatibus, nullo hactenus exemplo, refertum eſt. Verùm quis Oedipum præſtabit qui tot ænigmata ſolvet, & inſcriptiones interpretabitur? & genio opus eſt & fortunâ: utrumque ſuppeditabit, cùm libuerit, incomparabilis illa Regina: *Sint Mæcenates non deerunt, Flacce, Marones.*

Quod reſtat, coronidem imponο pro more, exhibito hujus generis nummo Imp. Commodi, cujus facies averſa ſacrificio

L·AVREL·COMMODO CAES·AVG·FIL·GERM·SARM·

ſacrificio antiquo eoque pulcherrimo inclyta eſt: Dolendum tamen temporum injuriam nonnihil ejus exſtantiæ integritatiſque attriviſſe; quod damnum niſi triſti fato fuiſſet perpeſſus, hiſtoria, typo, mole, elegantia, delineationis præſtantiâ, raritateque nulli eſſet ſecundus.

CAPUT XX.

De Nummis ſuppoſititiis & adulterinis.

Recenſui hactenus, benevole Lector, nummos antiquos genuinos qui curioſos rei nummariæ animos potiſſimum occupant. Methodi ratio ſuadet, ut de fictis & ſuppoſititiis hoc loco, ſed paucis, diſſeram. Etenim luxuries ingenii humani, hujus generis plures effinxit, poſtquam in hiſtoria Veterum facta heroïca æternitate digna legit, nummis antiquis non expreſſa, defectum hunc ſuppletura, famæque Heroum litatura: pro veris ficta, pro veteribus nova, vetuſtatis

vetuſtatis tamen genium imitantia, inſigni interdum artificio, ſubſtituit. Ita repreſentatur illuſtre illud facinus quo hoſtes, fulminis inſtar, celeritate incredibili, percuſſit Julius Cæſar, cujus ipſe gloriam Pontico triumpho inter pompæ fercula tribus verbis, VENI VIDI VICI, oſtentavit. (*Sueton. in Jul. c.* 37.) Alii ejus nummo inſculpſerunt, MARTI VICTORI. Averſus Auguſti nummus ejus moderationem, diligentiæ junctam, innuit ſymbolo delphini, anchoræ intorti, cum hac epigraphe: FESTINA LENTE. Refert alius ſtrenuum Annibalem Carthaginenſium Imp. equô inſidentem telumque in mœnia Romanorum vibrantem, his verbis; ACCIPITE. Conſpicitur etiam Ariſtotelis nummus, hac epigraphe, ΕΝΤΕΛΕΧΕΙΑ: & alius Alcibiadis cum Cupidine; Priami cum Troja & equo illo Trojano; Artemiſiæ cum mauſoléo; Scipionis Africani cum curru triumphali & ſuperba inſcriptione, CARTHAGO SUBACTA: Quod

poſterius

posterius vocabulum & in L. Æmilii nummo adparet: SUBACTA LIGURIA, ob expugnatos Ligures. Cinnæ etiam nummus fuit confictus, cum templo MARTI ULTORI dicato: Pub. Sempronii cum pyramide & verbulo unico, PIETAS: Marii cum tropæo Cimbrorum & Teutonum armis onusto, circumque: VICTORIA CIMBRICA: Crassi item cum corona & fascibus, DEVICTIS PARTHIS: Ciceronis cum Siciliæ symbolo, TRINACRIA PROSCRIPTO VERRE: M. Agrippæ in modum alterius Neptuni, equos marinos regentis, potentiamque suam in mare universum jactantis, hac epigraphe: ÆQUORIS HIC OMNIPOTENS.

Nummus est valdè illustris Imper. Constantini Palæologi, illustrior factus doctis Josephi Scaligeri ad Marq. Freherum commentariis, quibus ejus suppositionem detegit. In aversa facie hæc leguntur: MIHI ABSIT GLORIARI NISI IN CRUCE DOMINI

MINI NOSTRI JESU CHRISTI 234. & circum caput: CONSTANTIUS IN CHRISTO DEO FIDELIS IMPERATOR ROMANORUM ET SEMPER AUGUSTUS 235.

Hæc insuper est ratio eaque potior quæ nummos supposititios induxit. Cum non licuisset omnes in omnibus cimeliarchiis nummos genuinos inferre, visum est replendis loculis, ad antiquorum artificiosam imitationem fictos supponere. Ærei Othonis, Pertinacis, Pescennii Nigri, rarissimi habentur, nec minus aurei & argentei Pertinacis, Didii Juliani, Pescennii Nigri & Gordiani Africani; Ita ut ad seriei perfectionem supposititiis nummis loculos supplere consultum sit, donec genuinos sors bonaque fortuna offeret.

Triplici autem effinguntur artificio: primum est ex metalli fusione, qualecunque sit; id porro præcipue juxta antiquos nummos aurum est vel argentum vel æs. Molem tunc refert, characteres, figuras, typum, metallumque arche-

typi

typi genuini: pondus tamen paulo levius, ſiquidem fuſum metallum majus exigit ſpatium, quàm fixum atque compreſſum.

Alter modus, quo nummi hi fabrefiunt, percuſſione peragitur; cùm metallum inter duas matrices ad hunc finem ſculptas vi maxima comprimitur: ubi quidem magnitudinis, typi, characterum, figurarum, ponderis & marginis ipſius habetur ratio, qui proin exactiùs antiquos æmulantur, quàm fuſi, qui plurimâ accuratâque opera indigent, qua abſolvantur. Utrumque tamen fœtum ſuppoſititium prodit conformitas, genuini ſcilicet cum adulterino; mirum ſanè & obſervatione digniſſimum, certum item & exploratum, nunquam unum antiquum nummum alteri ex amuſſim per omnia reſpondere, quin aliqua deprehendi poſſit diſſimilitudo: unde quoties unus alteri prorſus convenit, certiſſimo indicio eſt, vel utrumque vel alterum ſaltem eſſe ſuppoſititium. Quæ verò ſit diverſitatis in tanta

copia

copia ratio, curiosæ indagini disquirendum relinquitur. Porro ad hanc rem faciunt Ad. Occonis celeberrimi verba ex ejus epistola ad JC. Amerbachium desumpta: *Addam aliud problema*, inquit, *aliquos esse in ea sententia ut putârint Veteres singulis nummis singulos jussisse fabrefieri. Et ut hoc credant adducuntur, quod nonnisi rarissimè duo nummi reperiuntur qui eundem typum repræsentent & per omnia sint æquales, quod ego in multis millibus observavi; neque propterea asseveraverim verum id esse quod aliqui somniant. Utcunque sit, magna fuit Romanorum majestas maximæ expensæ, ut ferè quidquid in mentem venerit, id ratum esse voluerint.*

Magno numero possidemus monetas hasce ad antiquarum imitationem percussas, quas à patria præstantissimi artificis Jo. CAVINI Patavini, *Paduanas* vulgo dicunt: sunt eæ ad stuporem usque scalptæ, & quæ persæpe vel acutissimis imposuerunt: matrices (sic enim nuncupare lubet scalpta illa instrumenta chalybea, in quibus ut in utero cuduntur

tur nummi) Parisiis me vidisse memini olim ab harumce rerum ut & librorum intelligentissimo Raphaële Tricheto du Fresne Patavii vili pretio coemptas, quas ab ejus hæredibus comparâssem nisi vetuisset pudor suppostitia Numismata provulgare. Ingens autem lapis quadratus, quo suis Nummis percutiendis utebatur Cavinus, ad tanti operis gloriam & monumentum, publicè expositus ac veluti sacratus conspicitur Patavii ad majoris templi fores, *Domo* vulgò dicti.

Non pudebit hîc referre excerpta quædam ex epistolis Basilii Amerbachii J. C. Basiliensis ad Guil. Stuckium Theologum Tigurinum & Jo. Jac. Rügerum Ecclesiasten Schaphusianum, ad rem nostram facientia: *VALERIUS BELLUS Vicentinus qui intra annos* 30 *aut* 40 *obiit* (Hæc autem superiori sæculo scripta sunt, cùm ipse Amerbachius peripneumoniâ obierit 26. April. 1591.) *nummos veterum Græcorum & Romanorum cum reversis suis affabrè & eleganter incidit: unde formæ plurimæ hinc inde di-*

ſtractæ ſunt, quarum ad 50 numero habet quidam Germanus König ni fallor nomine Venetiis habitans (König Germanicè, dicitur Gallice le Roy) *Ectypos cereos nuper aurifaber Venetiis huc veniens* (Baſileam) *ex iis deſumptos mihi oſtendit. Solonis numiſma fecit, ut & Palamedis, Catonis Uticenſis, Corn. Scipionis, Platonis, Mariæ cum Joſepho & Franciſco; Phaëtontis, Pauli inter mares & fœminas prædicantis, Pacis, Alexandri. Dido quidem ab altero artifice ſcalpta eſt. Fecit etiam Miltiadem & Ipſicrateam Reginam cum ſacrificio.* Acceptum hoc referat Lector, Cl. Sebaſtiani Feſchii J. C. humanitati, harumce Amerbachianarum litterarum ut & elegantiſſimi numiſmatum cimeliarchii poſſeſſoris, atque horum ut elegantiorum ſcientiarum peritiſſimi, quodque ſupra cætera me delectat, Viri mihi, vel invitâ Fortunâ, ſtrictiſſimis amicitiæ modis conjunctiſſimi.

Nec minorem admirationem merentur Galli cujuſdam aurificis CARTERON opera, præcipuè in auro: quæ tamen omnia,

omnia, ſi cum antiquis expendas flocci facio; nec majoris, quàm ſimiam ſi cum homine, aut cryſtallum, ſi cum adamante comparaveris. Volupe interim eſt, etiam iſtorum elegantiora intueri & figmenta recentiora à monumentis antiquis diſcernere, etſi hoc non datum, niſi oculatioribus.

Tertium fraudis genus eſt, cùm duorum antiquorum nummorum facies, quibus poſtica pars abraſa fuerit, ſimul committuntur; ſic enim ex duabus antiquis faciebus, exurget nummus novus: Exemplo ſint duo nummi conjugum, ſcilicet Philippi Imp. & Otaciliæ Severæ: nullus fere frequentior occurrit: Utrique ſi dematur poſtica pars, unuſque alteri ex arte, imo ex fraude imponatur, rariſſimus iſtorum conjugum exurget nummus, magnitudine, typo, figuris, characteribus, margine, colore & pondere, per omnia ſervatis, id quod pravo exemplo in uſum veniſſe, nimis mihi notum eſt.

Has porro impoſturas non admittunt,

nisi qui lucrum turpe æquitati & pudori præferunt: Abhorret à talibus ingenuæ & honestæ mentis sensus: Ne tamen in ejusmodi præcipitium pronus fortè ruat antiquitatis tyro, id suaderem, ut virum bonum harumce artium peritum consulat, cùm pecuniam suam hisce permutandam deliciis cogitabit; satius est enim inscitiam credulam amico prodere, quàm venerandæ antiquitati, ejusque æstimationi fucum facere.

Neque verò nostris temporibus demùm Numismata fuêre adulterata & ad antiquorum imitationem confecta: Falsarii enim & monetarum corruptores nullis non temporibus cum ipsa moneta exstitêre; inprimis, ubi auri & argenti usus introduci cœpit, eos avaritia in fraudes laboriosas impulit. Plinius (*l.* 33. *c.* 9.) refert Mario Gratidiano statuam à Pop. R. positam, quòd primus inter genuinam & adulterinam monetam differentias docuisset, cùm scilicet fraudes istæ Romanis ingenti damno esse cœpissent. Interim tamen elegantiores nummos

mos adulterinos adſervabant, & neſcio quo genio dictante, pluris faciebant ipſis legitimis. *Falſi denarii ſpectatur exemplar, pluribuſque veris denariis adulterinus emitur.*

Animus erat ſpectatori antiquitatis ſtudioſo expreſſos omnes typis vulgare, qui quidem manus meas ſubierunt, nummos ſuppoſititios, ut in cimeliarchiorum luſtratione promptiùs ſecuriúſque verum à falſo diſtinguerent. Verùm non videbatur æquum, plus honoris iis, quàm antiquis & genuinis tribuere. Exemplar tamen, uti in præcedentibus obſervatum, ad capitis calcem rejiciam, illam interim operam haud inutilem & ingratam alii tempori & operi reſervaturus. Erit iſte nummus, quem ſubjicimus, inter ſuppoſititios maximè illuſtris, quem tamen argumenti dignitas, linguarum diverſitas, delineationis ratio, ſæculo illi minimè convenientia, falſitatis omninò convincunt, ut pluribus documentis non ſit opus.

SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM AMBVLABIS ET CONCVLCABIS LEONEM ET DRACONEM
ΔΟΞΑ ЄΝ ΥΨΙCΤΟΙC ΧΩ

ΗΡΑΚΛΕΙΟC ΕΝ ΧΩ ΤΩ ΘΕΩ ΠΙCΤΟC
ΒΑCΙ· ΚΑΙ ΑΥΤΟ·ΡΩ· ΝΙΚΗΤΗC ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΗC
ILLVMINA VVLTVM TVVM DEVS
INTER TENEBRAS NOSTRAS MILITABOR
IN GENTIBVS

CAPUT XXI.

De quibusdam rei nummariæ Scriptorum erroribus.

Omnes omnium errores, quos undique apud Autores deprehendere liceret in catalogum referre velle, opus foret longè amplius, quàm quod capite uno complecti liceret: quosdam duntaxat quos recentior suggerit memoria enarrare animus est, qua meâ Epicrisi modestâ, non tam perstringam & ferula censoria notabo, quæ in Autoribus occurrunt, quàm Lectorem præmonebo, ab iis quæ in errorem inducere possent: illud fortè eadem operâ effecturus, ut qui hoc argumentum post me tractaturi sunt, minùs perfunctoriè id facere audeant, sed aliorum exemplo sapientes, jam non primam, non secundam tertiamve, sed ultimam operi admoveant manum, non detrectantes, uti Orator stylum, Horatii monito, ita ipsi num-

mum sæpius vertere. Interim nec Catonem agam, nec Dictatorem, minus satyrum; aurem tamen vellicabo, & quod res est, dicam.

Wolfgangus Lazius Medicus Austriacus primus exstitit qui historiam Rom. ex Numismatis compilavit: Interim quid dignum tanto feret hic promissor hiatu: spem facit septies centies mille Numismatum, cùm tamen illis temporibus vix septies mille diversi generis in scenam producta sint. Excusationi forte dabitur locus, si dixeris Autorem, *indicando numero, characteribus* Arabicis usum; typographum verò ad conciliandam operi magnificentiam duas superpondii iniqui loco adjunxisse ziffras. Quid enim in homine erudito, medico cumprimis probitatis studioso, sanæ mentis superesse potuisset, tam enormi errore, adversus sensum & experientiam, imponere voluisse credulitati lectoris, ut senex se turpiter proderet.

Cuspinianus Medicus Germanus opus summi laboris elegantiæque edidit Impp. Rom.

Rom. quorum numiſmata multo numero congeſſit : plurima tamen minùs perſpecta habuiſſe videtur. Exempli loco ſit Heraclii nummus, quem expreſſiùs ſub finem capitis præcedentis exhibuimus ; eum antiquum & genuinum deprædicat, *Numiſma pulcherrimum & antiquiſſimum.*

Guillelmus du Choul Gallus ligno eleganter ſculpi curavit multam Numiſmatum copiam, quo ipſe glaciem fregit, & poſteris viam muniit ad perfectionem. Et uti induſtriam ejus ſingularem in inveſtigandis partim, partim delineandis Numiſmatis, ſuis laudibus neutiquam deſtituimus, ita liceat nobis non diſſimulare plurima eum obtrudere conatum, quæ neutiquam ab Antiquis percuſſa ſunt. Cui primum dedit locum Agrippæ numiſma, cum templo in averſa parte, Pantheon dicto: & Herculis cum quadriga & zodiaco, hac inſcriptione: ΑΔΥΝΑΤΑ ΖΗΤΩΝ, ſicque Cantherius in porta offendit. Corrupit inſuper inſcriptiones plurimas, fortè

quòd integras legisse non contigit: sic aversam Hadrianei nummi inscriptionem expressit: ΚΟΙΝΟΝ ΙCΙΘΥΝΙΑC, quæ certè ΒΕΙΘΥΝΙΑC debuit legi. Ita mel è floribus legas, cæteris posthabitis.

Jacobus Strada Mantuanus plurima quæ Historicos reique pariter nummariæ studiosos mirificè juvant ex antiquitate eruit: judicio interim discretivo opus est & cribro, quo paleam à tritico separes. Prima erant tempora, quibus studium Numismatum excoli cœpit, cui cætera condonanda videntur: Eoque magis, quò nullum noverim laboribus, aut impensis, melius de Republica literaria nummariaque meritum: testes mihi sunt fidei indubitatæ quatuor illi pretiosissimi Codices MS è bibliotheca Cæsarea, mihi tum Augustissimi Leopoldi gratia, tum eruditissimi Lambecii eorum custodis Viennæ indulti.

Octavianus Strada Imp. Rodolphi antiquarius scalpi curavit magnum & rariorum Numismatum numerum: si tamen

tamen per me ſtetiſſet, ea lucubrationibus ſuis (erat enim eruditiſſimus) illuſtráſſet: ſicque plurimos inſcriptionum errores emendâſſet, abunde ex archetypis nobis cognitos. Malum ſanè illis temporibus familiare, ſecundùm memorialia exemplariaque ſcribere, non ſecundùm antiquos ſolos nummos: hinc errorum ſeges, & malorum lerna.

Antonius le Pois Medicus Lotharingus Sambucum Polonum ſugillat, quòd Othonem æreum in lucem protraxerit, quem nec ipſe nec Italorum antiquariorum ullus viderit; ſicque Othonem æreum facit chimæram & non-entium numero adſcribit: quamvis nullo reclamante, Othones multos ex ære exſtare conſtat: Ipſe certus ſum, me XXVI. varios hujus generis vidiſſe.

Marquardus Frekerus diſſertationem inſtituit, quâ Conſtantini Paleologi nummum antiquum eſſe probare conatus eſt. Verùm Joſ. Scaliger ſuperioris ſæculi decus, ejus ſuppoſitionem non arguit modò ſed convincit, ut actum agere nihil attineat.

Jul. Cæſ. Bulengerus Soc. Jeſu (de Imp. Rom. l. 2. c. 15.) nummum, cujus in averſa facie: FISCI JUDAICI CALUMNIA SUBLATA ad Domitianum refert, quem tamen convenit, Antiquariorum ſuffragiis, ad ejus ſucceſſorem Nervam pertinere, ut nomen & effigies ſatis ſuperque docent. Duos alios Imp. Trajano adſcribit, ad Nervam pertinentes: prior enim habet: VEHICULATIONE ITALIAE REMISSA; alter: PLEBEI URBANAE FRUMENTO CONSTITUTO. Adducit & aliam epigraphen manifeſtè ſuppoſititiam, ab Auguſto inſculptam: REPUBLICA CONSERVATA. Is enim non fuit puriſſimo illo ſæculo ſcribendi genius latinitate, ſermone, boniſque litteris, ad ſummum gloriæ faſtigium evectis.

CAPUT XXII.

De frequentioribus nummorum Romanorum inſcriptionibus.

Illuſtre decus obtinet averſi nummi facies, neque tamen minùs meretur quod circum Impp. Rom. effigies conſpicitur. Exhibetur quippe ſingularis ille cultus, quo Romani ſuos Principes venerati ſunt; quin imo haud rariter chronologiæ inſerviunt, regni & vitæ annos exhibentes. Stylus ſimplex quidem eſt, cujus tamen ſublimitatem novi noſtri Rhetores ſuâ verborum pompâ æquare nequeunt. Is hodie mos obtinuit, ut vix ullum adponatur ſymbolum, niſi verſu adpoſito aut hemiſtichio ſignificaretur: uſque adeo ut verbum minus comptum metri causâ ſæpe toleretur. Talis fortè videri poteſt Numiſmatis epigraphe, nomine Chriſtianiſſ. Galliarum Regis in memoriam renovati cum Helvetiis an. 1663. fœderis procuſi;

NULLA DIES SUB ME NATOQUE HÆC FOEDERA RUMPET: Quid enim *sub me* pro *me filioque Regibus.* Quàm sublimiùs & graviùs & magnificentiùs longè Veteres sua vota significabant, verborum minus quam rerum consonantiæ intenti. Demosthenes & Cicero elocutionis parentes dictionem ubique naturalem, validam tamen nec affectatam exhibent. Sic Numismata nostra antiqua & clarè & simpliciter & magnificè sese exprimunt: Cui probando hæc sufficiant exempla: ADLOCUTIO COHORTIUM, SALUS GENERIS HUMANI, PAX ORBIS TERRARUM, VICTORIA AUGUSTI, DECURSIO, CONCORDIA EXERCITUUM, VIRTUS EXERCITUS, JUDÆA CAPTA, ADSERTORI LIBERTATIS PUBLICÆ, LIBERTAS RESTITUTA, REX PARTHIS DATUS, REGNA ADSIGNATA, AMOR MUTUUS AUGUSTORUM, PAX FUNDATA CUM PERSIS, RESTITUTOR URBIS, PACATOR ORBIS, SECURITAS ORBIS. Neque verò ad orcum ablegabo symbola omnia quæ versum sapiunt: malim

malim tamen imitari morem Veterum, qui paucis multa & significanter, citra verborum adparatum & κατάχρησιν dicere adsueverunt.

Ut redeamus ad inscriptiones nostras, eas imprimis quæ circum effigies leguntur, tenendum, Romanos primitùs duo, deinceps tria sibi vindicasse nomina: Quin imo primùm non fuisse nisi unum uni nomen, tradunt Appianus & Varro, cui postea variis de causis alia adjecta. Pronomen verbi gratiâ est, PUBLIUS: Gentem & Familiam indicans est CORNELIUS: cognomen lineas, seu ramos discernens est SCIPIO: Agnomen epitheti vicem sustinens est AFRICANUS. Quæ quidem universa, vel unum alterumve nummis insculpebant. Sic Augusti filii solo prænomine designantur: CAJUS, LUCIUS: Neronis contrà nummi, nomen pariter & cognomen familiæ in quam erat adoptatus, præ se ferunt; NERO CLAUDIUS. Inter numismata Corneliæ gentis prænomen, nomen & cognomen legere

legere eſt: LUCIUS SCIPIO ASIATICUS: neque verò meminerim omnia quatuor nomina in uno nummo ſignata fuiſſe.

Nominibus etiam frequenter ſubjiciebant dignitatem, illuſtrioreſque titulos, quales ſunt CÆSARIS, AUGUSTI, PONTIFICIS MAXIMI, IMPERATORIS, TRIBUNICIÆ POTESTATIS, CONSULIS, CENSORIS & PATRIS PATRIÆ. Fuêre qui etiam provinciarum à ſe expugnatarum nomina inſcribebant, quæ nos ad agnomina retulimus, ut fuerunt Scipionis AFRICANI, Veri ARMENIACI, Commodi GERMANICI, Severi PARTHICI & ARABICI & ADIABENICI, Claudii II. GOTHICI, & aliorum: Nonnunquam & cultu religioſo excepti ſunt cum numinum nomina iis dicata fuêre, ut Auguſtus APOLLO, Diocletianus JOVIUS, Maximianus HERCULEUS.

Julius Cæſar qui dum viveret, hoſtis libertatis Romanæ cenſebatur, ab obitu, reli-

religiosè cultus fuit: cædis autores, ut ſacrilegi & paricidæ ſunt habiti: monetæ juſſu Senatûs percuſſæ eum inter ſydera Deoſque exhibent. Inde CÆSARIS nomen, tanta in veneratione habitum, ſucceſſores ejus ſibi perpetuò vindicarunt, ſuisque nominibus præfecerunt. Tiberius illud ſibi ſumſit, eò quòd hæres ab Auguſto dictus eſſet. Galba, ut ut à familia Cæſarum alienus, tamen à Neronis morte, nomen hoc ſibi arrogavit. Hos imitati Imperatores alii, Cæſares ſe dixêre, quamvis aliâ longè ſignificatione, quàm quâ primitus gentis Juliæ familia indicabatur, voce intitulum dignitatis tranſlatâ, quâ ornabant, quos in imperio ſucceſſores ſuos deſignatos cupiebant, ut plurima Numiſmata noſtra ejus rei fidem faciunt.

Imperatores Romani omnes inclytum AUGUSTI nomen, poſtquam is Senatui populoque Romano in pretio eſſe cœpit, aſſumſerunt. Quamvis enim initia imperii ejus non uſque adeo auſpicata videri poſſint, cædibus, proſcriptionibus

ptionibus & tyrannidis ſpecie referta; exitus tamen glorioſiſſimus, pacificus & feliciſſimus extitit, ut nullus fortè unquam tantum ſui deſiderium reliquerit: Urbem quippe quam lateritiam invenit, marmoream reliquit. (*Sueton.*) Hinc apud Romanos factum eſt, teſte Tacito, *ut CÆSAREM & AUGUSTUM principatus vocabula referret*: hiſt. lib. 2. c. 80. Qui ei in imperio ſucceſſit Tiberius uſurpavit Auguſti nomen, non modò quod teſtamento ei erat tributum, ſed in adulationis ſpeciem & ſpem aucupandæ auræ popularis, (*Tacit. l.* 1. *Annal.*) quaſi alterum plebi Auguſtum polliceretur. Caligula primùm hoc nomen repudiavit, ultimoque ſupplicio adfecit, qui id ei tribuerat, idque ideo, quod junioris ἐπίθετον adjectum eſſet, & ΝΕΑΝΙΣΚΕ ΑΥΓΟΥΣΤΕ ſalutaretur. *Auguſti* autem vox, quæ ex origine ſua *Sanctum* denotat, dignitatis poſtea & cognominis vices ſubiit. Quotquot ſupremum geſſerunt magiſtratum, AUGUSTI nomine inſigniebantur, autoritatis

ritatis potius causâ, quàm quòd à secundo Imp. Rom. defluxissent. In uxores ipsas derivatum est, pro Imperatorum arbitrio.

Pontifex maximus imperium exercebat in sacra & religionem, ut mirum non sit, pro gentis Romanæ superstitione, sacrorum antistites REGES atque DIVOS sæpiùs dictos fuisse. Numa Pompilius titulum hunc primus sibi Regi facto adjecit, quem sequuti successores ejus omnes, Regno in Rempublicam converso, eligebantur qui sacris præessent: At cùm ea demùm uni subjecta est, potestatis & religionis tituli & characteres unâ juncti sunt, tunc in se derivavit Julius Cæsar, quidquid in aliis suspiciendum aut timendum erat. A morte Lepidi III.Viri, Augustus ejusque successores pontificatum continuò assumserunt, ut ex Numismatis non infrequenter legere est.

IMPERATORIS nomen in Republica Romana munus bellicum indicabat, (*Livius l.* 43. *&* 52.) Sed ex quo

Jul.

Jul. Cæſar omni uſus eſt poteſtate, etiam nomen hoc ſibi adſcriptum aliò convertit. Obſervat Dio, Julium & Auguſtum IMPERATORIS titulum ſibi arrogaſſe, non more Veterum, devictis ſcilicet hoſtibus, ſed ubi imperio & ſumma rerum potiti ſuerunt: Et uti æmulum ſuæ dignitatis ſerre nequibant, etiam titulos ſuperiorum dignitatum, imprimis ſplendidum & ampliſſimum IMPERATORIS nomen aliis invidebant, exiſtimantes tantum ſibi decedere, quantum aliis accederet.

Primi Imperatorum Romanorum eas exercebant artes politicas, quibus quidquid in dignitate ulla fuit ſanctimoniæ & venerationis, id omne ſibi tribuerent, cultum hac ratione plebis univerſæ, ſuo quaſi jure, depoſcentes. Inde POTESTAS TRIBUNICIA in Imperatores collata, quam ut monumentis ferè cunctis, ita nummis præcipuè pandebant. Non quod Tribunorum plebis priſtinorum munere eſſent functuri, non etiam quòd nomen Tribuni pleb. ambirent; quin

quin imo nunquam admiserint; sed quò personam Imperatoris sanctam & inviolabilem redderent, & sacrilegii reos peragere possent, quotquot adversus eam aliquid molirentur. Et quamvis non essent, qui exercitio potestatis hujus Tribunitiæ resisterent, nullâ tamen urgente necessitate solennia dignitatis hujus amplissimæ observabant, re interim verâ dominium in ipsum Senatum, Populum, exercitus, ærarium & provincias obtinentes. Interim hosce tribunitiæ potestatis annos nummis antiquis frequenter expressas legimus, uti TR. P. XXXVIII. trigesies scilicet octies, continuata.

Annorum seriem nonnunquam referebant ad consulatum, cujus nihilominus æstimatissimam augustissimamque dignitatem deprimere studuerunt Impp. Romani; titulum porrò, ut & vires ad se prorsus interim rapientes. Regibus verò Româ exactis, eorumque dominatione abolita, Respublica constituta est, cui quotannis duo Consules præerant,

rant, primùm è Senatu lecti, postremùm diviso inter Senatum Populumque magistratu: de quo sic Livius (*lib.* 7. *dec.* 1.) ad annum Urbis Conditæ CCCLXXVII. *Annus hic erat insignis novi hominis consulatu, insignis novis duobus magistratibus, prætura & curuli ædilitate: Hos sibi patricii quæsivêre honores pro concesso plebi altero consulatu.* Julii Cæsaris imperio, potestas consularis omnimodè depressa est, nec nisi nomine tenùs retenta; aliâ quippe non fulgebat autoritate præter indultam ab Imperatoribus.

Censorium munus adprimè necessarium erat, Româ fere universâ luxu, mollitie, opibus diffluente, quo prudentium virorum autoritate sumptus immoderati præcaverentur, & impotens civium libido refrænaretur. Historia Romana plurima Censorum præclarè facta refert, qui & Senatores vel improbos vel indignos loco movebant, & equestrem ordinem constituebant, Tribus mutabant, usuras moderabantur,

poli-

politiamque alio quovis modo reſtaurabant. Poteſtas ipſis erat inquirendi in mores, opeſque civium, rationeſque cujuſlibet rei à ſingulis petendi: Et quod deprehendebant minus honeſtum aut utile, cenſoriâ virgulâ notabant. Imperatores ipſi exercuere hoc munus, quoties vel à Senatu rogati, ut ex hiſtoria Auguſti apparet, vel tyrannidem exercere ſub ſpecie juſtitiæ conſtituebant: Domitianum CENSOREM PERPetuum ſæpe declarant.

Hiſce ut ut ſplendidiſſimis dignitatum titulis meritò aliquot alios anteponerem, quamvis eos ſæpe adulatio ambitioque fœdè corruperit & in abuſum traxerit, ut PATRIS PATRIÆ: quaſi is cui tribuebatur, non minùs curæ in Rempublicam impenderit ac pater in filios. M. Tul. Cicero meruit illuſtre hoc elogium, ut Romam ab excidio quod conjuratio Catilinaria ei minitabatur, liberavit; Etenim

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

& dixit

& dixit meritò eum, qui de ſe ad Quirites dicere potuit: *Tandem aliquando L. Catilinam, furentem audacia, anhelantem ſcelus, peſtem patriæ, nefariè molientem, vobis atque huic urbi ferrum flammamque minitantem, ex Urbe vel ejecimus, vel emiſimus, vel ipſi egredientem Urbe proſequuti ſumus; & quidem victoriâ incruentâ. Cicero, Catil. 2.* Adulatio in Jul. Cæſarem, ut ut everſorem libertatis, hunc titulum certatim congeſſit, quem Auguſtum, offerente ſenatu, in lacrymas effuſiſſe ſcribit Suetonius. Tiberius recuſavit, non tam, ita ſentiente Tacito, modeſtiâ ductus, quàm ne tyrannidi à ſe exercitæ, exprobrari poſſet ſiniſtro omine tributum axioma. Sed & Auguſtæ aliquot eo titulo interdum ſunt decoratæ; legitur Julia Severi uxor in nummo MATER AUGG. MATER SENATUS MATER PATRIÆ. Priùs quidem in numiſmate, Fauſtina MATER CASTRORUM appellari erat paſſa.

Deſiderare videntur iſta, Lector

amice, amplius quàm capitis unius ſpatium: neque verò aliud quærebam, quàm ut ad prolixius veterum Hiſtoricorum ſcrutinium, animum tuum accenderem, quod Livius, Cicero, Tacitus, Suetonius, Plutarchus, Dio, feliciùs longè & uberiùs, quàm commentariorum meorum ſeges perficiunt.

CAPUT XXIII.

De Notis & vocum abruptionibus quæ in Numiſmatibus Romanis occurrunt.

A. Aulus.
A. A. A. F. F. Aere, Argento, Auro, Flando, Feriundo.
ACT. Actiacus, *vel* Actium.
ADIAB. Adiabenicus.
AED. CUR. Ædilis curulis.
AED. PL. Ædilis Plebis.
AEL. Ælius.
ALBIN. Albinus.
AET. Æternitas.
AFR. Africa *vel* Africanus.

ALIM. ITAL. Alimenta Italiæ.
ANT. Antonius *vel* Antoninus.
AQVA. MAR. Aqua Marcia.
ARAB. Arabicus.
ARAB. ADQ. Arabia Adquiſita.
AVG. Auguſtus *vel* Augur.
AVGG. Auguſti duo.
AVGGG. Auguſti tres.
AVR. *vel* AVREL. Aurelius.

BARBAT. Barbatus.
BRIT. Britannicus.
BRVT. Brutus.
BON. EVENT. Bonus Eventus.

CAEL. Cælius.
C. Cajus.
C. A. Cæſarea Auguſta.
C. *vel* CAE. *vel* CAES. Cæſar.
CAESS. Cæſares.
CENS. Cenſor.
CENS. P. Cenſor perpetuus.
CEST. Ceſtius *vel* Ceſtianus.
C. I. V. Colonia Julia Victrix, *vel* Valentia.

CIR. CON. Circum condidit, *vel potius* Circenſes conceſſit.

CIVIB. ET. SIGN. MILIT. A. PARTH. RECVP. Civibus & ſignis militaribus à Parthis recuperatis.

CN. Cneus.

COL. Colonia.

COL. NEM. Colonia Nemauſenſis.

CONS. SVO. Conſervatori ſuo.

CONCORD. Concordia.

CL. V. Clipeus Votivus.

COMM. Commodus.

CLOD. Clodius.

CL. *vel* CLAVD. Claudius.

COS. Conſul.

COSS. Conſules.

CORN. Cornelius.

CVR. X. F. Curavit Denarium faciundum.

CARTH. Carthago.

D. Decimus.

DAC. Dacicus.

D. M. Diis Manibus.

DES. *vel* DESIG. Designatus.
DICT. Dictator.
DOMIT. Domitianus.
D. N. Dominus noster.
DD. NN. Domini nostri.
DID. Didius.
D. P. Dii Penates.

EID. MAR. Idus Martiæ.
EX. S. C. Ex Senatus Consulto.
EQ. ORDIN. Equestris Ordinis.
EX. A. PV. Ex Argento publico. *vel* Autoritate publica.
ETR. Etruscus.

F. Filius, *vel* Filia, *vel* Felix, *vel* Faciundum, *vel* Fecit.
F. F. Flando feriundo.
FEL. Felix.
FELIC. Felicitas.
FL. Flavius.
FORT. RED. Fortunæ reduci.
FOVRI. Fourius *pro* Furius.
FONT. Fontejus.
FRVGIF. Frugiferæ (Cereri.)

GERM.

GERM. Germanicus.
G. P. R. Genio Populi Romani.

HEL. Helvius.
HER. Herennius, *vel* Herennia.

JVN. Junior.
JAN. CLV. Janum Clusit. *vel* Clausit.
IMP. Imperator.
IMPP. Imperatores.
I. S. M. R. Juno, Sospita, Mater, Regina. *vel* Magna.
ITE. Iterum.
IVL. Julius, *vel* Julia.
IVST. Justus.
H-S. Sestertius.
I. O. M. SACR. Jovi Optimo Maximo Sacrum.
II. VIR. Duumvir.
III. VIR. R. P. C. Triumvir Reipublicæ Constituendæ.
IIII. VIR. A. P. F. Quartumvir, *vel* Quatuorviri Auro, *vel* Argento Publico feriundo.

L Lucius.
LAT. Latianus.
LEG. Legatus.
LEG. PROPR. Legatus Proprætoris.
LEG. II. Legio ſecunda.
LEP. Lepidus.
LENT. CVR. X. F. Lentulus curavit Denarium faciundum.
LIBERO. P. Libero Patri.
LIC. Licinius.
LVD. SÆC. F. Ludos ſæculares fecit.

MES. Meſſius.
M. Marcus.
M. V. Manius.
MAR. CL. Marcellus Clodius.
M. F. Marci Filius.
M. OTACIL. Marcia Otacilla.
MAG. *vel* MAGN. Magnus.
MAC. Macellum.
MINER. Minerva.
MON. *vel* MONET. Moneta.
MAX. Maximus.
MAR. Martia (aqua.)

MAR. VLT. Marti Vltori.

N. C. Nobilissimus Cæsar.
N. Nepos, *vel* Noster.
NN. *vel* NOSTR. Nostri, *vel* Nostrorum.
NAT. VRB. Natalis Vrbis.
NEP. RED. Neptuno reduci.

OPEL. Opelius.
ORB. TERR. Orbis Terrarum.
O. Optimo.
OB. C. S. Ob Cives Servatos.

P. Publius. *vel* Pater.
P. P. Pater Patriæ.
P. M. *vel* PONT. MAX. Pontifex Maximus.
P. F. Pius, Felix.
PAPI. Papius *vel* Papirius.
PARTH. Parthicus.
PERT. *vel* PERTIN. Pertinax.
PESC. Pescennius.
P. R. Populus Romanus.
PR. Prætor.

PROP. Proprætor.
PROC. Proconsul.
PROQ. Proquæstor.
POMP. Pompejus.
PRINC. JUVENT. Princeps Juventutis.
P. *vel* POT. Potestate.
PERP. Perpetuus.
PLAET. Plætorius.
PRÆF. CLAS. ET. OR. MARIT. Præfectus classis & oræ Maritimæ.
PRAEF. VRB. Præfectus Urbi.
PRON. Pronepos.
PROV. DEOR. Providentia Deorum.
PRIV. Privernum.
PVPIEN. Pupienus.
PAC. ORB. TERR. Paci orbi Terrarum.

Q. Quintus, *vel* Quæstor.
Q. C. M. P. I. Quintus Cæcilius Metellus Pius Imperator.
Q. P. Quæstor Prætorius.
Q, PR. Quæstor provincialis.

Q. DE-

Q. DESIG. Quæſtor Deſignatus.

R. P. Reſpublica.
R. P. C. Reipublicæ Conſtituendæ.
RECEP. Receptis (ſignis) *vel* Receptus.
REST. Reſtituit.
ROM. ET. AUG. Romæ & Auguſto.

SARM. Sarmaticus.
SALL. Salluſtia.
S. C. Senatus-Conſulto.
S. P. Q. R. Senatus Populuſque Romanus.
SEPT. Septimius.
SER. Servius, *vel* Sergius.
SEV. Severus.
SEX. Sextus.
SCIP. ASIA. Scipio Aſiaticus.
STABIL. Stabilita (terra.)
SIG. RECEP. Signis receptis.
SEC. ORB. Securitas orbis.

T. Titus.
TI. Tiberius.

TER. Terentius, *vel* Tertium.
TEMP. Temporum.
TR. P. *vel* TRIB. POT. Tribunitia poteſtate.
TR. MIL. Tribunus Militum.
TRIVMF. Triumphator.
TREB. Trebonianus.

V. Quintùm.
VII. VIR. EPVL. Septemvir Epulonum
VIB. Vibius.
VIL. PVB. Villa publica.
VIRT. Virtus.
VIC. Victoria.
VESP. Veſpaſianus.
V. C. Vir clariſſimus.
VOT. X. MVLT. XX. Votis Decennalibus, Multiplicatis vicennalibus.

X. Decimum.
XV. VIR. SACR. FAC. Quindecim vir ſacris faciundis.
XIV. Quartum decimum.
XIIX. Octavum decimum.

Posset opus hoc accessione aliarum inscriptionum locupletari, quarum plures in *Familiis* nostris *Romanis* hinc inde occurrunt ex nummis Consularibus à Goltzio commemoratæ. Commentarium deinde nuper emisit DE NOTIS ROMANORUM Ill. Sertorius Ursatus Eques & Professor Patavinus quantumvis avido Lectori omni ex parte satisfacturum. Hæc porro quæ scripsimus ad generalem Numismatum cognitionem comparandam sufficere arbitror.

CAPUT XXIV.

De iis, qui Nummos antiquos scriptis illustrarunt.

Ut in Bibliothecis nihil frequentius ipsis bibliothecarum indicibus & librorum catalogis, utpote qui totidem ferme bibliothecarum loco sunt: ita hîc, ubi veteris rei nummariæ doctrinam explicamus, ejusdem Scriptores recensere non jucundum modo, sed

& utile, quinimo neceſſarium, ſore viſum eſt. Tribuatur hoc ſtudii hujus honori, quod certe non video quo jure quiſquam ei negare poſſit, ingenuarum voluptatum non ullam eſſe cum iſta, vel ſuavitate, vel utilitate, comparandam, ſive materiæ dignitatem ſpectes, ſive rerum geſtarum certiſſimis monumentis conſignatam fidem. Et tamen compertum mihi eſt, intra centum fere & quinquaginta proximos annos, & natum eſſe hujus elegantiæ ſtudium, & in hanc amplitudinem, quam nunc miramur, excreviſſe: priùs verò rem litterariam altero hoc velut oculo caruiſſe. Poſtquam enim ducentis ferme abhinc annis politioris litteraturæ ſplendor è priorum ſæculorum barbarie, tanquam ἐκ ζόφου ἠερόεντος, in clariſſimam lucem ſenſim emergere, & præſtantiores hominum animos nova ſubinde majorique gloria cepit accendere, ad hoc quoq; ſtudium quaſi luxuriantes delapſi, levibus primum & ſupervacaneis operis illud excolere, deinde & diligentius verſare,

ſare, tandem etiam aliqui tota mente omnique impetu pertractare, & publicis ſcriptis celebrare ſatagerunt. Horum jam, quos quidem memoria teneo, catalogum texere mihi animus eſt, & libere, quid de pleriſque ſentiam, edicere. Quod ſi quis ſit, qui diverſum de uno alterove cenſendum exiſtimet; huic ego ſuam ſibi placere ſententiam facilè patior; modò & à mea dolum & invidiam procul abeſſe, latamque ſine ira & ſtudio, meminerit.

Elegantiæ hujus excolendæ Principes Itali fuerunt: quorum primus SADOLETUS Cardinalis ILLUSTRIUM IMAGINES Leoni X. Pont. Max. inſcriptas, ſuppreſſo tamen nomine, quamvis ſuum præmittere non dubitarit *Andreas Fulvius* dicitur edidiſſe. Impreſſit hunc librum Romæ *Jacobus Mazocheus*, anno ſuperioris ſæculi ſeptimo decimo. Verum ut rudia ſunt omnium rerum ac diſciplinarum initia, ſic in hunc, ne quid de ſculpturæ arte dicam, alienæ falſæque imagines non paucæ irrepſere.

Secutus deinde JOHANNES HUTTICHIUS Germanus, Imagines Fulvii deſcribendo, etiam errores ſtudioſe conſectatus eſt, in eo libro, cujus hic eſt titulus: IMPERATORUM ROM. LIBELLUS UNA CUM IMAGINIBUS AD VIVAM EFFIGIEM EXPRESSIS. ARGENTINÆ. MDXXV. Idem libellus deinceps Lugduni bis recuſus, nempe A. MDL. & MDLIV. eoſdem ſemper errores retinuit.

Ex his effigies Imperatorum deſumpſiſſe videntur *Munſterus*, *Cuſpinianus*, *Abbas Urſpergenſis*, aliique, qui Cæſarum vitas litteris conſignarunt; cum & illæ à nummorum auctoritate non parùm recedant.

WOLFGANGUS LAZIUS ſuam REMPUBLICAM ROMANAM Viennæ An. MDLI. editam, ut & Commentarios DE REBUS GRÆCIÆ, variis Numiſmatibus exornavit: quam in rem operæpretium eſt audire Lud. Nonnium in præfatione, quam Huberti Goltzii Græciæ præmiſit: *Quotus enim quiſque*, inquit

quit ibi, *Graeciæ Numiſmata attigit, imò ſi Wolfgangum Lazium excipias, non vidi hactenus qui aliquod pretium operæ præſtitit.* Nec poſſum quin laudem hîc eruditas epiſtolas M-S. Baſilii Amerbachii, J. C. Baſilienſis, in bibliotheca Viri Cl. & amiciſſimi, Sebaſt. Feſchii, J. C. Baſil. ſervatas, quibus hæc accepta fero: *Wolfgangus Lazius in ſuo permagno libro* REIPUBLICAE ROMANAE *olim edito, cupiebat addi plurimorum nummorum imagines, reverſas pleraſque, ſed vereor ne unquam edant typographi noſtri, apud quos libri ſunt.* Deinde: *Wolf. Lazius ex theſauro Ferdinandi Imp. parabat editionem nummorum græcorum, atque erant jam tabulæ aliquæ paratæ, quarum exempla ex reliquiis Oporini emi.*

Diffundente ſe rei nummariæ ſtudio, atque omnes litterati orbis regiones implente, liber prodiit gallico primùm idiomate ſcriptus, deinde in pleraſque Europæ linguas verſus, hoc titulo: PROMPTUAIRE DES MEDAILLES, A LYON, 1554. in 4. deinde impreſſus

ibidem

ibidem Italicè, MDLXXXI. Hîc quem non delectaret Adamum, Evam, Patriarchas, innumerosque alios ligno incisos cernere? Sed cave ad verum expressos existimes, quis enim unquam illorum temporum aut nummos, aut imagines vidit?

JACOBUS DE STRADA Mantuanus, librum edidit, cui titulus est: Epitome Thesauri Antiquitatum, hoc est, Imperatorum Romanorum, Orientalium & Occidentalium, Iconum ex antiquis Numismatibus quam fidelissime delineatarum; Lugduni MDLIII. Cum figuris ligno incisis, absque ullis nummorum aversis faciebus, quarum tamen in scripto nonnunquam mentionem facit. Eodem anno, librum hunc, sed gallicè à Jo. Louveau Aurelianensi redditum, edidit idem Jac. Strada, cum iisdem imaginibus. Opus hoc utile satis sua laude fraudandum non est, fatendum tamen, si cum politissimo hoc

ſæculo conſeratur, crudum omnino videri, præterquam quod præcipua nummorum facie ſit deſtitutum. Herculeum laborem diligentiamque ſtupendam Jac. Stradæ arguunt octo ejus libri M-S. rariſſimorum nummorum delineationibus quovis auro contra caris referti, quorum meminit, *in Bibliotheca Cæſarea, tom. 1. pag. 77.* Ill. Petrus Lambecius, quoſque mecum aliquot abhinc annis Viennæ degente humaniſſimè communicavit; quorum deſcriptionem aliquam hic exhibuiſſe non pœnitebit. Comparet in frontiſpicio titulus, DE CONSULARIBUS NUMISMATIS. Prima hæc pagina, exquiſitiſſima arte picta; infrà dedicationem hanc adſcriptam habet: REGI FERDINANDO CAESARI DESIGNATO AUGUSTO JACOBUS STRADA DEDICAVIT. CLXII figuras continet iſte tomus, nummos aliquot rariſſimos, qui neque à Fulv. Urſino editi ſunt, neque nobis cum ejus FAMILIAS ROMANAS reſtitueremus, & augeremus, erant cogniti.
To-

TOMUS II, complectitur CLIX. figuras, duabus in singulos nummos computatis. Tertius præstantissimam exhibet tituli picturam calamo factam, cum hac inscriptione: Series Imperatorum Romanorum ac Græcorum & Germanorum omnium à C. Julio C. F. C. N. Cæsare usque ad Maximilianum II. Cæs. P. F. Aug. una cum Liberis, Patrimis atque Matrimis, ex A. A. A. Numismatibus quam fidelissime delineatis. Inseruimus etiam juxta tempora Hexarchos & Longobardorum Reges: omnesque cum ipsorum Elogiis breviter descripsimus. Tomus I. continet XII. Cæss. à C. Jul C F. C. N. Cæs. usque ad Nervam Imp. Ex Musæo Jacobi de Strada Mantuani Cæss. Antiquarii, Civis Romani. Estque ille meo judicio pretiosissimus.

Quartus

Quartus TOMUM II. continet. Quintus TOMUM III. Sexto hic eſt adſcriptus titulus: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΑΠΟ ΓΑΙΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΓΑΙΟΥ ΥΙΟΥ, ΓΑΙΟΥ ΥΙΟΝΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΜΕΧΡΙ ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΕΥCΕΒΟΥC ΕΥΤΥΧΟΥC ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, ΜΕΤΑ ΤΕΚΝΩΝ ΩΝ ΠΕΡΙΕΙΣΙΝ ΑΜΦΟΤΕΡΟΙ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΟΤΙ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΑ ΥΠΟΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΕΚ ΧΡΥΣΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΧΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΠΑΡΕΝΕΙΡΑΜΕΝ ΔΕ ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΕ ΕΞΑΡΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΑΣ ΠΑΝΤΑΣ ΔΕ ΣΥΝΤΟΜΩΣ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΟΙΚΕΙΩΝ ΕΛΟΓΕΙΩΝ ΚΑΤΕΓΡΑΨΑΜΕΝ.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΚΑΙΣΑΡΑΣ, ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΓΑΙΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ, ΓΑΙΟΥ ΥΙΟΥ, ΓΑΙΟΥ ΥΙΩΝΟΥ, ΜΕΧΡΙ ΝΕΡΥΟΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

ΕΚ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΙΑΚΟΒΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΔΑΙ ΜΑΝΤΟΥΑΝΟΥ ΚΑΙΣΑΡΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ, ΠΟΛΙΤΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ. Continet ille CXLVI. icones numiſmatum, interdum etiam inſcriptiones aut elogia Imperatorum, denique finit in Imp. Tetrico. Digni certè omnes qui luce publica donati nummariam bibliothe-

cam

cam augeant: acceptiſſimos quippe fore orbi litterato nemo eſt qui dubitet, præſertim ſi ab aliquo harum rerum perito nonnullis in locis recogniti caſtigatique forent. Munificentia Cæſarea ſola eſt, quæ tanto beneficio R. P. litterariam ſibi devincire poteſt: itaque illam, cùm tum pace tum bello ſit ubique terrarum conſpicua, provocare non intermittam, cùm & illam nunquam mihi defuturam ore ſuo ſacro benigniſſimè pollicitus ſit ipſe Cæſar, Numen omnibus bonis, omnibus litteratis, at mihi præcipue ſemper fauſtiſſimum,

Cæſare nil ingens mitius orbis habet.

De illis codicibus M-S. quorum partem repetito labore Monachii me volutaſſe memini, audiatur hujus elegantiæ ſtudioſiſſimus Occo, in epiſt. M-S. ad Amerbachium: *Libri magno pretio compacti & inaurati, quos apud Albertum Bavariæ Principem depictos vidi, quique magno conſtant, depicti ſunt in folio regali à Ja-*

à Jacobo Strada, & ſingulæ picturæ nummorum ſingulis, ut audio, coronatis conſtitere: Continent illi Conſulum & Imperatorum nummos, cujuſque metalli & typi. Ibidem miraberis ſanè & nummorum varietatem & ſumptuum gravitatem: ſed omnino puto multos eſſe appictos, qui non ſunt in rerum natura. Theſaurus eſt pretioſus & Principe dignus.

ÆNEAS VICUS è primis fuit, qui averſas nummorum partes æri commiſit. Multum eruditionis habent ejus lucubrationes, hocque magis lugendus Autoris immaturus obitus: quippe qui poſt Jul. Cæſaris nummos explicatos inſtituerat & ſequentes Imperatores pari diligentia recenſere; ſed præventus ſubitanea morte concidit, dum Duci Ferrarienſi nummos quoſdam monſtraret. Hæc verò ſunt hujus viri ſcripta, quæ ad manus noſtras pervenêre.

Numiſmata XII. Imperatorum, Venetiis MDLIII. in 4.

Omnium Cæſarum rariſſimæ Ima-

Imagines ex antiquis Numiſmatis deſumptæ: addita perbrevi cujuſque vitæ deſcriptione ac diligenti eorum quæ reperiri potuerunt Numiſmatum averſæ partis delineatione. Libri primi Editio altera Venetiis, An. MDLIV. in 4.

Diſcorſi di M. Enea Vico Parmigiano ſopra le Medaglie de gli antichi, &c. Venetiis, MDLV. & MDLVIII. in 4.

Ex Libris XXIII. Commentariorum in vetera Impp. Rom. Numiſmata, Æneæ Vici, Venetiis, MDLXII.

Auguſtarum Imagines, Venetiis, MDLVII. in 4.

Le Imagini delle Donne Auguſte intagliate in ſtampa di rame, con le vite & iſpoſitioni, di Enea Vico, ſopra i roverſi delle

delle Loro Medaglie Antiche, Libro primo in Vinegia, appresso Enea Vico Parmigiano & Vicenzo Valgrisio, all'insegna d'Erasmo, MDLVII. in 4.

Reliqua Librorum Æneæ Vici Parmensis ad Imperatorum Historiam ex antiquis Nummis pertinentium, à Jacobo Franco Chalcographo Veneto. Venetiis MDCI. in 4. Opus posthumum.

CONSTANTINUS LANDUS Complani Comes, Veterum Numismatum Rom. Miscellaneas Explicationes vulgavit, Venetiis primùm, deinde Lugduni MDLX. in 4. excussas.

HUBERTUS GOLTZIUS, Belga, scalptor insignis, & numismatum antiquorum heluo insatiabilis, quicquid hujus generis ubique reperitur in unum cogere conatus est, peragratis feliciter Germania, Gallia & Italia, harum deliciarum fon-

ſontibus inexhauſtis. Unde tantam nominis famam quæſivit, ut eruditi totius Europæ Viri ad illum explicanda mitterent, quæ aliis abſtruſa cenſebantur. Ipſe Medicus Occo Vir celeberrimus ſic ſcribit ad Amerbachium, Ep. IV. *Goltzius mirus fuit nummis perlegendis artifex, quotidianâ nimirum edoctus experientiâ: & ego illi omnia mea numiſmata ærea, quæ legere non potui, aliquando tranſmiſi, & is ſingula additis inſcriptionibus remiſit.* Idem in alia Epiſt. ad eundem. *Dominus Laurinus pleraque ſcripſit, quæ Goltzius edidit, cùm hic pictor duntaxat, latinæ linguæ ignarus, ſed nummorum omnium peritiſſimus interpres, tam Græcorum quàm Latinorum, qui in paupertate, ut audio, obiit, ſcilicet an. MDLXXXIII.* Ampliſſimam etſi gloriam adeptus majorem certè conſecutus fuiſſet, ſi non niſi verè antiqua Numiſmata proferre ſtuduiſſet, præſertim in ſuperbo illo FASTORUM opere. Adducor enim non levi conjectura, ut credam utroſque (Laurinum ſcilicet & Goltzium) multa excogitâſſe ſupplen-

ſupplendæ Faſtorum hiſtoriæ, quæ nuſquam viderant. Ea ipſa manu Goltzii delineata vidi, quæ à V. Cl. Jo. Jac. Chifletio Regis Hiſpaniarum Archiatro, mihi dono data, ad eundem Pariſiis Bruxellas referri curavi. In ejuſdem ædibus ante XII. annos vidiſſe me inprimis memini, Goltzii longè præſtantiſſimum codicem M-S. Græcarum Civitatum, omnis magnitudinis numiſmatibus refertum. Malè ſit pudori, qui me à tanti theſauri poſſeſſione cohibuit. Omnium certè quos unquam vidi hujus generis pretioſiſſimum cenſeo: cujus opinor mentionem feciſſe Lud. Nonnium doctiſſimum ejus commentatorem in præfatione *Græciæ* his verbis: *Secundus, Epirum, Acarnaniam &c. contineret, ſi tabulæ temporis injurias vel Autolyci alicujus manus potuiſſent effugere.* Sed de his ſatis. Quæ vulgata ſunt Goltzii opera, jam recenſebimus.

Series Imperatorum Romanorum &c. Antverpiæ MDLVII.

Forma grandiuscula, absque aversis faciebus; quod ipsum Germanicè impressum ibidem eodem anno vidimus cum hoc titulo: Lebendige Bilder garnach aller Keysern von C. Julio Cæsare bis auff Carolum V. &c.

Fasti &c. Brugis Flandrorum MDLXVI. & iterum Antverpiæ, MDCXVII.

Sicilia & magna Græcia, cum Commentariis Brugis, MDLXXVII: iterum, Antverpiæ, MDCXVIII.

Græciæ universæ Numismata cum Commentariis Lud. Nonnii; Antverpiæ, MDCXX.

Julius Cæsar &c. Brugis, MDLXIII. & Antverpiæ, MDCXX.

Cæsar Augustus &c. Brugis, MDLXVI, & Antverpiæ, MDCXX.

The-

Theſaurus &c.

SEBASTIANUS ERIZZUS nobilis Venetus, numiſmatum copiam immenſam ſibi comparaverat, quorum partem rariorem eruditè deſcripſit. Illa ſæpe contrectaſſe mihi contigit apud Illuſtriſſimum D. Benedictum Capellum Nob. Venetum, à quo, ut fieri decet, diligenter aſſervantur. Liber hunc præfert titulum: Diſcorſo di M. Sebaſtiano Erizzo ſopra le Medaglie de gli Antichi con la Dichiaratione delle Monete Conſulari & delle Medaglie de gli Imperatori Romani &c. in Vinegia, MDLIX. in 8. Iterum ibidem, MDLXVIII. in 4. Iterum ibid. MDLXXI. Editio quarta, quæ ultima, cæteris amplior & correctior eſt.

FULVIUS URSINUS laudem meruit maximam, etiam Joſ. Scaligeri elogio quod è M-S. Codice Bibliothecæ Regiæ, quem vulgo SCALIGERANA vocant, hic apponemus. *FAMILIÆ*

ROMANÆ *Fulvii Urſini*, inquit, *liber divinus, ex quo multa didici.* Hunc ediderat ROMÆ, MDLXXVII. in fol. quem tertiâ parte auctum, multiſque in locis recognitum reſtituimus, PARISIIS, MDCLXIII. de quo infra. Ex litteris Occonis Medici ad JC. Amerbachium, conſtat Fulv. Urſinum OMISSA quædam operi huic adjungenda comparaviſſe, in iiſque & Macrianum fuiſſe. Vereor ne perierint; cùm nihil ejus rei inveſtigare potuerim, fruſtra etiam evoluto exquiſitiſſimo ejus Codice M-S. Bibliothecæ Vaticanæ, inſcriptionibus, ſtatuis, antiquiſque ſignis referto, è quo Boiſſardum Veſuntinum quàm plurima monumenta Antiquitatum ſuarum deprompſiſſe dubium nullum eſt.

ANTONIUS LE POIX Lotharingiæ Ducis Medicus, ut tunc erant tempora vix adoleſcentis hujus elegantioris ſtudii, eruditè ſatis ſcripſit vernaculè: Diſcours ſur les Medailles Antiques &c. à Paris 1579. in 4.

quibus

quibus adjunxit gemmas aliquot eleganter æri incisas.

GUILLIELMUS DU CHOUL, nobilis Gallus, multa tabulis buxeis eximia arte incidi curavit, & quantum ferebant tempora, diligenter examinavit, eo in libro quem inscripsit: Discours de la Religion des Anciens Romains, de la Castrametation &c. à Lyon, 1556. in 4. item Italicè 1569. in 4. item Lugduni 1581. item Gallicè a VEZEL, 1672. Hispanicè atque Germanicè impressum audivi.

ADOLPHUS OCCO Medicus, Confessionis Augustanæ acerrimus defensor, Numismata Imperatorum Rom. à Pompejo Magno ad Heraclium descripsit, inspersis hinc inde Commentariis, illisque doctissimis. Hæc primùm ANTVERPIÆ MDLXXIX. prodiere: Iterum Multis millibus aucta, Augustæ Vindelicorum, MDCI. Index à multis nuncupatur hic liber, quem huic nostro studio apprimè necessarium-

ſarium cenſeo ; hæc etiam cauſſa eſt, quod diſtractis omnibus exemplaribus venalis hodiè vix reperiatur. Equidem ſatis recordor aurem mihi olim vellicatam, ut aliquando temporis aliquid illi reſtituendo, recognoſcendo & augendo tribuere vellem: Verùm cum muneris publici & ſtudiorum ratio, hoc eſt & Medicinæ profeſſio & praxis, tantum otii mihi non concedat, ſi quis alius ſpartam hanc ſuſcipere vellet, manus meas ad auxiliandum ſentiret illico promptiſſimas. Nihil enim eſt, quod magis in votis habeam, quam remp. litterariam hac ex parte relinquere marmoream, atque omni cultus genere quam ornatiſſimam.

ANTONIUS AUGUSTINUS Epiſcopus Ilerdenſis, deinde Tarraconenſis Archiepiſcopus, inſignis ſui temporis Juriſconſultus, antiquitatis ſtudio prioribus Scriptoribus palmam præripuiſſe videtur illis DIALOGIS, quos primum in 4. ROMÆ, MDXCII. in publicum dedit, atque iterum ibidem MDC.

Latini

Latini tandem redditi ab Andr. Schotto Soc. Jes. impressi sunt ANTVERPIÆ, MDCXVII. & iterum ibidem, MDCLIII. Iterum Italicè cum hoc titulo: Dialoghi di Dom Antonio Agostini Arcivescovo di Tarracona intorno alle Medaglie, inscrittioni & altre Antichita, tradotti di lingua Spagnola in Italiana, Roma MDCXXV. in fol. Scripsit idem Commentarium De Familiis Romanorum, qui quoniam Fulv. Urs. argumento conveniebat, ejus Familiis junctus est, tam in editione Romana, quàm in Parisina.

JOANNES SAMBUCUS in fine EMBLEMATUM aliquot numismata, eaque ut plurimùm rara, in ligno incidi curavit, quæ Antverpiæ sæpè, absque ulla interpretatione excusa sunt. Quarta editio ea scilicet quæ An. MDLXXXIV. prodiit, emendatior est & auctior.

CLAUDIUS GUICHARD numismatum frequentem facit mentionem in suo

de FUNERIBUS opere, tum & *Abrahamus Ortelius* in ORBIS THEATRO; ſed frequentius & majori cum gloria *Cæſar* Cardinalis *Baronius* in ANNALIBUS ECCLESIASTICIS.

GABRIEL SIMEON rerum antiquarum amore captus pro temporis illius ratione multa congeſſit, eo in libro, cui fecit titulum: Illuſtrationi de gli Epitafi & Medaglie antiche di M. Gabriel Simeon Fiorentino, in Lyone MDLVIII.

JOANNES LE MENESTRIER Divionenſis AUGUSTARUM IMAGINES cum Commentariis publicavit. Sed dolendum hîc non pauca numiſmata falſa mixta eſſe veris, & adulterina genuinis.

PAULUS PATAVIUS, Senator Pariſienſis ampliſſimus, numiſmata vetera atque nova, ſtatuas, lucernas, ſigna, inque his plurima rariſſima edidit. Ejus tamen eruditioni opus non ſatis reſpondet, commentariis quippe deſtitutum.

LÆVINUS TORRENTIUS Episcopus Antverpiensis nummos addidit *Suetonio*, De Vitis XII. Cæsarum. Argumentum, me quidem judice, egregium est, quodque, si ad cæteros rerum gestarum Auctores extenderetur, eos mirum in modum illustraret. Non satis æquum illi fuisse Adolph. Occonem antiquarium celeberrimum D. M. Lutheri dogmatibus pertinaciter addictum, ex atrocibus his verbis, ad Amerbachium scriptis, conjicio: *Torrentius Papicola opulentus ad Cardinalatum aspirat: Est homo vafer, ut audio, & ambitiosus. Commentarii in Suetonium editi, non sunt sui, sed alterius cujusdam Viri docti, qui morte præventus præstare id non potuit, quod ille præstitit, nimirum ut prælo committerentur: Antiquitatum studia parum, opinor, curat, gravioribus intentus.*

HELISEUS ROSLEIN D. Med. multa exposuit numismata, quæ suo tempore in Alsatiæ ruderibus reperta sunt. Pleræque ejus interpretationes adeo ludicræ sunt, ut vel ipsi Heraclito risum

movere possent. Scripsit ille Germanicè Des Elsas und gegen Lotringen Wasgawischen Gebirgs gelegenheit &c. von alten Monumenten und Gedachtnus zeichen in alten Moneten und Müntzen, Schriften und Characteren der alten Gebäwen und Heusern &c Strasbourg. 1593. in 8.

MARQUARDUS FREHERUS Dissertationem perdoctam edidit, De Numismate Census à Pharisæis in Quæstionem vocato, Heydelbergæ, 1599.

LEVINUS HULSIUS egregiè scripsit, & raritatis Numismatum mentionem fecit. At quàm difficile sit hac in parte omnibus placere perspiciamus ex ejus verbis, cùm ad Trajanum pervenit: *Numismata*, inquit, *hujus Imperatoris reperiuntur, sed ex argento difficiliùs.* Posset tamen excusari, si quæ elapso sæculo rara fuere, frequentiora nunc occurrunt;

runt; præsertim cùm Trajani numismatum ex argento amplius tria millia habuerim, è quibus centum ferè variis typis signata. Ejus libelli hic est titulus: XII. primorum Cæsarum & LXIII. ipsorum Parentum & Uxorum numismata; Spiræ 1599. Iterum typis mandatus est, cum hoc titulo: Imperatorum Romanorum Numismatum Series à C. Julio Cæsare ad Rodolphum II. Francofurti, 1605. in 12.

PHILIPPUS PARUTA Nobilis Siculus Siciliæ numismata publicavit in folio 1612. deploramus mortem ejus immaturam, quæ commentarios nec absolvi nec imprimi permisit. Leonardus Agostinus iterum illa edi curavit, cum levi augmento, Romæ, MDCXLIX.

Syracusanorum numismatum frequentem facit mentionem DON VINCENTINUS MIRABELLA Eques, hoc in libro: Dichiarazioni della Pianta dell' Antiche Siracuse e d'Alcune

ſcelte Medaglie d'eſſe e de Principi che quelle poſſedettero, in Napoli, MDCXII. in folio. Item & liber iſte L'antica Siracuſa illuſtrata di D. Giacomo Bonanni e Colonna Duca di Montalbano, in Meſſina, MDCXXIV.

OCTAVIUS STRADA Jacobi filius, antiquitatis ſtudio non minus celebris quàm Imperatoribus, quorum cimeliarchiis præerat, gratus, hanc etiam litterarum partem exornavit libro, quem inſcripſit, De Vitis Impp. & Cæſarum Rom. tam Occidentalium quam Orientalium: nec non Uxorum & Liberorum eorum: item Tyrannorum &c. Opus novum ac longe præclariſſimum, olim incredibili labore, ſumptu magno, Peregrinationibus multis, iiſque periculoſis, Octavii de Strada à Rosberg Civis Romani,

S. C. M.

S. C. M. Rudolphi ſacratiſſimæ memoriæ, Nobilis Aulici & Antiquarii &c Francofurti MDCXV. in fol.

Jacobus Biæus ſcalptor inſignis Numiſmata Aurea Impp. Rom. à Julio Cæſare ad Heraclium edidit cum eruditis Commentariis *Jo. Hemmelarii* Canonici Antverpienſis; Ea ſcilicet quæ Princeps Chimaicenſis, Carolus Croyus Dux Arſchotanus collegerat. Poſtmodum ſed abſque ulla interpretatione, adjunctis tantùm Ant. Auguſtini Archiep. Tarraconenſis dialogis XII. exiit ille liber, in folio, cum hoc titulo: Numiſmata Impp. Rom. Aurea, Argentea, Ærea, à C. Julio Cæſare uſque ad Valentinianum Aug. opera Jac. Biæi Antverpiani aeri graphice inciſa &c. Antverpiæ, MDCXVII. Prodiit iterum cum brevibus ſed ſatis eruditis Commentariis docti cujuſdam Viri Antverpien-

verpienſis, ut Typographus innuit in præfatione, qui ſtudio tamen nomen ſuum opprimi voluit. Ibidem MDCLIV Iſtius Principis elogium à celeberrimo J. Lipſio ſcriptum, *in Præfatione Syntagmatis de bibliothecis*, non omittendum duco: *Eximius inter Belgii proceres, qui rerum antiquarum elegantia & ſtudio captus, nummos priſcos & bibliothecas uſui publico inſtrueret & adornaret.*

LUDOVICUS SAVOTIUS Medicus Pariſienſis doctiſſimè ſcripſit de numiſmatibus, cum hoc titulo: Diſcours ſur les Medailles antiques, divisé en quatre parties, eſquelles il eſt traitté ſi les Medailles antiques eſtoyent monoyes, de leur matiere, de leur poids, de leur prix &c. Par M. Louys Savot, Medecin du Roy &c. à Paris 1627. in 4.

FRANCISCUS ANGELONUS hunc vulgavit librum: La Hiſtoria Auguſta

da Giulio Cesare insino à Constantino il Magno illustrata con la Verita delle Medaglie antiche da Francesco Angeloni, in Roma, 1641 in fol.

CASPAR GEVARTIUS hunc librum edidit: Icones Impp. Rom. &c. Stylo & opera Caspari Gevartii J. C. Archigrammatæi Antverpiani & Historiographi Cæsarei, Antverpiæ, MDCXLV. in fol.

JOANNES de LASTANNOSA Hispanus, ut audio, honestissimus, egit Hispanicè de nummis Hispanicis: legisse certe juvit: libro titulum hunc adscripsit: Museo de las Medallas desconoscidas Espannolas, Oscæ, MDCXLV. in 4.

TRISTANUS à Sto AMANTE, Historiam scripsit Imperatorum Romanorum, ex eorum numismatibus deprom-ptam, obscura plurima tantâ declaravit solertiâ, ut eorum manes eruisse videa-tur,

tur, qui hujus historiæ argumentum fuerunt. Utinam aut minùs acer, aut verbis expolitior fuisset. Quartum volumen paraverat, cui ut provideant hæredes enixè cupio. Toti operi præfixus est hic titulus: Commentaires Historiques contenans l'Histoire generalle de l'Empire Romain en trois Tomes, par Jean Tristan Escuyer Sr. de St. Amant, &c. à Paris, 1657. in folio. Acriter quidem ejus errores reprehendit anonymus quidam, quem audio esse Abbatem Boninum, libello Italicè conscripto hoc titulo, Il Bonino al Tristano, in 4.

EZECHIEL SPANHEMIUS, recondita antiquitatis eruditione, linguarum peritiâ, elegantiaque singulari celebris, cùm Romæ degeret, librum edidit hoc titulo insignem: Dissertatio de Præstantia & usu Numismatum, Romæ, MDCLXIV. in 4.

qui

qui postea auctior & variis Numismatum rarissimorum iconibus illustratus prodiit, AMSTELODAMI MDCLXXI. Plura ab eodem expectare posset Respublica litteraria nisi negotia publica, quorum caussa nomine Serenissimorum Electorum Brandenburgici & Palatini Coloniæ degit, eum ab uberiori Musarum nostrarum cultura dimoverent.

PETRUS SEGUINUS eximiæ pietati, morum integritati, aulicisque disciplinis præclaram adjunxerat historiæ antiquæ cognitionem: Hanc magno ære conquisitis undiquaque Numismatibus comparaverat, quæ vivus etiamnum Cimeliarchio Regio lubens addixit. Antiquariorum Dictator, nullo refragante, audiebat; ego certe in prima felicitatis parte pono, quod ad intimam ejus familiaritatem, vel invitâ fortunâ, seu potius Ibide meo quondam fuerim admissus. Librum reliquit mole quidem non magnum, sed elegantia & recondita eruditione conspicuum, cui titulum fecit: Selecta Numismata antiqua ex

ex Musæo Petri Seguini S. i. Germani Antissiodorensis Paris. Decani; ejusdem Observationibus illustrata: Lutetiæ Parisiorum, MDCLXV. in 4.

Jo. BAPTISTA CAPPONUS Medicinæ Professor Bononiensis De Othone Æreo Commentarium scripsit, Bononiæ 166.., impressum in 4. Πολυμαθίᾳ & argumenti varietate præstantem.

Florentiæ transeunti mihi Ill. Ant. Magliabechius, vir omni laude dignus, libellum muneri dedit, Galeria Cesarea da D Porporino da Faenza Monaco Celestino &c. in Faenza 1672. in 12. qui multa numismata, & multas illorum explicationes comprehendit.

Jo. VAILLANT primùm edidit, Numismata Impp. Rom. præstantiora à Julio Cæsare ad Postumum & Tyrannos per Jo. Vaillant Bellovacensem, Doct Med.

&Re-

& Regium Antiquarium: Tom. I. de Romanis Æreis, Parisiis 1674. in 4. Eodem anno alterum Tomum vulgavit De Aureis & Argenteis. Plura ab eo expectantur: is enim est, qui cùm Romæ diu habitaverit, Venetiarum & præcipuarum Italiæ civitatum cimeliarchia Parisinaque, & quod omnium instar est, Regium illud, rarissimorum Numismatum affluens copia diligenter perlustraverit, rariora describere sibi proposuit, nominatis simul eorum possessoribus, itaque doctorum virorum desiderio uberrimè satisfactum iri arbitror, si quorum nummorum indicem tradidit, interpretationem quoque sit aggressurus.

OCTAVIUS FALCONERIUS morte suâ precoci multa eripuit Reipublicæ litterariæ, quam longiori vita procul dubio plurimùm ornasset, Argumento sit ejus, qui superest, libellus elegantissimus, cum hoc titulo: Octavii Falconerii de Nummo Apamensi Deucalionæi

næi Diluvii typum exibente, Diſſertatio, Romæ, 166 .. in 8.

ULRICUS OBRECHTUS hiſtoriarum Profeſſor in Academia Argentoratenſi, libellum conſcripſit De Nummo Domitiani Iſiaco, Argentorati impreſſum, MDCLXXV. in 4. elegantem ac eruditum.

JO. PETRUS BELLARIUS, è primoribus Romanis litteratis, nuper elegantem libellum ad me tranſmiſit hoc inſignitum titulo: Selecti Nummi Antoniniani, quorum primus anni novi Auſpicia, alter Commodum & Annum Verum Cæſares exhibet, Romæ MDCLXXVI. in 8.

JAC. OYSELIUS J. C. Theſaurum Numiſmatum Antiquorum Commentariis illuſtravit, eruditis dignisque qui omnium manibus terantur. Impreſſus eſt Amſtelodami, 1677. in 4.

Tandem & ad noſtra accedamus, quoſque nos libros ad rem nummariam perti-

pertinentes edidimus, in hunc quoque censum referamus, factâ cuilibet amplissima de iis judicandi potestate. Sunt autem ista. Familiæ Romanæ in antiquis Numismatibus ab urbe condita ad tempora Divi Augusti: ex Bibliotheca Fulvii Ursini, cum adjunctis Antonii Augustini Episc. Ilerdensis: Carolus Patin, D M. P. restituit, recognovit, auxit. Parisiis MDCLXIII. in folio.

Introduction à l'Histoire des Medaillès, à Paris 1665. in 12. Libellus iste paulo auctior & correctior Amstelodami typis mandatus est, 1667. iterum Italicè, Venetiis, 1673.

Imperatorum Romanorum Numismata, ex Ære mediæ & minimæ formæ &c. Argentinæ, MDCLXXI. in folio.

Thesaurus Numismatum &c. Amstelodami, MDCLXXII. in 4.

C. Sue-

C. Suetonii Tranquilli Opera quæ exſtant: Carolus Patinus, D. M. P. Notis & Numiſmatibus illuſtravit. Baſileæ, MDCLXXV. in 4.

Quibus adjungi poſſent opuſcula quædam ad idem argumentum ſpectantia, ut Epiſtola De Numiſmate Augusti & Platonis ad Com. Val. Zanium, 1675. Item altera, De Numiſmate antiquo Horatii Coclitis &c. ad Abbatem Jo. Braccesium, 1678. Aliaque nonnulla, quæ, Deo volente, ac concedente εὐτυχίᾳ, officiique mei medici ratione permittente, auctiora ſuo tempore prodibunt.

CAPUT XXV.

De Cimeliarchiis Nummariis.

Cimelii nomine, rem intelligimus ſeu novam ſeu pretioſam in loculis ad animi delicias ſervatam. Mirè autem competit illud antiquis numiſmatibus, raritate, pretio & eruditionis exercitatione cætera ſuperantibus. Cimeliarchiæ nomine ſive collectionem Numiſmatum, ſive locum in quo illa ſervantur, ſive utrumque intellexeris, à ſenſu meo non recedes: His enim ſignificationibus utentes Galli, *Cabinet* illud appellant, Itali *ſtudio*: Germani, ſi voce patria uti velint, συνεκδοχικῶς locum condendis Numiſmatibus dicatum, *Kunſt-kamer*, nominant; quamvis proprie nomen hoc quodvis conclave rebus rarioribus & pretioſioribus, arte inprimis & manu elaboratis, deſtinatum deſignet.

Mihi hic de illis tantùm cimeliarchiis verba facere animus eſt, quæ nummaria dici

dici possent, omissis iis quæ res alias pretiosas complectuntur, ab instituto nostro nimium remotis. Eorum quæ ex amicorum litteris & præcipuè αὐτοψία innotuerunt, indicem scribere aggredior, meo quidem judicio, non inutilem futurum, tum in scripta hæc nostra incidentibus, tum possessoribus, præsertim verò illorum custodibus, quos non malè, ut arbitror, Cimeliarchas nuncupabo: opes quibus præsunt, resque cæteras, à Principibus illustrioribusque Viris sollicitè servatas, hoc nomine comprehendi sic agnoscent, ut earum desinant esse vel ignari vel negligentes custodes. Arduum, fateor, propositum mihi est opus; etsi enim tempori, impensis, atque laboribus minimè pepercerim, multa tamen diligentiam meam effugêre, quæ Lectoris benignitati atque experientiæ cujusvis reparanda relinquo.

Inter Germaniæ Principes, quantum inter ignes Luna minores, eminet ipse Lunæ Ottomanicæ terror, Imperii caput,

put, ſacratiſſimus Imperator LEOPOLDUS, bono publico privatoque natus, cui nihil deeſſe videtur, præter otium. Is avorum ſuorum, etſi miram erga politiores diſciplinas indolem, mille paraſangis ſuperavit, cùm præter artes imperatorias, quibus feliciſſimè utitur, linguarum cognitionem reconditioribus ſtudiis locupletavit. Summum vitæ meæ honorem fecit familiare primum illud quatuor horarum colloquium, ad quod me admittere non dedignatus eſt benigniſſimus ille Princeps: Acri quippe judicio, & profunda eruditione & Ciceroniano eloquio (Latinè enim imò Romanè loqui voluit) inſigniter percuſſit me tanta non expectantem; Majorum ſuorum ora oculoſque interim intuebatur, aderant enim omnes in nummis aureis, argenteis & æreis expreſſi, quorum aut virtutes collaudaret, aut vitia vituperaret. Mirandam numiſmatum copiam, raritatem, integritatemque, hujus non eſt inſtituti enarrare. Præter *Viennenſe* cimeliarchium,

aliud est *Pragæ*, aliud *Oeniponti*; digna certè quæ Imperatoribus inserviant. Deinde Viennæ nobilissimas aliquot numismatum series sæpe mihi videre licuit apud Illustrissimum *Comitem à Thrautson*, & mihi amicissimum D. *Jonam Schrimpfium*.

Serenissimus *Bavariæ Dux Elector* præter statuarum antiquarum ingentem numerum, nummos habet aureos Consulum & Imperatorum Romanorum, circiter mille & quadringentos. Cave credas omnes antiquos esse; ut enim αὐτοψίᾳ multos adulterinos esse deprehendi, sic solerti indagatione intellexi quemdam Reverendum P. Soc. Jesu, *Principi Maximiliano*, harumce deliciarum cupidissimo, morem gerentem, ex auro fundi plurimos ad argenteorum formam curâsse: Plurimi tamen genuini sunt, inter quos nonnulli rarissimi.

Brandenburgicus Elector Fridericus Guillelmus tum majorum insistens vestigiis, tum Sereniss. familiæ decus indies augens,

gens, bibliothecam ampliſſimam optimis libris nobilem Berolini coëgit, antiquorumque numiſmatum ſeries diverſas, quas etſi locupletiſſimas meæ curæ amplificandas commiſiſſet generoſus ille Princeps, niſi animum à litteris ad arma avertiſſet. Eſt ſcilicet Bellona furens, bonæ Germanorum indoli pernicioſa. Quæ tamen naſcenti iſti Cimeliarchio deeſſe videbantur, conſulenti Sereniſſimo Principi libenter aperui, datâ occaſione conſilii curam (ut ipſe ſpem fecit) ſuſcepturo.

Quin & *Dreſdæ* apud Sereniſſ. *Electorem Saxonicum*, etſi aliis deliciis intentum, latent arculæ duæ numiſmatibus aureis antiquis plenæ, à majoribus ſuis collectæ, tanti ab ipſo Principe habitæ, ut clavem iis aperiendis ſibi retineat, neque, ut innumera alia ejus cimelia, cuſtodis fidei committat. Eorum inſpiciendorum copiam mihi fieri prohibuerunt frequentes, quibus præcipuè vacat Sereniſſ. Princeps, cervorum aprorumque venationes; quamvis

ſpem fecerint, qui apud ipſum maxima pollent autoritate, DD. *Barones à Friſen.*

Palatinus Elector CAROLUS LUDOVICUS, omnes virtutes ac diſciplinas animo complexus, avitam auxit Numiſmatum congeriem; cujus ampliorem curam gereret ſi per bella liceret: Princeps enim eſt Reipublicæ litterariæ bono ita natus, ut nihil Muſis noſtris ab eo non ſperandum eſſet, ſi per publicam Germaniæ calamitatem liceret.

Wirtembergiæ Duces duo ampliſſima coegerunt Numiſmatum cimeliarchia: *Eberardus* quidem nuper fato functus, *Stutgardiæ*, & *Fridericus Neoſtadii.* Utraque ferè auſim dicere opera manuum mearum, utraque omni metallo & ſerie locupletiſſima.

Apud *Duces Brunſvicenſes & Luneburgenſes*, multos aſſervari nummos antiquos, perſæpè audivi. Periit quidem mihi illos videndi & adaugendi ſpes, funeſto obitu Principis *Guſtavi Auguſti*, Ducis Ulrici filii: Adhuc mihi vivit, æter-

æternúmque vivet, qui me tam impensè amare dignatus eſt.

Badenſis Marchio Fridericus Magnus, aurea, argentea, ærea, antiqua recentiaque Numiſmata poſſidet *Durlaci*, quæ Ser. ejus Parens *Fridericus*, me ut plurimum ſuadente, comparaverat. Plura alibi vix reperies.

Neque fruſtra commemorabo *Germaniæ* civitates antiquitatis ſtudio & poſſeſſione conſpicuas. *Argentinam* primam ex Imperialibus urbibus celebrat quo ad delicias noſtras XVviri *Eliæ Brackenhoferi* cimeliarchium, novis atque vetuſtioribus nummis, ut alia taceam, refertiſſimum.

Auguſtam Vindelicorum egregiè nobilitaverant elapſo nuper ſæculo celebratiſſimi Numiſmatum veterum Cultores, *Fuggerus Comes*, & Medicus *Adolphus Occo*, eandemque ei gloriam ſervant, urbis Syndicus *Dav. Thomannus*, *Vernerus*que pictor; ille quidem tum urbanitate tum eruditione nulli ſecundus: hic verò picturâ omnis generis notiſſimus.

Norimberga Jo Georg. Volkamerum ſuum patritium, optimumque Medicum veneratur, ut & *D. de Viatis*: *Ulma Schermeyerum*, *Veickmanumque* in magiſtratu ampliſſimo collocatos: *Jena* ſuum perdidit *Boſium*, ut virum eruditiſſimum, ſic antiquitatum omnis generis perditum amatorem & poſſeſſorem locupletiſſimum *Hamburgi* plurima eſſe cimeliarchia paſſim audivi, quorum præcipua ſunt *Ludreſianum* & *Fagelianum*. *Bremæ* quidem *Jo. Henr Eggelingius* J. U. D. eximia quædam poſſidet Numiſmata, quorum aliquot delineationes ad me miſit humaniſſimè, Reip. litterariæ communicandas.

Helvetiæ civitates adjungam Germanicis, id conciliante morum idiomatisque conformitate. *Tigurum*, peramæna civitas, bibliothecam inſtruit celeberrimis aliquando comparandam; cui ab aliquot annis nummos antiquos jungere inſtituit, pulchros ſanè, & qui ab optimæ indolis gente, priſcæ integritatis amantiſſimæ, conſervari & augeri mereantur.

Baſilea,

Basilea, & Academia & civium probitate ac elegantiâ celebris, duo præcipue continet cimeliarchia. Alterum publicum eſt, ab optimo Magiſtratu ad communem utilitatem, urbisque decus comparatum, libris antiquis, picturis Holbenianis, & Numiſmatibus omnis generis, ab *Eraſmo* & *Amerbachio* collectis, celeberrimum. Alterum, omnis generis cimeliis inſtructiſſimum, privatum quidem eſt, honeſtiori tamen nemini præcluſum, ſic volente ejus domino, *Sebaſtiano Feſchio* Juriſconſulto, mihi, ſi quis alius, amiciſſimo & antiquitatis omnis, atque hujus inprimis noſtræ intelligentiſſimo.

Baſileæ jungamus *Scaphuſium*, alium Helvetiorum pagum, illi morum & ſacrorum cultu, ſicut viciniâ, conjunctiſſimum. Illuſtrat hanc civitatem vir politiſſimus, qui & ſummæ ibidem dignationis, *Tobias Hollanderus*, tum eruditionis variæ præſtantia, tum impenſo in has noſtras delicias ſtudio; quarum & exquiſitam jam copiam conquiſivit.

Plurima certè in hoc genere posse videntur, quorum patria non unius sed plurium arbitrio regitur: præcipuè si fuerint ex ἀρίστοις: sic in Fœderato Belgio non pauci occurrunt opum suarum partem in nummorum veterum collectionem impendentes. *Nicol. Heinsius*, Danielis fil. ut eruditione singulari clavum navis litterariæ tenere videtur, sic eundem Numismatum possessione firmare, quorum Lugduni Batavorum ingentem habet ac eximium numerum. *Amstelodami* noveram *D. de Vitzen* urbis Secretarium, D[os]. fratres *Vander Hem*, & *Lucam Occonem*, advocatos omnes, antiquarum rerum, & præcipuè nummorum cultores & possessores locupletissimos. Huic quidem cum Adolpho Occone Medico Augustano cognatio, & Italicum iter in juventute susceptum illas opes maximam partem pepererunt.

Triumphos *Christianissimi Regis LUDOVICI* scribat, cui laureata est penna; Lysippo aut Appelli maneat vel celandi

vel

vel pingendi poteſtas. Id mihi ſolum concedi rogo, ut quantum his noſtris cimeliis operam dedit, vel debili ſtylo perſtringam. Bibliothecam paravit Alexandrinâ Philadelphi nihil inferiorem, ac verè ΨΥΧΗΣ ΙΑΤΡΕΙΟΝ. Ut illi, ejus temporis omnes aliæ haud difficulter cedebant: ſic hanc librorum copiâ atque delectu reliquas omnes facilè credo ſuperaturam. Picturas elegantiores, ac rariſſimas mirari facilius eſt quàm enumerare. Quid jam de antiquis ſtatuis dicam, quæ me, ut oculis ſic animo, ſuſpenſum & attonitum frequentiſſimè tenuerunt. Juvat recordari, me quondam, etiam puerum, inſpiciendis iis nimis attentum ab aulico prætereunte, convitii cauſa ſtatuæ fuiſſe comparatum; ſic cùm per juvenilia ſtudia licebat, iis quoque rebus totum me mancipaveram. Quid multis? Sileant ſua miracula Memphis Babilonque, & Pariſiis quidquid architectura, pictura, ſcalpturaque valent, veneretur poſteritas.

Præterea Rex Optimus pereunti naturæ æternitatem conciliaturus, volucrum, quadrupedum, piscium, monstrorum, etiam omnis generis exactissimas picturas ac descriptiones fieri curavit. Neque hîc referre alienum puto, spem nobis factam esse, plantas omnis generis, ex toto orbe Parisios advectas, & in hortum regium collocatas, brevi in publicum esse mittendas. Ita fit, ut non minùs Regi obstricta videatur litteraria Respublica, cujus beneficio, ut in microcosmo, universi florum colores, stirpiumque vires emicant, quàm ipsi Soli tota hæc naturæ compages.

At quod me plus quàm cætera delectat series est Numismatum, omnis temporis, omnis generis, & omnis metalli, aliis omnibus anteponenda. Neque hanc Invictus Heros sibi solùm comparatam putat, sic enim fama fert, orbem litteratum ejus, magnificentiæ regiæ beneficio, brevi participem fore; sic & olim mihi ab eorum custode *D. de Carcavy* indicatum memini. Felicem

licem Homerum, qui talem cantabit Achillem.

Magnates plerosque animadvertimus rariorum rerum indagini operam dare; sicque se ad Principum suorum exemplum componere, ut illorum captent aurem. Illustriss. *Jo. B. Colbertum* sub felici Regis autoritate potentissimum, suo genio in illas ferri compertum habemus, quarum in omni genere cumulat thesauros; non prætermissis antiquis Numismatibus, quibus primum inter cimelia locum deberi perspexit & dari jussit. Ejus consiliis æternùm gaudebit Respublica litteraria: illis quippe factum est, ut ære quantùmvis magno, honoribusque immensis, senum studia regiâ liberalitate compensarentur, juvenumque promoverentur.

Henrici Magni filius *Dux Vernolius de Sully*, ingentem genii felicitatem inter cimelia exercuit. Flores, picturæ, statuæ, libri, numismata Principem hunc ab improbo venationum labore, primarumque regni administrationum,

ab ineunte jam ætate recrearunt; quibus colligendis & amplificandis tempus & opes lubentiſſimè impendere conſuevit.

Non nos latet *Mendeſii Epiſcopi* (quem Albigenſem Archiepiſcopum nuper à Rege nominatum referunt) ingentem pecuniarum vim Numiſmatibus acquirendis minùs ad famam, ut quibuſdam contingit, quàm ad propriam utilitatem & animi delicias impendiſſe: eſt enim ille ut in ſacris, ſic in politicis & in hiſtoricis doctiſſimus, imò & ipſe (ut audio) eruditorum Mœcenas. *Abbati DE CAMPS* familiari ſuo, pariter rerum antiquarum intelligentiſſimo, laboris partem commiſit, quo citiùs & nobilius exurgeret Cimeliarchium ſuâ dignitate dignum.

Supremum ſenatus Gallici ſplendorem ornat eximiè, *Guillelmi Lamonii* ejus Principis Πολυμάθεια incomparabilis: Hanc abſque reconditioris hiſtoriæ monumentis languere nemo facilè ibit inficias; quare, me conciliatore, accuratas

curatas paravit Numiſmatum ſeries, integritate, nullis poſtponendas & quod præcipuum eſt, conceſſo à graviſſimis regni negotiis otio, illorum ænigmata, ut jurisprudentiæ, litteraturæque difficilioris, ſolvere non intermittit.

In gloriam Generalis regni Procuratoris *HARLÆI* cedat, nullum unquam ejus ætatis tanto, quo fruitur, muneri, tantam adjunxiſſe eruditionem. Bibliothecam & Numiſmata, immenſa pecuniarum vi conquiſitâ, ad animæ medicinam, inclitæque familiæ decus, pro gemmis habere ſolet.

CAROLUS TRONSO in ſenatu Pariſienſi Conſiliarius, ſeriem numiſmatum ex argento paravit, & rariſſimam, & integerrimam, quâ plurimum delectatur. Quamvis harumce deliciarum ſit ille intelligentiſſimus, operam ſibi adjunxit eruditi viri *D. FLORIOT*, qui & ipſe inſignem Numiſmatum copiam poſſidet, cujus oculis & ſuos ſublevat.

JO. BAPT. ALTINUS, *N. HARDY*, & *IAC. REGNARD*, tres in Urbano Parisiensi Regis prætorio Consiliarii, numismata possident rarissima: hic quidem summâ arte magnisque impensis conquisita, prioribus verò non labore parta, sed ex hæreditate relicta sunt.

N. JUSTELLUS Regis Secretarius, politioris litteraturæ cultor eximius, bibliothecæ, numismatumque gloria nobilis apud omnes, & merito, audit.

Aureis numismatibus præcipuè delectatur *D. D'MONTIEU*, quorum pretiosissimum possidet numerum.

A quo *RR. PP. Societatis Jesu* Christianam pietatem elegantioribus litteris firmare constituerunt, mirum quantum profecerint, numero, opibus, famâ, autoritate: Libris præcipuè & Numismatibus reconditiorem eruditionem aggressi, laboris sui atque industriæ gloriam publicam fecerunt. Audiveram quidem à Rev. Patre Generali indictum

iis

iis fuisse, nullam prætermitti debere horumce comparandorum occasionem, & pro opportunitate singulis in collegiis colligenda & diligenter servanda, quæ occurrerent. *Bruxellis* quidem humaniter mihi fuit exhibita, in ipsa eorum bibliotheca, numismatum antiquorum séries conspicua. *Parisiis* accuratè servantur quæ *RR. PP. Sirmondus & Petavius* Jesüitarum doctissimi, olim in unum coëgerant. Immensam illis lucem affunderet *R. P. Cossartius*, si per litterata negotia, quibus pœnè obruitur, illi concessum foret.

Sic *D Genovefæ Canonici* Regulares hac erudita suppellectile bibliothecam suam ornaverunt, quam præcipuè procuravit doctissimus ac honestissimus Vir *R. P. du Molinet.* Ei quasi gentilitium est, delectari Numismatibus, quorum fratrem idem habet maximum amatorem.

Non ausim prætermittere virum cimeliorum intelligentissimum atque in eorum delectu & comparatione pruden-

tissimum;

tiſſimum; *De Creil* illi nomen eſt, penes quem murrhyna vaſa, ſtatuæ, libri, picturæ, antiqui operis ſigna, Numiſmata ex omni metallo ut raritate & integritate, ſic pretio nullis ſunt ſecunda.

Mira Numiſmatum varietate apud *D. Bizot* ſæpe ſum recreatus. Is enim pro ingenii qua pollet magnitudine, neque his neque illis contentus, nova ſemper ſuis ſuperaddere conatus eſt, à XXV. annis, quibus in amicorum meorum album ſcriptus eſt. Recentia porro numiſmata, an ipſi magis cordi fuerint, aſſerere non auſim, at ſcio majori ardore & felicitate conquiſita. Hinc ab Illuſtriſſimo Colberto & honoribus & officiis exceptus eſt. Vix ullum eſſe in orbe arbitror, qui omnis generis cimeliorum notitiâ eum ſuperet, maximè quo ad recentiora Numiſmata.

Huic adjungere liceat honeſtiſſimum D. *De la Lande*, virum harumce elegantiarum indagatorem indefeſſum, & qui earum arbiter prædicari mereretur.

Præter

Præter ſua Numiſmata, ea fere omnia novit & contrectavit quæ Pariſiis ſervantur.

Eorundem magnâ copiâ frui audio D. *De Blois*, Legati Regis Chriſtianiſſimi in aula Turcica olim ab epiſtolis. Vir eſt, qui doctrinâ, elegantiâ, atque prudentiâ maximam ſibi comparavit famam.

Nunquam deficeret occaſio ſcribendi, ſi eos omnes enumerare mihi proponerem quos novi Pariſiis numiſmata colentes; finem iis imponam nominato uno Nobili Viro D. *Du Pleſſis*, qui quæ in militia pro Rege & patria fortiter geſſit, ſæpe eadem à Græcis Romaniſque heroïbus patrata feliciter recordatur: Hinc fortè ejus in libros amor atque Numiſmata, quorum ingentes acervos cumulare non deſinit.

Ad exemplum Regum optimorum Gallos quoſcunque Muſis obviam iviſſe diceres, cùm ex orientalibus regionibus quaſi exules in occidentales confugerunt: Libros atque numiſmata, eruditam

ſcilicet earum ſupellectilem, omnibus officiis, & qualicunque pretio exceperunt, quorum poſtea cultores perpetui facti ſunt, generoſa hac indole à majoribus accepta, & cum hæreditate ad poſteros tranſmiſſa. Aliquorum nomina hic indicabo, nullum omiſſurus, ſi noti omnes forent, ſed horum indicem uberiorem me traditurum data occaſione, polliceor.

Aquæ-Sextiæ (Aix) Canonico *Bonfilio* & Priore *BURILIO* primùm gloriabantur, ambobus in re nummaria opulentiſſimis, ut cætera taceam. Iis acceſſit Advocatus *D. SIBON* eruditione ſumma ut numiſmatum poſſeſſione conſpicuus. Quin & curioſiſſimo Pharmacopœo *LAUTHIERO*, gemmarum præterea & cælaturarum antiquarum ſtrenuo indagatori & poſſeſſori.

Arelatem, regni olim metropolim, *TERRENUS* ſuo cimeliarchio nobilitat, ut & aurifaber *AGARDUS*.

Avenioni D. BEYREDUS itidem & aurifaber *GREGORIUS*, numiſmata

egregia

egregia possident: Quasi ipsis Gallico solo circumscriptis, non liceret Gallicas delicias prætermittere: nisi mavis eos urbium Dominæ immemores esse non posse, qui Romæ parent.

Gratianopolim (Grenoble) urbem antiquam celebriorem efficiunt D. Senatoris *de la ROQUE* Numismata.

Lugdunum amplissima Galliæ civitas etsi majorem è commercii celebritate gloriam ducat, habuit tamen & adhuc habet quibus se elegantiarum litterarum decore ornet. *JACOBUS SPON* D. Medicus tanto ardore se antiquitatis studio tradidit, ut Roma non contentus, ipsam adierit Constantinopolim, inscriptiones & numismata investigaturus, quorum selectissimorum manum magnam coëgit, & in patriam retulit: Neque parùm glorior hunc pugilem primùm armâsse, cui, si amplius otium mihi concedat Deus, ut feliciùs in Musarum castris pugnaturo artem cestusque sum repositurus.

Numismata ibidem habent R. P. Soc.

JESU *De la CHAISE*, Christianissimo Regi à confessionibus; Domini *DU FAVRE*, *MAYER*, itêm & prudentissimus mercator *SILVESTER DUFOUR*.

Montem-Pessulanum (Montpelier) artis Medicæ studio clarum & antiquitatis indagatione nobilitavit Medicinæ Professor *RANCHINUS*, cujus aurea præcipuè numismata ab ejus hæredibus etiamnum diligentissimè custodiuntur.

Civitates antiquas antiquitatis studio continuam dedisse operam, nisi abundè notum esset, argumentum præbere posset *Nemausus*. Habet quippe senatorem eruditissimum *GAILLARDUM GUIRANUM*, tum D. *GRAVEROLS* advocatum; utrumque antiquis numismatibus opulentum.

Angliæ Rex CAROLUS II. avita numismata, & ut mihi relatum est ab avo Rege *JACOBO* coacta, inter mille pretiosissima cimelia *Londini* studiosissimè servat. Illa omnia mihi monstrari olim benignissimè permisit, quorum

aurea adeò ſuperba ſunt, ut nunquam è memoriâ mea receſſura confidam.

Quid factum fuerit de celeberrima numiſmatum ſerie ab Equite *ROBERTO COTTON* collecta, hæreo: nihil enim de ea inveſtigare potui, niſi ſemotam eſſe ab hominum commercio, illamque ſuo tempore rurſus in litterariæ Reipublicæ ſcenam prodituram; concedente præcipuè publico regni ſtatu.

Memini me Londini obſervâſſe ampliſſimam ut & pretioſiſſimam Numiſmatum antiquorum ſeriem apud D. *HARVEY*, Reginæ, ut vocant, theſaurarium. Duos alios nobiles Anglos novi, antiquitatis amantiſſimos: D. *Georgium Wheelerum* nuper reducem ex Oriente, cum inſigni numiſmatum rariorumque plantarum copia; & D. *Jo. Gailhardum* Gallum quidem ſed in Anglia degentem egregium eorumdem inveſtigatorem. Quidni & iis jungeretur nobilis Anglus *FALKNERUS*, qui quantum Smyrnæ degerit, tantum colligendis inveſtigandiſque nummis & oleum

oleum & operam impendit, quorum quidem ut ipſe Venetiis obſervavi, magnum pretioſumque numerum in patriam reportabat.

CHRISTIANUS V. Daniæ Rex avitum numiſmatum theſaurum ampliare non intermitteret, borealium regionum gloriæ abundè conſulens, niſi bellorum ſævitia ſuavitatem ejus indolis exaſperaret. Illum luſtraturus *Hafniam* contendere ſtatueram, quo me benigniſſimè Pariſiis olim compellaverat magnanimus ille Princeps, at privatis impedimentis & turbulento Germaniæ ſtatu præpeditus ab hoc conſilio invitus deſtiti. Recordor quidem gratiſſimè Regium iſtum Principem aureis muneribus ſtudia hæc mea honorâſſe; Danicumque Legatum Hannibalem Seeſted, magnatem litteratiſſimum, venalia omnis generis numiſmata, at præcipuè aurea me curante conquiſiviſſe, quorum ingentem numerum cumulâſſet, ni obſtitiſſet ictus ſanguinis ultimam curioſitati ejus lineam præcoci fato imponens.

Holmiam

Holmiam Sueciæ metropolim noſtris carere deliciis vix opinor: Eò præcipuè deportatis ampliſſimis Germaniæ ſpoliis. Porrò ab inclita *Regina CHRISTINA*, vix quidquam ibi aſſervari audivi, conſilium meum eò eundi avertente. At quot & quantas illa poſſideat Romæ, facilè intelliget aut qui ipſas viderit, aut qui *FRANCISCI GOTTIFREDI*, Nob. Romani, à quo ad regium Cimeliarchium fluxere, & in conquirendis ſolertiam & acquirendis felicitatem noverit. Audivi porrò *Grippiel* regni ſenatorem, Holmiæ poſſidere pretioſa numiſmata, ut & *Upſaliæ* eruditiſſimum Profeſſorem *Schefferum*.

Amœniſſimam *Italiam*, provinciarum reginam, me prætermiſiſſe arbitretur nemo: Hæc quippe & antiquæ gloriæ vindex, & juſta rerum æſtimatrix, Numiſmata undique contrahit, ſervatque, quæ per totum litteratorum orbem diſpenſet. Vix credo fuiſſe ullum à ducentis annis Pontificem Max. qui antiquarum rerum, & harum inprimis

amore

amore non fuerit captus. *Farnesiana* seu *Parmensis collectio*, suam debet *Paulo III. P. M.* originem, *Barbarina Urbano VIII.* ut cæteras taceam; illi quod sciam præest nullus: huic verò *CAROLUS MORONUS* Fratri Cardinalis Barberini, à bibliotheca. Romana porro quælibet cimeliarchia superare videtur id, quod pridem *Gottifredianum*, nunc ab incomparabili Regina *CHRISTINA* possidetur, quodque regia benignitate non minus Litteratis publicum est, quàm si publicum esset. Ejus gloriæ plurimum obest *Fr. Camelii*, qui illi præerat, infelicitas; Is corporeis luminibus orbatus, quantumvis erudita sua perspicacitate & diligentia, reconditiora nummorum ænigmata ampliùs solvere non valet. Abbati *BRACCESII* series ex ære magno ea est, quæ nullam superiorem, parem fortè nullam habeat. Mœrens hic refero selectissimam numismatum *collectionem Cardinalis MAXIMI*, utpote cujus commemoratione renovatur dolor mihi patronum, Reipublicæ litterariæ orna-

ornamentum, ac Ecclesiæ Principem nuper ereptum esse: utinam illa in manus deveniat eruditas, & tanto thesauro dignas; cujus non minima erit gloria, per V. C. *Petrum Bellorium* politioris litteraturæ, ut & antiquitatis intelligentissimum coactam fuisse; cùm nummos ejus aliquot rariores doctissimis interpretationibus illustraverit.

Medicæi Principes, Magni Hetruriæ Duces, quantum possideant enarrare mei non est propositi. Judicent soli qui *Florentias* lustravêre. Avitis quidem Numismatibus, tantum tamque pretiosum numerum adjunxerat fel. mem. *Cardinalis LEOPOLDUS*, ut mihi pulcherrimam civitatem percurrenti, vix licuerit ea notare quæ pridem Antiquariis erant incognita, schedisque meis inserere. Ibidem *NICOLINUS* Marchio cimeliarchium habet omni laude dignum, seu numerum aureorum, argenteorum & æreorum spectes, seu eorundem raritatem, seu statuarum, vasorum & inscriptionum eruditam varieta-

tem. Quod imitantur Ill. D. D. *Gaddi*, Marchio Riccardi, aliique ejuſdem elegantiſſimæ Civitatis Proceres.

Mutinæ Dux immenſas poſſidet ejusmodi opes, ab Eſtenſibus Ferrariæ Ducibus, de republica litteraria oppidò benè meritis, collectas, quas certe ſupra quaſlibet laudare audeo. Illis præeſt Eques *Jo. Donzi*.

Præterea antiqua numiſmata olim poſſidebant *Mantuæ Duces*, quæ bellorum furore atque injuriâ diſtracta ſunt. Ibidem porrò R. P. *Bulgarinus* Sereniſſimæ à ſacris &c. eorum, ut audio magnam congerit ſeriem: ſorte ne celeberrimæ urbi deſit quod famam poſſit ulteriùs extendere.

Neapolitanum unum cimeliarchium mirè extollunt, qui illud luſtravêre, à *Franciſco Pechietto* architecto regio coactum; non prætermiſſo eo quod inchoavit Nobilis eruditus *Andreas Andreinus*.

Paucæ certè ſunt Italiæ civitates quæ nummorum antiquorum collectionibus

non

non sint conspicuæ. *Imolæ* id præstant tum R. P. Mag. & Prior Servita, *Ant. Franciscus Cani*, ut illorum intelligentissimus, sic mihi amicissimus, tum *Co. Ramirus Machivelli*. *Faventiæ*, *D. Petr. Maria Cavina*: *Foro Livii* (Forli) *Eques Sigismundus Marchesi*. *Pisauri*, *D. Hieron. Gavellus*, & Doct. *Dominicus Oliverius*. *Regii*, R. P. *Fontanellus* Servita. *Rhodigi*, litterarum politiorum amantissimus D. *Silvester Camillus*.

Bononiæ, præter *Cardinalem Archiepiscopum Buoncompagni*, multi multa habent numismata: Comes *Valer. Zani*: Senator *Car. Maria Gessius*, olim Senat. *Berlingerii* filius: *Marchio Ferdinandus Caspi*: *Ant. Felix Marsilius*: Com. *Hieron. Bosellus*: Doct *Silvester Bonfiglioli*: Celeberrimus Medicinæ Doct. *Marcellus Malpighius*. R. P. *Maria Minii*, Vicarius Clericorum Min. Regularium. R. P. *Leo Canalis* Servita. R. P. Jo. Bapt. *Cattanius* Ordinis Minoris Observantiæ, è cujus intelligentia atque eruditione sperare possumus magnum antiquis

nummis argumentum, ex iis quos ex Hiſpania in has oras detulit. R. P. *Jo. Angelus Ricci*, ille & Ordinis Minorum Provinciæ Bononienſis Secretarius ac Commiſſarius Provincialis, *Jac. Maria Marcheſinus*: *Valerius Polazzus* antiquitatum amantiſſimus. *Marchio Montalbanus*: *Lud. Laurentius*, Medicus. *Joſeph Magnavacca* pictor, cui & alios ejuſdem artis eximiæ alumnos adjungam, *Blancum Negri*, qui fratris ſui *Jo. Franciſci* hæres, hoc titulo eximia poſſidet Numiſmata; & celebrem *Proſperum Mancinum*.

Mediolanum poſtremis ſæculis tot bella paſſum eſt, ut mirum ſit aliquot ibi ſupereſſe Cimeliarchia; Principibus pro tempore dominantibus, rariora quælibet ad avitas collectiones deferentibus. Unum porrò eſt ſuperbiſſimum, libris exquiſitiſſimiſque tabellis pictis refertiſſimum. *AMBROSIANUM* ſcilicet ab optimo eruditiſſimoque Cardinale *Frederico Borromæo* inſtauratum. Partem ejus non ignobilem faciunt Nu-

miſmata antiqua plurima, à Divo Carolo hujus patruo collecta, quæ omnia curæ commiſſa ſunt urbaniſſimi ac ſingularis eruditionis Viri *Petr. Pauli Buſca.* Ei adjungamus, quæ viſuntur tum apud Canonicum Illuſtrem virum *Manfedum Septalium*, tum apud nobilem *Franciſcum Mediobarba Birago*, tum Doctorem *Secchia.*

Verona Comitem habet *Lud. Moſcardum*, tam vaſtæ curioſitatis, ut omnis generis cimelia poſſideat. *Muſæum Calceolarium* Moſcardici longè ſuperioris baſim eſſe, utrumque ſatis commendat: hoc deinde Numiſmatibus antiquis ſignisque, clariſſimum eſt.

Nec *Vincentiæ* deſunt deliciarum noſtrarum amatores R.P. *Treſſinus* Canonicus Regularis, & *Jo. Bonomo*, J.U. Doct. & Presbyter digniſſimus.

Utinum, eruditiſſimum *Antonium Griffonium*, ſui decoris (quod Muſas noſtras ſpectat) vindicem habet, mi i ut cætera taceam amiciſſimum. Deinde & alium Nobilem D. *Lucretium Agricolæ.*

Cadorum, Titiani patria, Medicum habet eumque Poëtam & Philologum, Numismatum Possessorem amantissimum, cui nomen *Jo. Bapt. Fabri*

Quid de *Venetiis* referrem, quod tantæ urbis celebritati impar non foret, opes ubique quærantur, at illic reperiuntur: nec de vulgaribus modò loquor, sed de eruditis ac antiquis. Ulla vix ab oriente ad hoc emporium appellit navis, quæ id non ditet aliquo thesauro recenter effosso, rem nummariam maximè illustrante. Tanta numismatum antiquorum delectatione afficiuntur Veneti Principes, ut quod à Serenissimæ Reipublicæ officiis tempus habent residuum, illis conquirendis & investigandis lubentissimè concedant; adeò veteris Romæ veterumque ejus Heroum in Venetias Venetosque migravit animus. Singulos enarrare nimis foret longum, majora tamen nomina, imò maxima, reticere nequeo. *Leonardus Pisaurus*, *Angelus Morosinus*, *Juliusque Justinianus*, D. Marci Procuratores.

Marc.

Marc. Ruzinus, *Petrus Morosinus*, *Nicol. Michael*, *Jo. Dominicus Tiepolus*, *Georg. Barbarus*, *Bened. Cappellus*, *Anton. Capellus*, *Ant. Sodarinus*, *Petrus Garzonus*, Abbasque *Grimannus*, illi ſunt qui omni ex parte qualecunque hoc elogium ſuperant. Porro commemorare non intermittam Baronem *Ferdinandum de Taſſis*, Abbatem *Angelum Riccium* D. Med. *Mar. Brunum*, *Nicol. Bon.* J. U. Doct. urbaniſſimumque *Dominicum Zianum*, & *Hieron. Torcilianum* eloquentiſſimum. Plures, fateor, ſunt mihi incogniti, qui gloriæ Tuæ ſtudentes, ô Adriatici maris Regina, numiſmatum eruditioni, inveſtigationi ac poſſeſſioni operam navant.

Præcipuum mihi quod ſupereſt, *Patavium* explicet: urbs Antenoreâ nobilitate, Trojanaque vetuſtate ſuperba, Academiâ celebris, & numiſmatibus antiquis locupletiſſima. Unus *Joannes Comes à Lazara*, vir ut antiqua probitate ſic clariſſimis avorum imaginibus illuſtriſſimus, majorem habet numerum,

quàm decem aliæ hujus nominis Civitates oſtenderent; tantæque integritatis atque raritatis, ut ſæpius mihi in mentem venerit, illa ex archetypis deprompta toti orbi communicare; quæ præcipuè ex ære magno ſunt; adeò ſupra cætera ejuſdem ſpeciei eminent. Eques *Grimaldus* armis litteriſque clarus, ex utriſque Cæſari comparandus, ſummæ antiquitatis cognitioni Numiſmatum adjunxit poſſeſſionem, minus aucupandæ famæ (quam omni ex parte adeptus eſt) gratiâ, quàm nectareo hoc cibo paſcendi animi. Comes *Andreas Zabarella*, *Car. Paparottus prætorius cancellarius*; *Georgius à Torre* & *Sebaſtian.* Guz*zonus*, ambo viri medici doctiſſimi inter cæteros conſpicui ſunt, qui præterea Patavii numiſmata colligunt. Denique locum hîc inveniat mihi amiciſſimus *Car Torta* Academiæ Cancellarius, cujus curæ atque ſedulæ indagationi ampliſſima hæc civitas debet, quidquid aureorum Numiſmatum habet, quorum ſuperbiam enarrare non eſt hujus loci.

Tan-

Tandem & ignaviæ notam incurrere, nimiæque modeſtiæ atque in publicum injuriæ accuſari poſſem, ſi Muſæi mei nullam hic rationem habendam cenſerem. Conquærerentur fortè ſexcenti Nummi ſingulares, non minori diligentiâ, quam ſumptibus conquiſiti, qui in eo aſſervantur. Horatiæ gentis numiſma *COCLITEM* indicans, inter eos excellit. Multi poſtea Impp. Romanos celebrant ex ære mediocri, in coloniis & græcis civitatibus præcipuè cuſi, qui raritate ſuâ aut integritate non minus deſiderium, quàm voluptatem inſpicientibus excitant.

Barbaras gentes cenſeas, quæ elegantioribus iſtis rei litterariæ ornamentis nullam dant operam: ſic ſe habent Scythæ, Garamantes & Indi, quorum mentionem feciſſe in hoc opuſculo penè pudet. Libenter quidem audiveram cimeliarchium antiquis numiſmatibus refertum in Conſtantinopolitanâ bibliothecâ Cæſaris Ottomanici Archiatro concredita diligentiſſimè ſervari: vereor

tamen

tamen ne mihi fucum fecerit qui hæc retulit : Quippe nota lex Mahumetis, ſcribente Jo. Leonclavio, *Pandect. hiſtor. Turcic. num. 55. quâ ſtatuas, ſimulachra, ſculptas & pictas imagines ex interdicti præſcripti divino ſeverè prohibuit. Notum quanto zelo Muſulmani Chriſtianorum in templis imagines mutilare, frangere, deſtruere ſoleant. Itaque cùm Romanorum & Græcorum Imperatorum imagines IN NUMMIS & aſpris expreſſæ conſpicerentur, violari Prophetæ Legem clamabant, & abolendæ MONETÆ VETERIS autores erant: ſed interim ſub prætextu religionis impoſtores nequiſſimi quæſtum faciebant, ut ipſimet Turci ſatis ingenuè fatentur.* Ad hæc accedit imò superat nuper defuncti . . . . Querini autoritas : Is Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ ad Imperatorem Turcicum Legatus, rerum antiquarum & præcipuè Numiſmatum æſtimator, in illas ſummâ diligentiâ inquiſiverat, ſed altum ubique ſilentium neque ullum veſtigium comparebat, quod Conſtantinopoli redux mihi familiari colloquio aſſeverare non eſt gravatus. No-

Nolim porrò Conſtantinopolin egredi non celebrata Numiſmatum congerie, quàm & ſumma autoritate ſummiſque impenſis coëgit Chriſtianiſſimi Regis ad Ottomanicum Imperatorem Legatus, D. *de Nointel*, cujus induſtria factum eſt, ut in media barbarie, amœniores Muſas reſtitutas lætemur, brevi in Gallicas convertendas. Optandum eſſet, ut quod apud iſtos litterarum oſores, eruditæ ſupellectilis reliquum eſt, ad ejuſdem Cultores Italos, Gallos, Germanos, aliosve politiores populos deferretur. Hoc eſt, quod præcipuè in votis habere me confiteor.

F I N I S.

ERRATA.

Pag. 3. lin. 5. l. ex ipsis ruinis.
Ibid. lin. 15. l. Principibus ac Magnatibus.
p. 10. lin. 20. l. exigebant.
p. 11. lin. 18. Sagi.
p. 13. lin. 1 & 2. Reipublicæque.

B-5

